

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΜΑ' | ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ — ΤΗΛ. 72.18.308 | 1/15 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1992 | ΑΡΙΘ. 1

== ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ==

Ο Ω ν. — Εύαγ. Δ. Θεοδωροῦ, Ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ. — Μητροπ. Πατρῶν Νικοδημοῦ, Μηνύματα Τριφιδίου. — Μητροπ. Γόρτυνος Θεοφίλου, Ἀπὸ τὰ ἀπομνημονεύματα ἑνὸς πνευματικοῦ. — Ἐπισκ. Ἀχελώου Εὐθυμίου, Ἡ μετάδοση τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν. — Ἀρχιμ. Ἱερ. Βλάχου, Τὸ «Σύμβολο τῆς Πίστεως». — Ἡλία Πατσαθοῦ, Σύζευξις θεωρίας καὶ πράξεως εἰς τὴν Π. Θ. Ε. — Ἀρχιμ. Ε. Ε. Ἐλευθεριάδη, Ἡ συνειδησις τοῦ χρόνου καὶ ἡ αἰωνιότης. — Ἀλεξ. Μ. Σταυρόπουλου, Δὲν περὶ σσεύει ὑπομονή! — Ἀρχιμ. Παύλου Ἰωάννου, Ἐξόδιος ἀποχαιρετισμὸς εἰς τὸν Γέροντα Ἰάκωβον. — Παν. Θ. Παπαθεοδωροῦ, Ἀνδρόνικος Δημητρικόπουλος. — Λ. Σκότζου, Ὁρθόδοξη θεώρηση τοῦ νηπιόσπιτι. — Ἀθ. Μελισσάρη, Νουθεσίαι Γέροντος. — Ἐπίκραρα. — Φς, Τὸ βιβλίον. — Εὐαγγέλιον Π. Λέκκου, Εἰδήσεις — Γεγονότα — Ἐκδόσεις.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ
ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Ἀθήναι, Ἰασιού 1 — Τηλέφ.

72.10.734 ● Προϊστάμενος Τυ-

πογραφείου: Ἰωάννης

Μιχαήλ, Ἀριστοτέλους 179,

112 51 Ἀθήναι.

Η ΧΑΡΙΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Τὸ ἀποστολικὸ ἀνάγνωσμα τῶν Θεοφανείων, μετὰ τὴν φράσιν τοῦ «Ἐπεφάνη ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ» (Τίτ. β' 11), μᾶς ἐπενδυμίζει μίαν ἀπὸ τὰς πιὸ ὠραίας καὶ πιὸ περιεκτικὰς λέξεις τῆς Κ.Δ. «Ὅλο τὸ πλάτος καὶ βάθος τῆς ἐννοίας, πὸν ἐπισημάνθηκε μονολεκτικῶς μετὰ τὴν ὠραία ἑλληνικὴ λέξις «Χάρις», σὴν ὁποία ἀντιστοιχοῦν διάφορες σχετικὰς ἐβραϊκὰς λέξεις τῆς Π.Δ., χρησιμοποίηθηκε εὐστόχως ἀπὸ τὴν Θεολογία τῆς Κ.Δ. πρὸς ἐπισήμανσιν τῆς πεμπουσίας καὶ τῆς συνισταμένης ὅλων τῶν ἀντικειμενικῶς ὑφισταμένων καὶ ὑποκειμενικῶς ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο βιωματικῶν δωρεῶν καὶ ἐνεργειῶν τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι μέσα εἰς τὰ πλαίσια τοῦ ἀπολυτοκρατικοῦ ἔργου τοῦ Θεοῦ, πὸν ἐμφυλῶνεται ἀπὸ τὸ «Ἀγ. Πνεῦμα, ἐμφανίζονται οὗτοι θεανθρώπινες, δηλαδὴ οὗτοι ὑπερβατικὰς καὶ συγγρόνως ἱστορικὰς, διαστάσεις ὅλες οἱ κύριες ἀποχρώσεις τῆς σημασίας τῆς ἑλληνικῆς λέξεως «Χάρις».

Ἡ ἐμπρακτικὴ συνειδητοποίησις τῶν λόγων «ἐπεφάνη ἡ Χάρις» σημαίνει ὅτι νοιώθουμε τὴν γοητευτικὴν ἀκτινοβολία τῆς ἐρασμίας ὄψεως, δόξας καὶ λαμπρότητος τοῦ θείου «πανπεριτελείου κάλλους» (Μ. Βασίλειος)· βιώνουμε τὴν ἀγαθότητα, τὴν ἀγάπην, τὴν εὐσπλαγγνίαν, τὸ ἔλεος, τὴν εὐνοίαν, τὴν πιστότητα, τὴν χρησιμότητα, τὴν σοφίαν, τὴν καλωσύνην, τὴν γενναιοδωρίαν, τὴν εὐμένειαν, τὴν εὐδοκίαν, τὴν ἐνεργεσίαν, τὴν φρονετικὴν καὶ ὑπερφρονετικὴν δωρεὰς τοῦ «οἰκτιρομονοῦ καὶ ἐλεήμονο, μακροθύμου καὶ πολυελέου» Θεοῦ (Ἐξ. λδ' 6)· αἰσθανόμεθα τοὺς λόγους τοῦ «ἀλλ' ὑπὸ χάριτι» (Ρωμ. στ' 14) καὶ «Ὁ νόμος διὰ Μωϋσέως ἐδόθη, ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο» (Ἰωάν. α' 17)· ἔχομε τὴν βεβαιότητα, ὅτι «ἐν Χριστῷ» (ἔχομε τὴν ἀπολύτως διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τὴν ἀφροσιν τῶν παραπτωμάτων, κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ) (Ἐφ. α' 6) καὶ ὅτι σωζόμεθα «διὰ τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας καὶ ἀνακαινώσεως Πνεύματος Ἁγίου» (Τίτ. γ' 4).

Ἄρα γε αἰσθανόμεθα ὑποκειμενικῶς τὴν ἀντικειμενικὴν δωρεὰς τῆς Θείας Χάριτος; Ἄρα γε ἀκοῦμε καὶ ἐμεῖς τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου: «Ἀρκεῖ σοὶ ἡ χάρις μου· ἡ γὰρ δύναμις μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται» (Β' Κορ. ιβ' 9); Ἄρα γε ἐπαναλαμβάνουμε μετὰ τὸν Ἀπ. Παῦλον: «Χάριτι Θεοῦ εἶμι ὃ εἶμι καὶ ἡ χάρις αὐτοῦ ἡ εἰς ἐμὲ οὐ κενή (= ἀκαρπία, χωρὶς ἀποτελέσματος) ἐγενήθη» (Α' Κορ. ιε' 10); Ἡ Χάρις δὲν θὰ εἶναι «κενή» γιὰ μᾶς, ἂν ζῶμε «σωφρόνως, δικαίως καὶ εὐσεβῶς» (Τίτ. β' 12) καὶ ἐὰν εἶμεθα πνευματικῶς χαριτωμένοι, ἔχοντας πνευματικὴν ὠραιότητα, «διὰ τοῦ Πνεύματος ἀναβαίνοντες εἰς τὸ ἀρχέτυπον τῆς εἰκόνος οὐρανοῦ», «τὸ ἀρχαῖον τῆς φύσεως ἀνακομιζόμενοι κάλλος καὶ πρὸς τὴν θείαν ἀναμορφούμενοι φύσιν» (Κύριλλος Ἀλεξανδρείας).

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΤΡΙΩΔΙΟΥ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΕΚ ΤΩΝ ΚΑΘ' ΗΜΕΡΑΝ Ι. ΑΚΟΛΟΥΘΙΩΝ

Α' ΑΠΟΔΕΙΠΝΩΝ

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν
κ. ΝΙΚΟΛΗΜΟΥ

ΝΗΣΤΕΙΑ ΔΕΚΤΗ γ) «ΕΠΙΘΥΜΙΩΝ ΧΩΡΙΣΜΟΣ».

Τὸ τρίτον σύνθημά μας, διὰ τὴν τρίτην ἑβδομάδα τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, εἶναι, ἕως τὸ διατυπώνει ὁ γνωστὸς ὕμνος τῆς Καθαρᾶς Δευτέρας, «**Ἐπιθυμιῶν χωρισμός**».

Ἐπ' αὐτοῦ τοῦ συνθήματος θὰ ὀμιλήσωμεν ἀπόψε.

1. «Ἐπιθυμιῶν χωρισμός», δηλαδή νὰ καταβάλλεται κάθε προσπάθεια διὰ ν' ἀποφεύγη ὁ ἄνθρωπος κάθε κακὴν ἐπιθυμίαν.

Τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἀπαιτεῖ νὰ εἴμεθα προσεκτικοὶ ὄχι μόνον εἰς τὰς πράξεις μας, οὔτε μόνον εἰς τοὺς λόγους μας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἐσωτερικώτερα τῆς ψυχῆς μας, ὅπως εἶναι αἱ ἐπιθυμίαι, αἱ ὁποῖαι καὶ ἂν δὲν ἐκδηλωθοῦν ἐξωτερικῶς, μολύνουν τὴν ψυχὴν.

Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ γνωρίζωμεν πῶς παρουσιάζεται καὶ πῶς ἐξελίσσεται διαδήποτε κακὴ ἐπιθυμία, ὥστε γνωρίζοντες τὴν πορείαν τῆς νόσου νὰ εἶναι δυνατόν νὰ προλάβωμεν καὶ νὰ θεραπεύσωμεν τὸ κακόν.

Πολλὲς φορές, χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ ὁ ἄνθρωπος, τοῦ ἔρχεται εἰς τὴν σκέψιν μία ἐπιθυμία γιὰ κάτι κακόν.

Εἰς τὴν ἀρχὴν τὸ πρᾶγμα παρουσιάζεται ὡς μία σκέψις, ἕνας λογισμὸς. Αὐτὸ εἶναι τὸ πρῶτον στάδιον, ἢ πρώτη ἐκδήλωσις τῆς κακῆς ἐπιθυμίας. Καὶ εἶναι ἐκτὸς ἁμαρτίας. Χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ ὁ ἄνθρωπος τοῦ ἔρχεται ἕνας λογισμὸς. Δὲν μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι ἡμάρτησε, διότι τοῦ ἤλθε μία κακὴ ἐπιθυμία εἰς τὴν σκέψιν του.

Συνήθως ὁμοῦ προχωρεῖ εἰς δεύτερον στάδιον, ὡς ἐξῆς. Κάπως ἀρχίζει νὰ τὸ σκέπτεται. Ἡ διάνοια κυκλοφορεῖ αὐτὴν τὴν σκέψιν καὶ ἀπασχολεῖται μὲ αὐτήν. Ἔτσι ἐκείνη ἢ ἀρχικὴ σκέψις παραλαμβάνεται ἀπὸ τὴν φαντασίαν καὶ ζωηρεύει. Εἶναι πλέον μία ἔντονος ἐσωτερικὴ ἐπιθυμία, ἐνισχυμένη. Ἐν τούτοις, ἀκόμη δὲν ἡμάρτησεν ὁ ἄνθρωπος, διότι μέχρις αὐτοῦ τοῦ σημείου τὰ πρᾶγματα γίνονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον

αὐτομάτως, χωρὶς νὰ πταίση συνειδητὰ ὁ ἄνθρωπος.

Περαιτέρω, ἐὰν δὲν προσέξῃ ὁ ἄνθρωπος, ἀκολουθεῖ τρίτον στάδιον. Ἀρχίζει ὁ ἄνθρωπος νὰ εὐχαριστῆται ἐσωτερικῶς μὲ τὴν πονηρὰν ἐπιθυμίαν ποῦ τοῦ ἐγεννήθη. Σὺν νὰ τὴν φαντάζεται πραγματοποιημένην καὶ σὺν νὰ τὴν ἀπολαμβάνῃ. Αὐτὴ δὲ ἢ λεγομένη «ἐνῆδονος τέρψις» ἀρχίζει νὰ γίνεται ἐφάρμαρτος, ἐφ' ὅσον ἔχει ἀφυπνισθῆ ἢ συνείδησις καὶ συμμετέχει.

Κρίσιμον εἶναι τὸ τέταρτον στάδιον. Ὅταν ἐπέμβῃ ἢ θέλησις τοῦ ἀνθρώπου καὶ συγκατατεθῆ. Ἀπὸ τὴν στιγμήν, ποῦ θὰ εἴπῃς τὸ «ναί» (τὸ θέλω, θὰ τὸ ἐπιδιώξω καὶ θὰ τὸ κάμω), ἤδη ἢ ἁμαρτία ἐτελέσθη. Καὶ ἂν δὲν συντελεσθῆ ἐξωτερικῶς κάτι ποῦ ἐσωτερικῶς τὸ ἀπεφάσισες, ἤδη ἡμάρτησες, (διότι εἶναι δυνατόν νὰ μὴ δοθοῦν κατάλληλες πρὸς τοῦτο εὐκαιρίες). Ἐκτὸς βέβαια ἐὰν ἐγκαίρως μετανοήσῃ κανεὶς, καὶ παρὰ τὴν συγκατάθεσιν τὴν ἐσωτερικὴν ἀνατρέψῃ ἀμέσως τὴν ἀπόφασιν τὴν ὁποῖαν ἔλαβεν, ὁπότε ἢ μετανοία θὰ διορθώσῃ καὶ θὰ ἐξαλείψῃ τὴν «ἐνδιάθετον» ἁμαρτίαν.

Ἔως ἐδῶ ἀποσαφηνίζεται ὅτι προκειμένου ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀποφύγῃ τὴν ρίζαν οἰασδήποτε ἁμαρτίας —καὶ ρίζα τῆς ἁμαρτίας εἶναι ἢ ἐπιθυμία— πρέπει νὰ προσέξῃ αὐτὴν τὴν ἐσωτερικὴν ἐξέλιξιν, ἢ ὁποῖα γίνεται μετὰ τὴν πρώτην προσβολὴν τοῦ κακοῦ λογισμοῦ καὶ τῆς κακῆς ἐπιθυμίας.

*

Ἐκτὸς ἁμαρτίας εἶναι μόνον ἐκείνη ἢ νοητικὴ ἐπεξεργασία ποῦ γίνεται χωρὶς ἢ συνείδησις νὰ ἀφυπνισθῆ. Ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ σημείου κατὰ τὸ ὅποιον θὰ συνειδητοποιήσῃ ὁ ἄνθρωπος τί εἶναι αὐτὸ ποῦ σκέπτεται καὶ ἐπιθυμεῖ, καὶ θὰ ἀρχίσῃ νὰ ἀπασχολῆται κατὰ τρόπον εὐχάριστον μὲ αὐτό, καὶ θὰ δώσῃ τελικὰ τὴν συγκατάθεσιν του (καὶ τὴν ἀπόφασιν του) διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς οἰασδήποτε κακῆς ἐπιθυμίας, ἢ ἁμαρτίας ἐπιτελεῖται ἐντὸς τῆς ψυχῆς πλήρως. Ἐπομένως, διὰ νὰ ἐφαρμόσωμεν τὸ σύνθημά μας «ἐπιθυμιῶν

χωρισμός», πρέπει πρωτίστως να προσέχουμε, μόλις έρχεται μία οποιαδήποτε κακή επιθυμία, να μη την αφήνουμε να εξελίσσεται μέσα μας, αλλά να γνωρίζουμε ότι όσον ενωρίτερα αντιδράσουμε, τόσο ασφαλέστερα θα είναι η υπερνίκησης και η διασφάλισης από την άμαρτία.

Είς τα πρώτα στάδια είναι ευκολωτέρα η νίκη· εις τὰ επόμενα δυσκολεύεται. Έπομένως η σύνεσις επιβάλλει να ύπάρχη επαγρύπνησις επί των λογισμῶν και των επιθυμιῶν μας. Να μη αφήνουμε τον εαυτόν μας να σκέπτεται και να φαντάζεται οτιδήποτε, αλλά να ἐλέγχουμε τὰς ἐσωτερικὰς διαθέσεις και παρορμήσεις μας.

2. Δεύτερον σημεῖον ασφαλείας κατά των κακῶν επιθυμιῶν είναι η ἀποφυγή τῆς περιεργείας, εις πρόσωπα ἢ εις πράγματα, τὰ ὅποια είναι δυνατόν να δελεάσουν και να παρασύρουν τοὺς «περιεργαζομένους» τὰ πονηρὰ (Β' Θεσ. 3,11).

Ἐς ἐνθυμηθοῦμε πῶς συνέθη ἡ πρώτη ἁμαρτία εις τὸν κόσμον. Πῶς ἡμάρτησεν ἡ Εὐὰ μέσα εις τὸν Παράδεισον. Πιὸ πολὺ και ἀπὸ τὴν πονηρὰν εἰσῆγγησιν τοῦ διαδόλου, τὴν ἐπηρέασεν ἡ περιέργεια. Ἰδοὺ πῶς τὸ διηγεῖται ἡ Παλαιὰ Διαθήκη: «Και εἶδεν ἡ γυνὴ ὅτι καλὸν τὸ ξύλον εις θρώσιν, και ὅτι ἀρεστὸν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν, και ὥραϊόν ἐστι τοῦ κατανοῆσαι· και λαβοῦσα ἀπὸ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ ἔφαγε και ἔδωκε και τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς...» (Γεν. 3,6). Ἐφοῦ ἤκουσε τὴν πονηρὰν εἰσῆγγησιν τοῦ διαδόλου, να φάγη τὸν ἀπηγορευμένον καρπὸν, φαντασθῆτε τὴν κάτω ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ δένδρον να τὸ κυτάξῃ, να τὸ περιεργάζεται διὰ τῶν ὀφθαλμῶν και να τὸ χορταίνῃ μετὰ τὰ μάτια. Και να ἀρχίσῃ να λέγῃ: «Καλὸν τὸ ξύλον εις θρώσιν, ἀρεστὸν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν, ὥραϊόν ἐστι τοῦ κατανοῆσαι». Μετὰ τὸ ὅτι ἐπομένως περι-εργάζετο (αὐτὸ σημαίνει περιέργεια) μετὰ τὰ μάτια, μετὰ τὴν φαντασίαν, τὸν ἀπηγορευμένον καρπὸν, ἄρχισε να ἐλκύεται και να τὸν ἐπιθυμῆ πλεόν. Και ἔτσι ἀπὸ τὴν περιέργειαν διηγέρθη ἡ ἐπιθυμία, και χωρὶς να τὸ πολυκαταλάβῃ, ἄπλωσε τὸ χέρι και ἔκοψε τὸν ἀπηγορευμένον καρπὸν και τὸν ἔφερεν εις τὸ στόμα τῆς.

Ἔτσι περίπου ἐνεργεῖ ἡ περιέργεια ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐνίσχυσιν τῶν κακῶν ἐπιθυμιῶν.

Δυστυχῶς, εις τὴν περιέργειαν πολλοὶ ἄνθρωποι εἶναι ἐπιρρεπεῖς. Και ἄς ἐπιτραπῆ να εἴπωμεν ὅτι εις τὰς γυναῖκας εἶναι περισσώτερα αὐτὴ ἡ ὄθησις τῆς περιεργείας. Και ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀπόψεως εἶναι χαρακτηριστικὸν ὅτι, ἐξ αἰτίας τῆς περιεργείας, πρώτη «ἡ γυνὴ ἀπατηθεῖσα ἐν παραβάσει γέγονε» (Α' Τιμ. 2,

14). Πρώτη αἰτία, ἡ ὁποία ἐπέφερε τὴν πρώτην ἁμαρτίαν εις τὸν κόσμον και ἔλας τὰς δυσαρέστους συνεπειάς, ἦτο ἡ περιέργεια. Ἡ περιέργεια, ἐγνωσεται, πὸς περιεργάζεται τὸ κακόν. Διότι τὸ καλὸν πρέπει θεβαίως να τὸ περιεργαζώμεθα, μετὰ τὸ πρῖσμα τοῦ ἡθικοῦ νόμου τοῦ εὐαγγελίου, διὰ να ἐλκυώμεθα εις ὅ,τι καλὸν και θεάρεστον.

Τρίτον, θα προσθέσωμεν γενικώτερα, ὅτι εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη να ἀποφεύγῃ τις τὰς ἀφορμὰς, οἱ ὁποῖες εἶναι δυνατόν να προκαλέσουν ἢ να ἐνισχύσουν κακὰς ἐπιθυμίας.

Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ παρουσιάζει τὴν κακὴν ἐπιθυμίαν ὡς κάτι πὸς συλλαμβάνεται και κνοφορεῖται μέσα μας. Λέγει σχετικὰ ὁ θεὸς Ἰάκωβος: «Ἡ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκει ἁμαρτίαν, ἡ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα ἀποκτείνει θάνατον» (Ἰακ. 1,15). Δηλαδή, ἡ ἐπιθυμία κινεῖται και συνάπτεται μετὰ τὴν προσωπικότητα—τὴν θέλησιν και τὴν συγκατάθεσιν τοῦ ἀνθρώπου— και ἐκ τῆς συνάψεως αὐτῆς γίνεται μία σύλληψις, ἡ ὁποία ἐν συνεχείᾳ κνοφορεῖται μέσα μας και ἐξελίσσεται. Και ἔτσι γεννᾶται ἡ ἁμαρτία. Γεννᾶται ἕνα τέρας, διότι τέρας εἶναι ἡ ἁμαρτία.

Λέγει ἀκόμη ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ὅτι: «Μηδεὶς πειραζόμενος λεγέτω ὅτι ἀπὸ Θεοῦ πειράζομαι· ὁ γὰρ Θεὸς ἀπειραστός ἐστι κακῶν, πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα· ἕκαστος δὲ πειράζεται ὑπὸ τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας ἐξελκόμενος και δελεαζόμενος» (Ἰακ. 1, 13-14). Δηλαδή ἄς μη λέγῃ κανεὶς ὅτι ὁ Θεὸς μᾶς φέρει εις πειρασμόν. Διότι ὁ Θεὸς εἶναι ἀπειραστός, και δὲν ἐκπειράζει τὸν ἄνθρωπον. Ἀλλὰ εις πειρασμόν μᾶς φέρνει ἡ κακὴ ἐπιθυμία, ἡ ὁποία φωλιάζει μέσα μας. Και μόλις παρουσιασθῆ κάποια ἀφορμὴ, συνδυάζεται, ἐπιτερεύεται ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴν ἀφορμὴν ἡ ἐνυπάρχουσα ἐσωτερικὴ ἐπιθυμία, και πραγματοποιεῖται ἡ ἁμαρτία.

Ἡ ἐξωτερικὴ ἀφορμὴ μπορεῖ να εἶναι πρόσωπον, ἢ πρᾶγμα, ἢ ἀκατάλληλος περίστασις. Μπορεῖ δηλαδή να ἐπηρέασῃ και να δώσῃ ἀφορμὴν εις κακὰς ἐπιθυμίας, εἴτε κάποιος ἄλλος ἄνθρωπος, εἴτε κάποιος γεγονός, εἴτε κάτι πὸς βλέπει ἢ ἀκούει ἢ παρακολουθεῖ κανεὶς.

Διὰ τοῦτο ὁ φρόνιμος ἄνθρωπος θα σκεφθῆ: ἐὰν πάω ἐκεῖ, ἢ ἐὰν συναστραφῶ τὸ δεῖνα πρόσωπον, ἢ ἂν ὑποχωρήσω εις τοῦτο ἢ ἐκεῖνο, ἐνδέχεται να εὐρεθῶ εις πειρασμόν. Και ὅταν ἔτσι σκέπτεται, θα ἀποφύγῃ μίαν κακὴν συνάντησιν, ἕνα κακὸ βιβλίον, ἕνα ἀκατάλληλον θέαμα, ἕνα οποιοδήποτε ἄλλο γεγονός, ἢ οποιαδήποτε ἄλλη εὐκαιρία, ἡ ὁποία κατά τὰ ἄλλα μπορεῖ να φαίνεται εὐχάριστος και ἐλκυστικὴ και δε-

ΑΠΟ ΤΑ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΕΝΟΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ*

Του Σεβ. Μητροπολίτου Γόρτυνος
και Μεγαλοπόλεως κ. ΘΕΟΦΙΛΟΥ

3. ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΠΟΥ ΔΕΝ ΒΟΗΘΑ

Ένας παράγοντας για την οικογενειακή γαλήνη, για την ευτυχία την αληθινή, είναι και η μόρφωση. Χωρίς αυτό να σημαίνει καθόλου πως κάποιος που δεν έχει μόρφωση μεγάλη, όπωςδήποτε υστερεί, ούτε και οποιος διαθέτει τίτλους σπουδών και διπλώματα την εξασφαλίζει, μόνο μ' αυτά, την ευτυχία την αληθινή. Μπορεί όμως να υπάρξει κάλλιστα και θέμα με τον επιστήμονα στο σπίτι, και περίπτωση με τον αγράμματο και περιστατικό με θετικά στοιχεία ή και αρνητικά σε επίπεδο διαφόρων και ποικίλων μορφωτικών επιπέδων. Κάποιο είδος μορφώσεως μπορεί να παίξει αποφασιστικό ρόλο στην εξασφάλιση της ευτυχίας και της γαλήνης στο σπίτι. Ένα ζεύγος με την γυναίκα επιστήμονα και τον άντρα επιχειρηματία. Συνθήκες που προσφέρονται και από τους δύο και για την ευτυχία και για την αποτυχία.

Στην περίπτωσή μας δημιουργείται ατμόσφαιρα αποπνιχτική. Γίνεται τουλάχιστον στην αρχή πάλη επικρατήσεως των απόψεων εκατέρωθεν. Η γυναίκα διαθέτει δίπλωμα, δέχεται να μην εργάζεται γιατί δεν υπάρχει ούτε μάνα ούτε πεθερά για να κρατήσει το σπίτι και να μεγαλώσει, να προσέξει τα παιδιά.

—Μπορεί κύριε να έχεις την επιχείρηση, και να φέρνεις στο σπίτι τα χρήματα που χρειάζονται, είμαι όμως εγώ επιστήμονας (είχε σπουδάσει ανώτερη εμπορική) και το δίπλωμά μου το θάβω για να μην αφήσεις την επιχείρησή σου εσύ.

—Καλά, και πως διαφορετικά θα μπορούσε να γίνει Άσπασια. Έσθ θα αναλαμβάνεις εκείνη την διεύθυνση της άλλης επιχειρήσεως που είχε παρουσιαστεί, και στο σπίτι θα παίρναμε οικιακή βοηθό πρώτα, και μετά νταντά για τα παιδιά; Γιατί βέβαια εγώ δεν θα καθόμουν στο σπίτι για νταντά, ούτε θα μπορούσα να συγυρίσω το σπίτι και να κουμαντάρω τα παιδιά.

(*) Συνέχεια εκ της σελ. 374 του υπ' αριθ. 18/91 τεύχους.

λεαστική, αλλά περικλείει τον κίνδυνον να τον σπρώξει και να τον επηρεάσει σε κάτι κακό.

Επομένως, δια την πραγματοποίησιν του συνθήματός μας «ἐπιθυμιῶν χωρισμός», πρέπει να προσέξωμεν τὰ τρία ταῦτα. Τὴν πειθάρχησιν τῆς διανοίας καὶ τῆς φαντασίας τὴν ἀποφυγὴν τῆς πο-

—Γιατί να μείνει κι αυτό τάχα κατά τον εικοστό αιώνα; Αιώνια θα είμαστε οί γυναῖκες σκλάβες στην κουζίνα και στην σκάφη; Ν' αλλάξουν οί ρόλοι όπως άλλαξαν και οί καιροί. Και ὄχι τίποτα ἄλλο. Νὰ ἴμουν μιὰ γυναικούλα που ζητοῦσα νὰ βουλευτῶ με τὸ γάμο καλά. Ἐγὼ ὁμως εἶμαι μιὰ ἐπιστήμων, μιὰ διπλωματοῦχος τῆς Ἀνωτάτης Ἐμπορικῆς. Καὶ αὐτὸ δὲν ξέρω ποῦ θὰ πάει.

—Ἄσπασια μου νομίζω πως ἡ ἐπιστήμη σου ἐμποδίζει μᾶλλον παρὰ βοηθεῖ. Ἄν ἔτσι τὸ παίρνεις ἐσὺ. Με τὴν ἔννοια ὅτι πολὺ τὴν ἐπικαλεῖσαι. Ὁ ρόλος τῆς συζύγου καὶ τῆς μάνας ὁμως εἶναι πάνω ἀπὸ τὴν κοινὴ ἐπιστήμη. Μεγαλύτερη σοφία καὶ τέχνη χρειάζεται μιὰ καλὴ σύζυγος καὶ μιὰ ὑποδειγματικὴ μάνα. Τὸ σύγχρονο πνεῦμα με τὴν γυναίκα τὴν χειραφετημένη τὸ βλέπουνε πολλὲς γυναῖκες καὶ τὸ δέχονται λαθεμένα. Δὲν εἶναι λιγότερο σημαντικὴ καὶ ὠραία μιὰ γυναίκα ἐπιστήμων, που τῆς εξασφαλίζει περισσότερὴ δύναμη, φώτιση καὶ σοφία γιὰ νὰ σταθεῖ καλύτερὴ σύζυγος καὶ μητέρα. Ἄν ἡ ἀποστολὴ τῆς αὐτῆ νοιώθει πως τὴν μειώνει, δὲν θὰ νοιώσει ποτὲ ἄνετα καὶ εὐτυχισμένη στὴν ὕψιστη αὐτῆ ἀποστολῆ. Μὴν ἔχεις τὸ αἶσθημα τῆς ἀνωτερότητας ἀπέναντί μου με τὴν ἐπιστήμη, ὅπως κι ἐγὼ δὲν πρόκειται ποτὲ νὰ καυχηθῶ στὴν δική μου περιοχὴ, διότι κρατῶ μιὰ καλὴ καὶ ἀρκετὰ κερδοφόρα ἐπιχείρηση. Ὁ καθένας ἔχει τὴν ἀποστολὴ του. Πιὸ δύσκολη εἶναι καὶ περισσότερα προσόντα προϋποθέτει ἡ δικὴ σου ἀποστολῆ. Μὴν ὑποτιμᾶς ὁμως κι ἐσὺ τὴν δικὴ μου ἐπειδὴ ἐγὼ δὲν εἶμαι κάτοχος ἐπιστήμης. Γιατί ἂν ἐσὺ στηρίζεσαι στὴν ἐπιστήμη σου καὶ νοιώθεις τὴν ὑπεροχὴ σου μ' αὐτῆ, ἐμένα που εἶμαι σύντροφός σου, συνεχῶς με ταπεινώνεις. Δηλαδὴ τὸ ἴδιο θὰ γινόταν ἂν εἶχες στὰ χέρια σου ἀντὶ γιὰ δίπλωμα μιὰ καλὴ προϊκα θὰ λογαριάζες σ' αὐτὸ τὴν ὑπεροχὴ σου, τὴν ἀνωτερότητά σου.

—Δηλαδὴ κατὰ τὴν ἀποψή σου, σὰν γυναίκα δὲν λογαριάζεται καὶ με τὴν ἐπιστήμη τῆς καὶ με τὴν

νηρᾶς περιεργείας καὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὠθήσεων πρὸς ἁμαρτωλὰς καταστάσεις καὶ τὴν αὐτοσυγκράτησιν ἀπὸ ὑποχωρήσεως τῆς θελήσεως εἰς τὰς ὑπαγορεύσεις καὶ ἀπαιτήσεις τοῦ «παλαιοῦ ἀνθρώπου» που φέρομεν μέσα μας. Καὶ εἶθε ἡ Χάρις τοῦ Κυρίου νὰ μᾶς ἐνισχύει εἰς τὸν καλὸν αὐτὸν ἀγῶνα. Ἄ μ ἡ ν.

προίκα της άκόμα; πού έγώ δέν είχα και ούτε θά τήν θεωρούσα πιό πολύτιμο ή και ίδιο ατου, τήν προίκα με τήν έπιστήμη.

—Ξέρεις τί συμβαίνει με σένα καλή μου; Θέλεις νά νοιώθεις πώς επειδή έχεις σπουδάσει μιá ανώτερη έπιστήμη, μ' αυτή και μόνο νά σου αναγνωρίζουν τήν ύπεροχή. Όρίστε, έγώ σου τό αναγνωρίζω. Διότι πρέπει νά κατέχεις με τήν έπιστήμη σου περισσότερη γνώση και πιό σωστή συμπεριφορά, με τήν ιδιότητά σου τής μάνας πού δημιουργεί μελετημένη, σωστή και κατάλληλη άτμόσφαιρα στο σπίτι, άκόμα και έπιστημονικά. Και μάλιστα μπορεί, αν τό δίπλωμά σου μετράει περισσότερο άπ' ό,τι πρέπει για τήν ιδιότητά σου, μπορεί με τήν σκέψη και τήν ιδέα πώς μιá καλή σύζυγος και μιá σοφή μάνα χρειάζεται μιá σωστή συμπεριφορά και μιá κατάλληλη γνώση, άσχετα από τήν έπιστημονική συμπεριφορά σου, μπορεί νά ήσουν στή περιοχή σου άκόμα και καλλίτερη. Άν και μιá καλή σύζυγος και ώραία νοικοκυρά, σαν έπιστήμονας, με μόρφωση ανώτερα αλλά και άληθινή, θά ήταν άκόμα καλλίτερη.

—Δέν τήν δείχνεις αυτή όμως έσύ. Δέν με θεωρείς ανώτερα, κι αυτό έμένα με πληγώνει.

—Είσαι κουτή. Τό δείχνω αυτό και με τήν εκτίμησή μου και με τήν αγάπη μου. Νομίζεις ότι δέν βλέπω πώς μετράει πολύ, μιá μάνα έπιστήμονας πού διάλεξε τό σπίτι και νά μεγαλώσει παιδιά; Πόσες δέν προτίμησαν τό γραφείο, τήν επιχείρηση, τό σχολείο θυσιάζοντας τό σπίτι πού ξεδιπλώνεται τό μεγαλείο της, τά χαρίσματά της, ό άγώνας της νά κρατήσει τό σπίτι χαρούμενο κι ευχάριστο για τόν άντρα της και για τά παιδιά. Δέν σε κάνει αυτό νά νοιώθεις άνετα και σε πλεονεκτική θέση, πού με τήν ώραία παρουσία σου νοιώθεις δημιουργός τής ευγνωμοσύνης του άντρα σου και τής αγάπης των παιδιών μας πού τρέφονται μ' αυτά τά επιτεύγματά σου;

.....

Πέρασαν τρία-τέσσερα χρόνια μετά τόν γάμο της. Ήταν και από καλή πάστα ό άντρας της και είχε θαυμαστή κρίση και καλή καρδιά, και αγαπούσε και τή γυναίκα του και τά παιδιά του. Τής αναγνώριζε βέβαια σαν πολύ πολύτιμη τήν προσφορά της στην δημιουργία τής γαλήνης στο σπίτι τους.

Κάναν έπειτα από χρόνια μιá παρόμοια συζήτηση κι όμως διαφορετική γιατί ή γνώση τους, ή πείρα τους και ή καρδιά τους είχαν διαμορφώσει και διαφορετικές τις άπόψεις τους, τό σκεπτικό τους και τό περιεχόμενο τής καρδιάς τους.

—Είδες πού ώριμάζει κανείς χρόνο με τό χρόνο

και με τήν καλή πρόθεση και διάθεση προσγειώνεται κανείς λίγο-λίγο και ομαλά. Έγώ σε πρώτη μοίρα είχα τό δίπλωμά μου. Για αρκετό καιρό νόμιζα πώς θυσιάζομαι.

—Μή νομίζεις πώς κι έγώ δέν είχα τήν λαθεμένη άποφή μου. Κι αν θέλεις νά σου πω αναγνωρίζω πώς ένιωθα μειονεκτικά.

—Μά αφού κι έγώ εργαζόμουν γι' αυτό. Ήταν όμως ή αγάπη σου και ή σύνεσή σου.

—Ήταν και ή δύναμή σου, νά νικήσεις αυτή τήν ιδέα σου για τήν ανωτερότητά σου έξ αιτίας του διπλώματός σου.

—Με νίκησαν δύο πράγματα, ή αγάπη σου και ή χαρά μου νά βλέπω πώς βοηθούσα νά δημιουργηθούν παιδιά με πρόσωπα χαρούμενα και φωτεινά. Ήπειτα ώριμάσαμε και οι δύο.

Έσύ μάλιστα δέν έδειχνες πώς πειραζόσουν και τόσο. Τότε επικαλούμην τά διπλώματά μου. Μπορεί και μέσα σου νά με μισούσες, σκέπτομαι σήμερα.

—Έδω έπεςες έξω. Με τήν πρόοδο τήν καταφανή των παιδιών, πειραζόμουν κάποτε, γιατί αυτό ήταν κατόρθωμα δικό σου. Και πώς νά τό κάνωμε, μάτια είχα κι έβλεπα πρό πάντων τήν προοδευτική μεταβολή σου. Πού όμως πίστεψέ με, πίστευα πώς όφειλόταν περισσότερο και σε σένα. Γιατί έσύ πολλές φορές ύποχωρούσες. Άφου στην αρχή, κι αυτό με πείραζε, μάλλον ζήλευα τή σύνεσή σου. Μου πέρασε όμως κι αυτό λίγο-λίγο. Είπα «έχω σύζυγο με καρδιά μεγάλη και πλούσια. Και με άνέχεται όπως είμαι».

—Έδω μην ύποτιμάς τόν εαυτόν σου Άσπασία, γιατί έσύ χρειάζόσουν περισσότερο τή δύναμη για νά εξαφανίσεις τήν ιδέα σου πώς ήσουν σε μειονεκτική θέση, κι ως ήσουν ανώτερα σε μόρφωση. Και τό κατάφερες. Αυτό ήταν νίκη σου. Γιατί τό είχες αυτό τό ατου με τό δίπλωμά σου. Άσχέτως αν αυτό μπορούσε νά σε διατηρήσει σαν μιá παντοτινά άδικημένη. Αυτό έσύ τό ξεπέρασες. Κι αν άργησες νά τό πείς τό είχες δείξει με τήν συμπεριφορά σου. Κι αν θέλεις νά σου πω αυτό πού ήταν άθλος σου. Καλοί πνευματικοί, όπως είναι ένας Μητροπολίτης πού γνωρίζω, συνιστούν κι εύχονται, αν γίνεται, νά μην είναι οι γυναίκες έπιστήμονες κατά τόν γάμο ή και οι άντρες με τό έτερον ήμισυ λιγότερο μορφωμένοι, γιατί είναι πολύ εύκολο νά δημιουργηθούν προβλήματα με τό «έγω έχω έπιστημονική κατάρτιση, είμαι περισσότερο μορφωμένη». Άφου συνιστά σ' ένα βιβλίο, ιδίως προκειμένου για γυναίκα, αν γίνεται νά μην έχει μεγαλύτερη μόρφωση από τόν άντρα, γιατί κάποτε μπορεί νά του τό

4. Η ΜΕΤΑΔΟΣΗ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΑΚΟΛΟΥΘΙΩΝ

Τοῦ Θεοφιλ. Ἐπισκόπου Ἀχελώου
κ. ΕΥΘΥΜΙΟΥ

Ἀπὸ τὸ ραδιόφωνο καὶ τὴν τηλεόραση, τόσο τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὅσο καὶ τῶν κρατικῶν καὶ ἰδιωτικῶν σταθμῶν μεταδίδεται συνήθως ἡ Θ. Λειτουργία καὶ ἄλλες Ἀκολουθίες τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ μετάδοση τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἓνα ἀμφιλεγόμενο θέμα. Ὑπάρχουν ἐκεῖνοι ποὺ συνηγοροῦν γιὰ τὴν μετάδοση τῶν Ἀκολουθιῶν. Ἀπὸ ἄλλους ὁμως διατυπώνονται ἐπιφυλάξεις καὶ ἀντιρρήσεις. Ἄς δοῦμε πῶς ἔχουν τὰ πράγματα.

Ὅσοι εἶναι ὁ π ἔ ρ, ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ μετάδοση τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν εἶναι σύμφωνη πρὸς τὸ πνεῦμα καὶ τὸ γράμμα τοῦ Εὐαγγελίου, τὸ ὁποῖο καταφάσκει τὴ δημοσιότητα. Ὁ ἴδιος ὁ Κύριος διδάσκει, θαυματουργοῦσε καὶ γενικὰ ἐργαζόταν δημόσια. Ὅταν μάλιστα τὸν συνέλαβαν καὶ τοῦ ζήτησαν λόγο γιὰ τὸ ἔργο του, δήλωσε κατηγορηματικά: «Ἐγὼ παρρησία ἐλάλησα τῷ κόσμῳ, ἐγὼ πάντοτε ἐδίδαξα ἐν τῇ συναγωγῇ καὶ ἐν τῷ ἱερῷ, ὅπου πάντοτε οἱ Ἰουδαῖοι συνέρχονται, καὶ ἐν κ ρ υ π τ ῷ ἐ λ ἄ λ η σ α ο ὕ δ ἔ ν» (Ἰωάν. ιη' 20-21). Ὁ Κύριος εἶπε ἐπίσης πρὸς τοὺς μαθητὲς του: «Ὁ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ, εἶπατε ἐν τῷ φωτὶ καὶ ὁ εἰς τὸ οὐδὲ ἀκούετε, κηρύξατε ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν» (Ματθ. ι' 27). Ἡ μετάδοση ἐξἄλλου τῶν

ἱερῶν Ἀκολουθιῶν προορίζεται κυρίως γιὰ τοὺς ἀσθενεῖς, τοὺς ταξιδεύοντες καὶ τοὺς μετανάστες, οἱ ὅποιοι, οὕτως ἢ ἄλλως, στεροῦνται τῆς Ἀκολουθίας αὐτῆς.

Ὅσοι εἶναι κ α τ ἄ, ὑποστηρίζουν ὅτι μὲ τὴν μετάδοση τῶν Ἀκολουθιῶν καὶ εἰδικότερα τῆς Θ. Λειτουργίας καταστρατηγεῖται ἡ βασικὴ προϋπόθεσίς της ποὺ εἶναι ἡ προσωπικὴ παρουσία καὶ συμμετοχή. Ἡ Θ. Λειτουργία δὲν εἶναι μιὰ παράσταση ποὺ τὴν τελοῦν μερικὰ μόνο πρόσωπα, ὅπως εἶναι π.χ. ἓνα θεατρικὸ ἔργο ἢ μιὰ μουσικὴ συναυλία. Ἡ Θ. Λειτουργία τῆς Κυριακῆς ἰδιαίτερα εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν ἔργο μιᾶς συγκεκριμένης ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος, ἢ ἐβδομαδιαία ἐπίσημη Σύναξίς της, ἢ συμμετοχὴ δὲ τῶν μελῶν της εἶναι ἂν ὄχι ὑποχρεωτικὴ τοῦλάχιστον ἐπιβεβλημένη. Τὸ μυστήριον εἰδικότερα τῆς Θ. Εὐχαριστίας δὲν τελεῖται ἀπὸ μερικοὺς μόνο πιστοὺς, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ σύνολο τῶν μελῶν τῆς κοινότητος. Ἡ προσωπικὴ ἐπομένως παρουσία τῶν πιστῶν στὴ λειτουργικὴ Σύναξιν εἶναι ἀπαραίτητη καὶ ἀναγκαία, διότι ἡ τέλεση τῆς Θ. Εὐχαριστίας συνεπάγεται καὶ τὴν συμμετοχὴν τῶν πιστῶν στὸ Μυστήριον (Θ. Κοινωνία). Δὲν εἶναι νοητὸ νὰ τελεσθεῖ ἡ Θ. Λειτουργία καὶ νὰ μὴ μετάσχουν οἱ πιστοὶ στὸ μυστήριον τῆς Θ. Εὐχαριστίας. Διότι ὁ τελι-

κτυπᾷ. Ἀκόμα ἂν γίνεται καὶ προΐκα μεγάλη νὰ μὴ ἔχει. Ἐκτὸς κι ἂν εἶναι ἐπιπέδου ἀνωτέρου.

—Δηλαδή αὐτὸ δὲν ἰσχύει καὶ μὲ τὸν ἄντρα; Ἡ γυναίκα μόνο τὰ βλέπει στραβά;

—Ἐλα, ἀφοῦ σὲ συμπεριλαμβάνω μὲ τῆς γυναῖκες τοῦ ἀνωτέρου ἐπιπέδου.

—Κι ἐγὼ στὴν σειρὰ τῶν ἀντρῶν, τῶν συνετῶν ποὺ ἔχουν καὶ τὴν ιδιότητα τοῦ καλοῦ δασκάλου.

.....

Τοὺς καρποὺς αὐτοῦ τοῦ ζεύγους μπορεῖ κανεὶς νὰ τοὺς ὑπολογίσει, νὰ τοὺς λογαριάσει. Εἶναι καρποὶ ἀγαθοί. Μιὰ καλὴ ἢ κακὴ ἀτμόσφαιρα κατὰ τὰ παιδικὰ μας χρόνια μᾶς ἐπηρεάζουν ὁποσδήποτε θετικὰ ἢ ἀρνητικὰ. Φτάνει δὲ νὰ ἔχουν οἱ ἄνδρες μιὰ ἰδέα καὶ μιὰ γνώση τῆς φύσεως τῆς γυναίκας, καὶ οἱ γυναῖκες τὸ ἴδιο γιὰ τὴν φύση τοῦ ἀνδρα γιὰ νὰ βοηθήσουν καὶ οἱ δυὸ σὲ κάποια κρίση σὲ μιὰ κρίσιμη στιγμή

τοῦ σύζυγικῆ καὶ οἰκογενειακοῦ τους βίου. Γι' αὐτὸ ἄλλωστε μιλάνε συχνὰ γιὰ προγαμιαία ἀγωγή. Διδάσκονται αὐτὰ κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν σὲ τέτοιες ἀνάλογες σπουδές. Καὶ γιὰ τὴν τάχα νὰ μὴ μᾶς ἀπασχολήσουν κάποτε κι αὐτές. Τὴν εὐτυχία τὴν πραγματικὴ δὲν τὴν βρίσκει κανεὶς κατὰ κανόνα στὴν οἰκογενειακὴ ζωὴ καὶ μετὰ τὸν γάμο; Τὰ νεανικὰ καὶ τὰ τυχαῖα, τὰ πρόχειρα καὶ τὰ ἀπρογραμματίστητα, εἶναι διαβατήρια πουλιὰ μὲ πετάγματα προσωρινὰ, ποὺ δίνουν ἢ δὲν δίνουν σταθερὴ διαρκὴ καὶ μόνιμη εὐτυχία. Τῆς περισσότερης περιστάσεως δὲν δίνουν. Μόνιμη καὶ ἐπικρατέστερη εἶναι ἡ σοβαρὴ καὶ προγραμματισμένη συζυγικὴ καὶ οἰκογενειακὴ εὐτυχία. Ἡ ἐπιστημονικὴ καὶ ἡ ἐπαγγελματικὴ σ' αὐτὴ τὴν εὐτυχία θὰ βοηθήσουν. Ὅσοι σύζυγοι κατὰ κανόνα κἀναν αὐτοσκοπὸ αὐτῆς τῆς ἐπιτυχίας, δυστύχησαν, ναυάγησαν, ἢ δὲν εὐτύχησαν ὡς σύζυγοι καὶ οἰκογενειάρχες.

κός σκοπός τῆς Σύναξης τῶν πιστῶν καὶ τῆς τέλεσης τῆς Θ. Λειτουργίας εἶναι ἡ ἔ ν ω σ η καὶ ἡ κ ο ι ν ω ν ί α τους μετὴν κεφαλῆ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ Σώματος, τὸν Χριστό. Μετὴν μετάδοσιν λοιπὸν τῆς Θ. Λειτουργίας ἀπὸ τὰ ΜΜΕ δὲν καταστρατηγοῦνται οἱ βασικὲς αὐτὲς προϋποθέσεις τῆς καὶ δὲ γίνεται μιὰ τεχνικοποίηση καὶ ἀποπροσωποποίηση τῆς βασικῆς αὐτῆς ἐκδήλωσης τοῦ χριστιανικοῦ βίου;

Ὅπως γίνεται φανερὸν καὶ οἱ δύο ἀπόψεις εἶναι σοβαρὲς καὶ τὰ ἐπιχειρήματά τους ἰσχυρά. Ἡ διαπίστωση αὐτὴ ὀδηγεῖ σὲ ἓνα πρῶτον συμπέρασμα, ὅτι ἡ χριστιανικὴ Θεολογία καὶ εἰδικότερα ἡ ποιμαντικὴ Θεολογία πρέπει νὰ μελετήσῃ τὸ θέμα αὐτὸ καὶ γενικότερα τὸ θέμα τῆς σχέσης τῆς Θ. Λατρείας μετὰ τὰ τεχνικὰ μέσα [βλ. καὶ ὅσα σημειώθηκαν σὲ ἄρθρον τῆς σειρᾶς γιὰ τὴν ποιμαντικὴν δεοντολογία τῆς ἱεροψαλτικῆς, γιὰ τὴν χρῆσιν τῶν τεχνικῶν μέσων (μικροφῶνων καὶ μεγαφῶνων) μέσα στὸ χωρὸν τοῦ ναοῦ]. Πρὸς τὸ παρόν, θὰ μπορούσαμε νὰ σημειώσουμε τὰ ἑξῆς:

α) Ἡ μετάδοσις τῆς Θ. Λειτουργίας καὶ τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν, παρὰ τὰ μεγάλα μειονεκτήματά της, ὅπως εἶναι κυρίως ἡ μεσολάβησις τεχνικῶν καὶ μηχανικῶν μέσων καὶ ἡ ἀπρόσωπη συμμετοχὴ, δίνει μιὰ μαρτυρίαν γιὰ τὴν θρησκευτικὴν πίστην ποὺ ἐπικρατεῖ σὲ ἓνα συγκεκριμένον ἔθνικόν χωρὸν. Μετὰ ἄλλα λόγια, ἡ μετάδοσις τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν ἀπὸ τὰ ΜΜΕ, κρατικὰ καὶ ἰδιωτικὰ, μαρτυρεῖ ὅτι οἱ ἀκροατὲς τους ἐνδιαφέρονται γιὰ τίς ἐκκλησιαστικὰς αὐτὲς ἐκπομπὰς. Καὶ ἀκόμη εἰδικότερα, ὅτι οἱ ἀκροατὲς καὶ θεατὲς τοῦ συγκεκριμένου αὐτοῦ ἔθνικου χωροῦ, τῆς Ἑλλάδος, εἶναι χριστιανοὶ Ὁρθόδοξοι. Ἡ μετάδοσις ἐπομένως τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν ἀπὸ τὰ ΜΜΕ εἶναι μιὰ εὐκαιρία προβολῆς τῶν ἰδανικῶν τῆς θρησκευτικῆς πίστεως ποὺ ἐμπνέουν τὴν Χώραν μας. Εἶναι μιὰ σύγχρονη καὶ ὑπέροχη «διαφήμισις» τῆς Ὁρθοδοξίας, ποὺ ἡ σημασία της, θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε, εἶναι ἀνάλογη μετὰ τὰ decreta καὶ τὰ Φιρμάνια, τὰ ὁποῖα ἐξέδιδαν παλαιότερα οἱ Ρωμαῖοι Αὐτοκράτορες καὶ οἱ μουσουλμάνοι Σουλτάνοι! Ἡ ἀξία δὲ τῆς «διαφήμισης» αὐτῆς δὲν εἶναι δύσκολον νὰ ἐκτιμηθῇ, ἂν ληφθῇ ὑπόψιν ὅτι ἄλλοι παράγοντες, ὅπως π.χ. βιομηχανίαις, ἐταιρεῖαι καὶ ἐπιχειρήσεις, γιὰ ἐλάχιστα δευτερόλεπτα ραδιοτηλεοπτικῆς προβολῆς τῶν προϊόντων τους πληρώνουν ἑκατομμύρια!

β) Ἡ μετάδοσις τῆς Θ. Λειτουργίας καὶ τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν ἀπὸ τὰ ΜΜΕ διευκολύνει ἕσους πιστοῦς, γιὰ ὅποιονδήποτε λόγο, δὲν μποροῦν νὰ ἐκκλησιασθοῦν. Κανείς δὲν ἀρνείται ὅτι ἡ προσωπικὴ παρουσία καὶ συμμετοχὴ εἶναι βασικὲς προϋποθέσεις γιὰ τὴν τέλεσιν τῆς Θ. Λειτουργίας. Ὡστόσο, οἱ συνθήκαις ζωῆς στῆ

σύγχρονη κοινωνία καὶ ἰδιαιτέρα στὰ μεγάλα ἀστικά κέντρα, ἀναγκάζουν τοὺς ἀνθρώπους καὶ τ ο ὺ ς χ ρ ι σ τ ι α ν ο ὺ ς νὰ μετακινουῦνται, εἴτε γιὰ ἐργασία εἴτε γιὰ μόρφωσιν, νοσηλείαν ἢ φυλαγωγίαν. Ἡ μετάδοσις λοιπὸν τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν διευκολύνει, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἀκίνητους ἀσθενεῖς, καὶ τοὺς μετακινουμένους πιστοῦς, οἱ ὅποιοι μετὰ τὸν τρόπον αὐτὸν συμμετέχουν ἔστω καὶ ἀπὸ μακριὰ στῆν τελούμενῃ Ἀκολουθίᾳ. Στὶς περιπτώσεις αὐτὲς ἡ συμμετοχὴ εἶναι πνευματικὴ καὶ ἔχει τὴν ἔννοιαν τῆς δόλοφυχῆς συγκατάθεσης γιὰ τὰ ὅσα τὰ παρόντα μέλη τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος τελοῦν μέσα στὸ χωρὸν τοῦ ναοῦ. Μετὰ τὴν δόλοφυχην αὐτὴν συμμετοχὴν οἱ ἀπόντες πιστοὶ δηλώνουν ὅτι συμμετέχουν ἀπόλυτα στῆν Σύναξιν τῆς εὐχαριστιακῆς κοινότητός τους. Ὅπως δὲ εἶναι γνωστὸν, ὁ λειτουργὸς ἱερεὺς προσφέρει τὰ τῆμα Δῶρα ἐκ μέρους ὄλων τῶν μελῶν τῆς ἐνοριακῆς κοινότητος, στοὺς ὁποίους περιλαμβάνονται, ἐκτὸς τῶν παρόντων, οἱ ἀπόντες καὶ οἱ κ ε κ ο ι μ η μ ἔ ν ο ι. Εἶναι μάλιστα πολὺ ἐνδεικτικὸν τὸ γεγονός, ὅτι ὁ ἱερεὺς κάνει εἰδικὴ ἀναφορὰ στοὺς «ἀπολειφθέντας» (= τοὺς ἀπόντες) πιστοῦς, τοὺς «ἐν θαλάσῃ καὶ ἐρεί μακράν», γιὰ τοὺς ὁποίους οἱ παρόντες πιστοὶ προσεύχονται εἰλικρινῶς, χωρὶς καμιά διάθεσιν παραπόνου ἢ πικρίας γιὰ τὴν ἀπουσία τους...

γ) Ἡ μετάδοσις τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν ἰδίως τῆς Μ. Ἑ β δ ο μ ᾶ δ ο ς ἀπὸ τὰ ΜΜΕ δημιουργεῖ μιὰ ἀτμόσφαιραν κοινωνικῆς καὶ πανεθνικῆς διάστασης. Ἡ ἀτμόσφαιρα αὐτὴ εἶναι συγκλονιστικὴ καὶ ἀσχεῖ βαθύτατηn ἐπίδρασιν στὶς μάζας τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ προβληματίζει τοὺς ἀμφιβάλλοντες, τὴν νεολαίαν, ἀκόμη καὶ τοὺς ἀπίστους. Δὲν εἶναι ἐξᾶλλου χωρὶς σημασίαν τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἀτμόσφαιρα αὐτὴ, ἰδίως τῆς Μ. Ἑβδομάδος καὶ τοῦ Πάσχα, ἐντυπωσιάζει ἰδιαιτέρα τοὺς «παρεπιδημοῦντας ξένους», οἱ ὅποιοι μετὰ τὸν τρόπον αὐτὸν διαπιστώνουν τὴν εὐρεία ἀπήχησιν ποὺ ἔχουν στὸν ἑλληνικὸν λαὸν τὰ μεγάλα γεγονότα τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας.

Ἄλλοι λοιπὸν χριστιανικῆς μαρτυρίας, ἐκκλησιαστικῆς οἰκονομίας καὶ ἱεραποστολῆς καθιστοῦν θεμελιὰ τὴν μετάδοσιν τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν ἀπὸ τὰ ΜΜΕ, ὑπὸ τὸν ὄρον βέβαιον, ὅτι ἡ τέλεσίν τους στὶς περιπτώσεις αὐτὲς θὰ εἶναι ἰδιαιτέρα προσεγγιμένη. Χρειάζεται ἐπίσης μελέτη καὶ προγραμματισμὸς ἐκ μέρους τῶν τεχνικῶν συντελεστῶν τῶν ἐκπομπῶν αὐτῶν, ὥστε τὸ ἀποτέλεσμα νὰ εἶναι ἱκανοποιητικόν. Πρὸς τὸ σκοπὸν αὐτὸ, ἐπιβάλλεται μιὰ συνεργασία μεταξὺ τεχνικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν προσώπων, γιὰ τὴν καλύτερην διοργάνωσιν τῶν σχετικῶν ραδιοφωνικῶν καὶ τηλεοπτικῶν ἐκπομπῶν.

ΤΟ "ΣΥΜΒΟΛΟ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ,"*

Τοῦ Ἀρχιμ. κ. ΓΕΡΟΘΕΟΥ ΒΛΑΧΟΥ
Ἱεροκήρυκος Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν

Ἡ κρίση ὄλων τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὸν Χριστό, ὅπως περιγράφεται στὴν σχετικὴ περιγραφή τῆς Μελλούσης Κρίσεως, θὰ γίνῃ ὀπωδήποτε. Δὲν εἶναι γνωστὴ ἡ ἡμέρα καὶ ἡ ὥρα τῆς Κρίσεως, ἀλλὰ ὀπωδήποτε θὰ γίνῃ. Μὲ τὴν Κρίση συνδέεται ὁ Παράδεισος καὶ ἡ Κόλαση, ἀφοῦ οἱ δίκαιοι θὰ εἰσέλθουν στὸν Παράδεισο, ἐνῶ οἱ ἁμαρτωλοὶ θὰ πορευθοῦν στὴν Κόλαση. Ἀλλὰ τόσο ὁ Παράδεισος ὅσο καὶ ἡ Κόλαση ὑπάρχουν ἐξ ἐπόψεως τῶν ἀνθρώπων. Δηλαδή, ὁ Θεός, ὅπως ἐξηγοῦν οἱ ἅγιοι Πατέρες, θὰ ἀγαπᾷ ἐξ ἴσου τοὺς δικαίους καὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς, ἀλλὰ οἱ δίκαιοι ὡς κεκαθαρμένοι καὶ φωτισμένοι θὰ αἰσθάνονται τὴν φωτιστικὴ ιδιότητα τοῦ Φωτός, ἐνῶ οἱ ἁμαρτωλοὶ θὰ αἰσθάνονται τὴν καυστικὴ ιδιότητα τοῦ Φωτός. Αὐτὸ φαίνεται στὴν θεία Κοινωνία, ἡ ὁποία γιὰ τοὺς προετοιμασμένους γίνεται ζωὴ, ἐνῶ γιὰ τοὺς ἀκάθαρτους γίνεται κατάκριμα. Ἐπίσης φαίνεται καὶ στὴν ἀγιογραφία τῆς Μελλούσης Κρίσεως. Ἀπὸ τὸν ἴδιο θρόνο τοῦ Θεοῦ ἐκπορεύεται ὁ πύρινος ποταμὸς καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιο θρόνο ἐκπορεύεται τὸ φῶς τῶν δικαίων.

Γίνεται λόγος στὸ «Σύμβολο τῆς Πίστεως» γιὰ τὴν αἰωνιότητα τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Στὴν Ὁρθόδοξη Παράδοση ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ ταυτίζεται μὲ τὸν Παράδεισο καὶ τὴν κοινωνία καὶ ἐνότητα τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Θεό. Καὶ αὕτη ἡ Βασιλεία εἶναι αἰώνια, δὲν ὑπάρχει, δηλαδή, τέλος αὐτῆς τῆς κοινωνίας.

Στὴν Ἁγία Γραφή φαίνεται ὅτι ὑπάρχουν τρεῖς ἐκφράσεις καὶ βιώσεις τῆς Βασιλείας. Ἄλλοτε λέγεται ὅτι ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἔρχεται, ἄλλοτε ὅτι εἶναι μέσα μας καὶ ἄλλοτε ὅτι θὰ ἔλθῃ. Πρόκειται περὶ διαφόρων τρόπων βιώσεως τῆς μίας Βασιλείας. Βασιλεία τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι κάτι κτιστό, ἀλλὰ ἡ θέα τοῦ ἀκτίστου Φωτός. Οἱ ἅγιοι, ὅταν φθάνουν στὴν θεωρία τοῦ Θεοῦ, βλέπουν τὴν Βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀπολαμβάνουν ἀπὸ τώρα. Αὕτη ὁμῶς ἡ βίωση θὰ ἔλθῃ στὴν τελειότητα μετὰ τὴν Δευτέρα Παρουσία τοῦ Χριστοῦ. Τώρα οἱ ἅγιοι τὰ ζοῦν ἐν ἀρραβῶνι, τότε στὴν τελειότητα.

Ὅλο τὸ ἔργο τῆς θείας Οἰκονομίας ἔχει σκοπὸ νὰ ὀδηγήσῃ τὸν ἄνθρωπο στὴν βίωση τῆς Βασιλείας

τοῦ Θεοῦ, νὰ τὸν ἐπαναφέρῃ στὸν Παράδεισο. Αὐτὸ γίνεται ὅταν ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸ Βάπτισμα καὶ τὴν ἐν γένει ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ ζῆ τὰ γεγονότα τῆς ἐνανθρωπήσεως προσωπικά, ὅταν μέσα του ζῆ μυστηριακά καὶ ἀσκητικά ὄλες τὶς λεγόμενες «ἐνηλικιώσεις» τοῦ Χριστοῦ.

δ) Ἡ Θεότης καὶ οἱ ἐνέργειες τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

«Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν».

Στὴν Πρώτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδο ἀντιμετωπίστηκε κυρίως ἡ αἵρεση τοῦ Ἀρειοῦ σχετικὰ μὲ τὸν Υἱὸ καὶ Λόγο τοῦ Θεοῦ. Ὅμως στὸ τέλος τοῦ Συμβόλου ἔθεσαν καὶ ἓνα ἄρθρο γιὰ τὸ Ἁγιον Πνεῦμα. Λέγεται: «Καὶ εἰς τὸ Ἁγιον Πνεῦμα». Οἱ ἅγιοι Πατέρες τῆς Δευτέρας Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἀνέπτυξαν περισσότερο τὸ θέμα αὐτό, γιατί τότε εἶχαν ἐμφανισθῆ οἱ πνευματομάχοι, οἱ ὁποῖοι ὑποστήριζαν ὅτι τὸ Ἁγιον Πνεῦμα εἶναι κτίσμα.

Τὸ διάστημα μετὰ τῆς Πρώτης καὶ Δευτέρας Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἦταν ἀρκετὰ κρίσιμο. Καὶ ναὶ μὲν ὁ Ἀρειος δὲν ἔθεσε καθαρὰ τὸ πρόβλημα περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀλλὰ ὅταν ὑποστήριξε ὅτι μόνον ὁ Πατὴρ εἶναι ἀγέννητος καὶ αἰδῖος, αὐτὸ εἶχε συν-έπεια στὸ Ἁγιον Πνεῦμα. Γι' αὐτὸ ὅλοι οἱ Ἀρειανοὶ εἶναι, στὴν πραγματικότητα, πνευματομάχοι. Κυρίως ὁμῶς οἱ ἀκραῖοι Ἀρειανοί, ὅπως ὁ Εὐνόμιος κ.ά. ὑποστήριζαν ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι ποίημα τοῦ Πατρὸς καὶ τὸ Ἁγιον Πνεῦμα εἶναι ποίημα τοῦ Λόγου. Ὅλες αὐτὲς τὶς αἵρετικὲς ἀπόψεις τὶς ἀντιμετώπισε ὁ Μ. Βασίλειος, ἡ μεγάλη αὐτῆ πατερικὴ φυσιογνωμία, καθὼς ἐπίσης καὶ ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ὁ ὁποῖος γιὰ ἓνα χρονικὸ διάστημα ὑπῆρξε καὶ Πρόεδρος τῆς Δευτέρας Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Ἔτσι, λοιπόν, στὸ «Σύμβολο τῆς Πίστεως» προσετέθη καὶ τὸ ἄρθρο τὸ σχετικὸ μὲ τὸ Πανάγιον Πνεῦμα.

Στὸ ἄρθρο τοῦ «Συμβόλου τῆς Πίστεως», ποῦ ἀναφέρεται στὸ Ἁγιον Πνεῦμα φαίνεται καθαρὰ ἡ θεότητά Του. Τὰ ὀνόματα ποῦ τὸ χαρακτη-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 378 τοῦ ὑπ. ἀρ. 18/1991 τεύχους.

ρίζουν δείχνουν ότι είναι το Τρίτο Πρόσωπο της Ἀγίας Τριάδος, ὁμοούσιο μὲ τὰ ἄλλα Πρόσωπα. Λέγεται: (Πιστεύω) «εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον». Λέγεται ἅγιον ὡς ἀγιάζον καὶ ὄχι ὡς ἀγιαζόμενον, ἀφοῦ εἶναι κατὰ φύσιν ἅγιον, Κύριον, ἀφοῦ τὸ Κύριον ἀναφέρεται καὶ στὸν Λόγο καὶ δηλώνει τὴν θεία φύση, ζωοποιόν ἀφοῦ δίδει ζωὴ καὶ δὲν λαμβάνει ἀπλῶς ζωὴ, καὶ συνδοξαζόμενον μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν, πράγμα τὸ ὁποῖον φανερώνει τὴν κοινὴ οὐσία καὶ φύση.

Οἱ ὄροι ποὺ ἀποδίδονται στὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀποδίδονται ἀπὸ τὴν Ἁγία Γραφή καὶ στὰ ἄλλα Πρόσωπα τῆς Ἀγίας Τριάδος. Καὶ ὁ Θεὸς Πατὴρ λέγεται Πνεῦμα, καὶ τὰ τρία Πρόσωπα προσδιορίζονται μὲ τὸ ἐπίθετο ἅγιος, καὶ ὁ Υἱὸς λέγεται Πνεῦμα. Τόσο ὁ Υἱὸς ὅσο καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα λέγονται Παράκλητοι, καὶ τὰ δυὸ Πρόσωπα τῆς Ἀγίας Τριάδος διδάσκουν τὴν ἀλήθεια, καὶ ἀποκαλοῦνται διδάσκαλοι κ.λπ. Τὰ κοινά, λοιπόν, ὀνόματα δείχνουν τὶς κοινὲς ἐnergεῖες καὶ τὴν κοινὴ οὐσία, διότι ὅταν ἡ οὐσία εἶναι ἀκτιστὴ, τότε καὶ ἡ ἐnergεια εἶναι ἀκτιστὴ καὶ ἀντιστρόφως. Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι ἁγιασμός καὶ ἀγιάζον καὶ ὄχι ἀγιαζόμενον, εἶναι θεοποιῶν καὶ ὄχι θεοποιούμενον.

Τὸ ὅτι τίθεται Τρίτο στὴν ἀπαρίθμηση τῶν Προσώπων τῆς Ἀγίας Τριάδος αὐτὸ δὲν γίνεται κατὰ τὴν ἀξία καὶ τὴν ἀνωτερότητα ἢ κατωτερότητα, ἀλλὰ γιὰ τὸν λόγο τῆς ὑπάρξεως. Πραγματικά, ὅπως ἀπεκάλυψε ὁ Χριστός, τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορευέται ἀπὸ τὸν Πατέρα. Ὅπως ὁ τρόπος ὑπάρξεως τοῦ Λόγου εἶναι τὸ γεννητό, ἔτσι καὶ ὁ τρόπος ὑπάρξεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὁ τρόπος, δηλαδή, μὲ τὸν ὁποῖο ὑπάρχει τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι τὸ ἐκπορευτό, ποῦ εἶναι τὸ ὑποστατικὸ Του ιδίωμα.

Ὁ Χριστὸς εἶπε: «ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ παράκλητος ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρὸς, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ» (Ἰω. ιε', 26). Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Πατέρα, ποῦ εἶναι ἡ «πηγαία θεότης» καὶ ἡ αἰτία τῆς ὑπάρξεως τῶν ἄλλων Προσώπων τῆς Ἀγίας Τριάδος, ἀλλὰ πέμπεται στὸν κόσμον διὰ τοῦ Υἱοῦ. Αὐτὴ δὲ ἡ πέμψη εἶναι ἢ κατὰ Χάριν φανέρωση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στὸν κόσμον.

Οἱ Φράγχοι προσέθεσαν στὸ «Σύμβολο τῆς Πίστεως» καὶ τὸ FILIOQUE, ὅτι δηλαδή τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ. Ἀλλὰ αὐτὸ ἀνατρέπει ὅλη τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλη-

σίας γιὰ τὸν τρόπο ὑπάρξεως τοῦ Παναγίου Πνεύματος καὶ στὴν πραγματικότητα τὸ ὑποβιάζει.

Κατ' ἀρχὰς μὲν δὲν εἶχαν δικαίωμα νὰ τὸ κάνουν αὐτό, νὰ προσθέσουν, δηλαδή, αὐτὴν τὴν λέξη, γιὰτὶ οἱ Πατέρες τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων εἶπαν ὅτι δὲν ἔχουμε τὸ δικαίωμα οὔτε νὰ προσθέτουμε οὔτε νὰ ἀφαιροῦμε ἀπὸ τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως. Ἐπειτα ἡ φράση «τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον» ὑπονοεῖ τὸ ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, ὅπως καὶ ἡ φράση γιὰ τὸν Υἱὸ «τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα» ὑπονοεῖ τὸ «ἐκ μόνου», ὅπως ἐξηγεῖ ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς.

Ἀλλὰ ἡ προσθήκη αὐτὴ συγγέει τὰ ὑποστατικὰ ἰδιώματα τῶν Προσώπων τῆς Ἀγίας Τριάδος. Ἐὰν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν, τότε πρέπει καὶ ὁ Υἱὸς νὰ γεννᾶται ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ὁπότε ἔχουμε σύγχυση τῶν ὑποστατικῶν ἰδιωμάτων. Ἐὰν μόνον τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν, τότε εἶναι κατώτερο ἀπὸ τὰ ἄλλα Πρόσωπα τῆς Ἀγίας Τριάδος. Ἐτσι, διαλύεται ἡ Ἁγία Τριάδα καὶ εισάγεται ἡ Διάδα ἢ καὶ Τετράδα, ἀφοῦ καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα πρέπει νὰ γεννᾶ κάτι ἄλλο.

Οἱ ἅγιοι Πατέρες τόνισαν τὴν ἀλήθεια στηριζόμενοι στὴν Ἀποκάλυψη τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν δική τους προσωπικὴ ἐμπειρία, ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς αἰδίως καὶ πέμπεται ἐν χρόνῳ καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἢ διὰ τοῦ Υἱοῦ. Αὐτὴ δὲ ἡ πέμψη εἶναι ἢ κατ' ἐnergειαν φανέρωση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐν ἡρρησε διὰ τῶν Προφητῶν. Οἱ ἐnergεῖες τοῦ Ἁγίου Πνεύματος φαίνονται τόσο στὴν Παλαιὰ ὅσο καὶ στὴν Καινὴ Διαθήκη. Ὅλοι οἱ Προφῆτες καὶ οἱ ἅγιοι «ἐνεργοῦνται» ὑπὸ τοῦ Παναγίου Πνεύματος. Δὲν εἶναι διαφορετικὸ τὸ ἔργον τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἐνηνθρόπησε διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ Αὐτὸς στέλλει τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Στὴν συνέχεια τὸ Ἅγιον Πνεῦμα μορφώνει τὸν Χριστὸν «ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν» καὶ καθιστᾶ τοὺς βαπτιζομένους μέλη τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητὴς λέγει ὅτι σὲ ὄλους ἐνεργεῖ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, διότι συνέχει καὶ συντηρεῖ τὴν κτίση καὶ δίδει τὰ χαρίσματα. Σ' αὐτοὺς ποῦ βρίσκονται στὸν Νόμον τοὺς ὑποδεικνύει τὴν παρὰ τῶν ἐντολῶν καὶ τοὺς φωτίζει γιὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ. Σ' αὐτοὺς ποῦ ζοῦν κατὰ Χριστὸν τοὺς καθιστᾶ υἱοὺς τοῦ Θεοῦ κατὰ Χάριν. Καὶ σ' ἐκείνους ποῦ ἔγιναν ἄξιοι τῆς ἐνοικήσεως τοῦ Θεοῦ

ΣΥΖΕΥΣΕΙΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΑΞΕΩΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΝ *

Τοῦ κ. ΗΛΙΑ Ι. ΠΑΤΣΑΒΟΥ*

ΣΚΟΠΟΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

1. Ὁ πρῶτος σκοπὸς τοῦ προγράμματος Π.Θ.Ε. ὑπὸ ἐποπτεῖαν εἶναι ἡ ἐξερευνησις, ἐνθάρρυνσις καὶ καλλιέργεια τοῦ ζήλου καὶ τῆς θείας κλήσεως τοῦ ἐπιδιώκοντος διακονίαν —ιερατικὴν ἢ μὴ— δι' ἐνεργοῦ ἐνασχολήσεως μὲ τὴν ζωὴν καὶ τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας. Αἱ διάφοροι ἐμπειρίαι εἶναι εὐκαιρίαι, ὅπου δύναται τις ν' ἀναπτύσῃ τὴν ταυτότητα αὐτοῦ ὡς προσώπου κεκλημένου ν' ἀποτελέσῃ μέρος τῆς διακονίας τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπιπροσθέτως δέ, οἱ ὑποψήφιοι διὰ χειροτονίαν ἔχουν τὴν εὐκαιρίαν ν' ἀναπτύσσουν ἱερατικὴν συνείδησιν. Ἐν μᾶλλον λέξει, αἱ διάφοροι ἐμπειρίαι ἀπὸ τὸν χώρον τῆς Π.Θ.Ε. ὑπὸ ἐποπτεῖαν ἐπιδιώκουν διὰ τὸν φοιτητὴν οὐχὶ ἀπλῶς τὴν ἀπόκτησιν γνώσεων καὶ ἐξωτερικῶν ἰκανοτήτων ἀλλὰ τὸν ἐξευγενισμόν αὐτοῦ τούτου τοῦ εἶναι.

2. Αἱ ἐμπειρίαι αὗται ἀποβλέπουν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ φοιτητοῦ ἐν τῇ ζωῇ τοῦ Πνεύματος ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς ποιμαντικῆς διακονίας. Ὡς ἤδη ἐσημειώθη, ὑφίσταται στενὴ σχέσηισ μεταξὺ λατρείας, θεολογικῶν σπουδῶν καὶ διακονίας πρὸς ἄλλους. Ὅλοι αἱ ἐμπειρίαι ἐφηρμοσμένης ποιμαντικῆς ἀποβλέπουν εἰς τὸ νὰ ἐφοδιάζουσι τὸν φοιτητὴν μὲ τὴν δυνατότητα νὰ διακρίνῃ αὐτὴν τὴν σχέσιν.

3. Αἱ ἐμπειρίαι Π.Θ.Ε. προσφέρουν εὐκαιρίας εἰς τὰς ὁποίας δύναται ν' ἀναπτυχθῇ ἐπιστημονικὴ γνῶσις καὶ ἐπιδεξιότης. Ποιμαντικαὶ εὐαισθησίαι ἀποκτῶνται καλῦτερον εἰς πραγματικὰς ποιμαντικὰς καταστάσεις. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀπόκτησιν βασικῶν ποιμαντικῶν εὐαισθησιῶν, ὁ φοιτητὴς ἔχει τὴν πολύτιμον εὐκαιρίαν νὰ δοκιμάσῃ τὴν κλήσιν αὐτοῦ καὶ νὰ συνειδητοποιήσῃ τὰ χαρίσματα, τὰ προτερήματα καὶ τὰς ἀδυναμίας αὐτοῦ. Πολλὰς φορὰς φοιτηταὶ ἔχουν ὁμολογήσει ὅτι

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 355 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 17/1991 τεύχους.

τοὺς χορηγεῖ σοφία. Ἐτσι, σὲ ὅλους ἐνεργεῖ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἀλλὰ διαφόρως.

Ἐπομένως τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι «θεὸς καὶ θεοποιοῦν». Εἶναι πραγματικὸς καὶ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ δι' αὐτοῦ θεοποιεῖται ὁ ἄνθρωπος.

(Συνεχίζεται)

τότε μόνον νοιῶθουν τί σημαίνει ποιμὴν ὅταν ἐπισκέπτονται ἀρρώστους εἰς τὰ νοσοκομεία, ἢ ὑπερήλικας εἰς τὰ γηροκομεία, ἢ ὅταν συμπαρίστανται εἰς πενθοῦντας, ἢ εἰς πρόσωπα εὐρισκόμενα ὑπὸ τὴν πίεσιν κάθε εἴδους δοκιμασίας.

4. Αἱ ἐμπειρίαι Π.Θ.Ε. ἀποβλέπουν νὰ χαρίσουν εἰς τὸν φοιτητὴν εὐκαιρίαν νὰ προσφέρῃ ὑπεύθυνον καὶ ἀξιόλογον διακονίαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν κατὰ τὴν περίδοσιν τῆς μελέτης καὶ προπαρασκευῆς αὐτοῦ. Καὶ ἐδῶ ἀκόμη καθ' ὁμολογίαν τῶν ἐποπτῶν, διαπιστοῦται σχεδὸν πάντοτε ἀξιόλογος δράσις εἰς τὰ ἐνοριακὰ προγράμματα (κατηχητικὰ σχολεῖα, κύκλους μελέτης ἀγίας γραφῆς, κατασκηνώσεις, προγράμματα διὰ τὴν νεολαίαν κ.τ.λ.) εἰς τὰ ὁποῖα συμμετέχουν φοιτηταὶ καὶ φοιτήτριαι.

5. Ἡ πνευματικὴ πρόοδος ἡ ὁποία συνοδεύει τὸν ἀγῶνα πρὸς τὴν θέωσιν εἶναι ἐμφανὴς ἐν τῇ ἀναζητήσει σαθυτέρων σχέσεων μὲ περισσότερον νόημα μεταξὺ ἀνθρώπων. Διὰ συμμετοχῆς εἰς τὸ πρόγραμμα Π.Θ.Ε., ὁ φοιτητὴς ἔχει τὴν πολύτιμον εὐκαιρίαν ν' ἀναπτύξῃ τὴν ἀπαιτουμένην ποιμαντικὴν εὐαισθησίαν εἰς τὰς διαπροσωπικὰς σχέσεις. Περαιτέρω, ἐνθαρρύνεται νὰ ἐργάζεται ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν συμφοιτητῶν αὐτοῦ, τοῦ ἐπόπτου καὶ τῶν ἄλλων προσώπων τὰ ὁποῖα ἀπαρτίζουν τὸν τόπον ὅπου ἐκτελεῖται ἡ ποιμαντικὴ ἐκμάθησις.

6. Αἱ ἐμπειρίαι Π.Θ.Ε. προσφέρουν πλάσιον ἐντὸς τοῦ ὁποίου θεολογικὰ θέματα προβάλλονται διὰ συζήτησιν καὶ ἀντιμετωπίζονται ἀναλόγως. Κατ' αὐτὴν τὴν διαδικασίαν ὁ φοιτητὴς καλεῖται νὰ κατοχυρώσῃ θεολογικῶς τὰς περιστάσεις καὶ συνθήκας ὑπὸ τὰς ὁποίας ἀσχεῖται ἡ διακονία σήμερον. Συνήθως ἡ θεολογικὴ κατοχύρωσις διὰ τοῦ στοχασμοῦ (THEOLOGICAL REFLECTION) λαμβάνει χώραν ἐντὸς ὁμάδος. Οὕτως ἐπιχειρεῖται μὲ τὴν συμμετοχὴν ὁλοκλήρου τῆς ὁμάδος ἢ ἐξευρέσις θεολογικῶν προϋποθέσεων αἱ ὁποῖαι θὰ κατοχυρώσῃ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον τύπον ποιμαντικῆς δραστηριότητος. Ἡ μεθοδολογία αὕτη ἀνανακλᾷ κατ' ἰδανικὸν τρόπον τὰς ἐννοίας τῆς κοινωνίας καὶ τῆς συνοδικότητος αἱ ὁποῖαι εἶναι τόσοσιν κεντρικαὶ εἰς τὴν ὀρθόδοξον θεολογίαν. Ὅπως ἡ συνοδικότης, ἡ ὁποία γίνεταί ἀντιληπτὴ ὡς ἀρμονικὴ ἐνέ-

της εις την οποίαν «διαίρεσεις χαρισμάτων εισίν, τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα» (Α΄ Κορ. 12,4), οὕτω καὶ ἡ ὡς ἄνω μεθοδολογία. Κατ' αὐτήν, ἡ ὁμαδική συμμετοχή εις τὴν διαδικασίαν θεολογικοῦ στοχασμοῦ καὶ ἐποπτείας προσφέρεται ὡς ἰδανικὸς τρόπος δι' ἀνοιχτὸν διάλογον.

7. Αἱ ἐμπειρίαι Π.Θ.Ε. προσφέρουν μίαν περιεκτικὴν καὶ πραγματικὴν εἰκόνα τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ρόλου τὸν ὁποῖον διαδραματίζει αὕτη εις τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων. Διὰ τοῦ τονισμοῦ τῆς συνοδικῆς ἢ κοινοτικῆς διαστάσεως τῆς χριστιανικῆς ζωῆς, δύναται ἡ ὀρθόδοξος θεολογία μέσω τῆς ἐφηρμοσμένης ποιμαντικῆς νὰ προσφέρῃ πολλὰ εις τὴν προαγωγὴν τοῦ οἰκουμενικοῦ διαλόγου καὶ εις τὴν βελτίωσιν τῶν σχέσεων μεταξὺ χριστιανῶν καὶ τῆς κοινωνίας ἐν γένει.

8. Τέλος, αἱ ἐμπειρίαι Π.Θ.Ε. ἀποβλέπουν νὰ ἐπιτρέψουν εις τὸν φοιτητὴν τὴν εὐκαιρίαν δι' αὐτοκριτικὴν ὑπὸ καθοδήγησιν καὶ δι' ἀνάπτυξιν πνευματικῶν καὶ προσωπικῶν χαρισμάτων, οὕτως ὥστε νὰ ἐλέγχωνται ἀδύνατα σημεῖα καὶ νὰ προάγωνται τὰ ἰσχυρά.

Ἐπ' ὅσα ἤδη ἐλέχθησαν ἀνωτέρω, εἶναι προφανὲς ὅτι ἡ Π.Θ.Ε. ὑπὸ ἐποπτείαν, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ παράρτημα τῆς θεολογικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἀλλ' ὡς οὐσιῶδες καὶ ἀναπόσπαστον μέρος αὐτῆς. Ἐπομένως, ὅλοι οἱ ὑποψήφιοι διὰ τὸ πτυχίον τῆς θεολογίας ὑποχρεοῦνται νὰ συμμετέχουν εις τὸ πρόγραμμα Π.Θ.Ε. τῆς ἡμετέρας θεολογικῆς σχολῆς κατὰ τὰ τρία ἔτη τῶν σπουδῶν αὐτῶν. Τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ τοῦ προγράμματος εἶναι τὰ ἑξῆς: πρῶτον, ὁ κατάλληλος τόπος ὅπου ἐπιτελεῖται ἡ ποιμαντικὴ ἐκμάθησις (FIELD EDUCATION SETTING). Ἐκεῖ πρέπει ὁ φοιτητὴς νὰ εἶναι ὑπεύθυνος καὶ ὑπόλογος διὰ τὴν γενομένην ὑπ' αὐτοῦ ποιμαντικὴν διακονίαν. Δεύτερον, ἡ συμμετοχὴ τοῦ φοιτητοῦ ἐποπτεύεται ὑπὸ ἐμπείρου προσώπου ἐνεργῶς ἐνδιαφερομένου διὰ τὴν προσωπικὴν καὶ ποιμαντικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πρώτου.

Ὁ διευθυντὴς τοῦ προγράμματος Π.Θ.Ε. ἔχει τὴν τελικὴν εὐθύνην διὰ τὴν τοποθέτησιν τῶν φοιτητῶν εις τὸν κατάλληλον τόπον ἐκμάθησεως καὶ διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς ἰκανοποιητικῆς ἀποπερατώσεως τοῦ

προγράμματος. Τοῦτο ἐπιτελεῖται ἐν στενῇ συνεργασίᾳ μετὰ τῶν ἐποπτῶν καὶ τῆς καθηγητικῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ προγράμματος Π.Θ.Ε.

Ἐκτὸς τῆς ποιμαντικῆς ἐμπειρίας καθ' ἑαυτήν, ὁ φοιτητὴς ὑποχρεοῦται νὰ λαμβάνῃ μέρος εις ἑβδομαδιαίας φροντιστηριακὰς συσκέψεις. Αὗται ἀποτελοῦν τὸ πλαίσιον ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ἐκτελεῖται ὁ ἐντὸς τῆς ὁμάδος θεολογικὸς προβληματισμὸς καὶ ἐποπτεία. Αἱ φροντιστηριακαὶ αὗται συσκέψεις διευθύνονται ὑπὸ καθηγητῶν τῆς σχολῆς ἢ ἐποπτῶν. Κατ' αὐτὰς ὁ φοιτητὴς ἔχει τὴν πολὺτιμον εὐκαιρίαν νὰ μελετήσῃ διαφόρους ὄψεις τῆς διακονίας τὴν ὁποίαν προσφέρει, καὶ νὰ μοιράζῃ καὶ συγκρίνῃ ἐμπειρίας καὶ ἐνδιαφέροντα μετὰ τῶν συμφοιτητῶν αὐτοῦ.

Τὸ συνηθέστερον πλαίσιον διὰ τὰς θεολογικὰς συζητήσεις αἱ ὁποῖαι γίνονται ἐπὶ τῶν ὑπὸ ἐξέτασιν θεμάτων εἶναι ἡ λεγομένη διδασκαλία ἐπὶ τῇ βάσει συγκεκριμένων περιστατικῶν περιπτώσεων (CASE STUDY). Ἀφοῦ, δηλαδή, ἐκτεθῆ συγκεκριμένη ὑπόθεσις περιέχουσα ἀνάλυσιν τοῦ θέματος ἀπὸ πραγματικὴν περίπτωσιν, ἀκολουθεῖ ἐλευθέρως καὶ μὲ συμμετοχὴν ὄλων τῶν φοιτητῶν συζήτησις ἐφ' ὄλων τῶν ἀπόψεων τοῦ θέματος. Ἐπαφίεται εις τὸν ἐπόπτην ἢ καθηγητὴν νὰ ὑπογραμμίσῃ τὴν ἀποψιν ἢ ὁποῖα ἀρμόζει εις τὴν συγκεκριμένην περίπτωσιν, χωρὶς πάντα νὰ ἐπιτυγχάνεται τοῦτο. Τοῦτο συμβαίνει ἐπειδὴ συμφώνως πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐξατομικεύσεως, δὲν ἀνταποκρίνονται πάντα αἱ αὐταὶ ἀπόψεις εις ἀντιστοίχους περιπτώσεις. Π.χ., ὁ ἐξομολόγος ἀντιμετωπίζει τὴν πνευματικὴν κατάστασιν τῶν ἐξομολογουμένων ὄχι πάντα κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, ἀλλὰ λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τοῦ τὸ εὐμετάβολον κάθε προσώπου πρὶν εἰσαγάγῃ τὴν θεραπείαν.

Τὸ πρότυπον διὰ τὴν μεθοδολογίαν τῆς διδασκαλίας ἐπὶ τῇ βάσει πραγματικῶν περιστατικῶν (CASE STUDY) εὐρίσκεται εις τὴν σωκρατικὴν μέθοδον, ὅπως αὕτη ἐμφανίζεται εις τοὺς διαλόγους τοῦ Πλάτωνος. Ἐρωτήσεις αἱ ὁποῖαι δὲν ἐπεδέχοντο μονοσημάντους ἀπαντήσεις ἐγένοντο ἀντικείμενον διευκρινήσεων. Ἡ μέθοδος αὕτη πραγματοποιεῖται διὰ τῆς θεωρήσεως συγκεκριμένων περιπτώσεων διὰ τὰς ὁποίας ὑπάρχει ποικιλία καὶ ἄρα δυνατότης λύσεων. Κατὰ τὸν τρόπον αὐτόν, εἶναι δυνατόν νὰ τεθοῦν ὑπὸ δοκιμασίαν αἱ ἀξίαι καὶ αἱ προϋποθέσεις ἀντιφατικῶν ἀπόψεων.

Ἄλλη ἐκδήλωσις τῆς διδασκαλίας αὐτῆς ἦτο ἡ καζουίστικὴ περιπτώσιολογία (CASUISTRY) ἀπὸ τὸν λατινικὸν ὄρον «CASUS», ὁ ὁποῖος σημαίνει διδασκαλία ἀπὸ συγκεκριμένης περιπτώσεως. Ἡ μέθοδος αὕτη

Πρόσφατα ἐκκυκλοφόρησε δίχρωμο τὸ

ΕΓΚΛΟΠΙΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ

σὲ 12η ἐκδόση, μὲ νέα στοιχειοθεσία, μεγαλύτερα καὶ πολλὰ εὐαγγέλια γράμματα καὶ χρυσόδετο.

Ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας.

έχρησιμοποίηθη από την ρωμαιοκαθολικήν Ἐκκλησίαν πρὸς διαπαιδαγώγησιν τῶν ἱερέων αὐτῆς διὰ τὸ λειτούργημα τοῦ ἑξομολόγου.

Εἶναι προφανές ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ μέθοδος διδασκαλίας (ἢ διδασκαλία κατ' ὑποθέσεις) δὲν εἶναι μέθοδος ἐντελῶς νέα. Ὁ Κύριος καὶ οἱ πρὸ Αὐτοῦ προφῆται ἔκανον χρῆσιν διηγήσεων καὶ παραβολῶν εἰς τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν. Ἡ ἰδέα τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης εἶναι περισσότερο ἰσχυρὰ διὰ τῆς παραβολῆς τοῦ Καλοῦ Σαμαρείτου παρὰ ἀπὸ μίαν ἀφηρημένην διάλεξιν. Ὁμοίως, τὰ ἀδέβαια ἀποτελέσματα τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος εἶναι περισσότερο διαφωτιστικά εἰς τὴν παραβολὴν τοῦ Σπορέως.

Ὁ φοιτητὴς ἐνθαρρύνεται νὰ συμμετέχῃ εἰς ποιμαντικὰς ἐμπειρίας αἱ ὁποῖαι λαμβάνουν χώραν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ περιβάλλοντος τῆς παροικίας. Ἐν τούτοις, διὰ τὴν ἡμετέραν θεολογικὴν σχολὴν ἢ παροικία παραμένει ὁ ἰδιαζούσης σημασίας τόπος ἐκμαθήσεως εἰς τὸ πρόγραμμα Π.Θ.Ε. Τοῦτο ἰσχύει ἰδιαιτέρως διὰ τὸν φοιτητὴν ὁ ὁποῖος προστοιμάζεται δι' ἱερατικὴν διακονίαν. Ὁ φοιτητὴς πρέπει νὰ ἔχῃ τὴν εὐκαιρίαν νὰ μαθαίνῃ καὶ νὰ ὑπηρετῇ εἰς τὰς διαφόρους διαστάσεις τῆς παροικιακῆς ζωῆς: ἤτοι, λατρείαν, κατήχησιν, διοίκησιν καὶ ἱεραποστολήν. Οὕτως, ἡ διάρθρωσις τοῦ προγράμματος διευκολύνει τὸν φοιτητὴν νὰ ἐμπλουτίσῃ τὰς ποιμαντικὰς αὐτοῦ ἐμπειρίας πρὸς μεγαλύτεραν δυνατὴν ὠφέλειαν κατὰ τὴν τριετὴ αὐτοῦ φοίτησιν.

Οὐσιαστικῆς σημασίας διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ προγράμματος Π.Θ.Ε. εἶναι τὸ στοιχεῖον τῆς ἐπαρκούς καὶ τακτικῆς ἐποπτείας. Τὸ ἔργον τοῦ ἐπόπτου εἶναι νὰ ἐπιβλέπῃ, ἐνθαρρύνῃ καὶ καθοδηγῇ τοὺς ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν αὐτοῦ φοιτητὰς καθὼς ἐκτελοῦν τὰ ποιμαντικὰ αὐτῶν καθήκοντα. Πράγματι, τὸ ἰδιαιτέρον γνώρισμα τὸ ὁποῖον διακρίνει τὸ ἀνεγνωρισμένον πρόγραμμα Π.Θ.Ε. ἀπὸ σποραδικὴν ὑπηρεσίαν ἐντὸς τῆς παροικίας εἶναι ἡ παρουσία ἐπαρκούς ἐποπτείας. Ἡ ἐποπτεία δὲ ἐνθαρρύνει τὸν φοιτητὴν νὰ εἶναι ὑπεύθυνος.

Ὅταν ὁ τόπος ἐκμαθήσεως τυγχάνει νὰ εἶναι ἡ παροικία, συνήθως ἐπόπτης εἶναι ὁ ἐφημέριος. Τὸ ἔργον τοῦ ἐφημερίου ἱερέως εἶναι νὰ παιδαγωγῇ τοὺς ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν αὐτοῦ φοιτητὰς εἰς τὰ καθήκοντα τῆς παροικιακῆς ζωῆς. Ὁ ποιμαίνων ἱερεὺς καλεῖται νὰ γνωστοποιήσῃ εἰς τοὺς ἐποπτευομένους φοιτητὰς αὐτοῦ τὰ καθήκοντα τοῦ ποιμένου. Ἐπίσης δέ, καλεῖται νὰ ἐπιβλέψῃ τὴν πρόοδον αὐτῶν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν πνεύματος χριστοκεντρικῆς διακονίας. Εἰς τὸ ἔργον τοῦ αὐτοῦ, ὁ ἐπόπτης ἱερεὺς ἔχει ὡς πρότυπον τὸν γέροντα τῆς ὀρθοδόξου μοναχικῆς παραδόσεως ὅπως ἐτονίσθη ἐνωρίτερον. Οὗτος ἐπὶ αἰῶνας ἀπετέλει κεν-

τρικὸν πρόσωπον εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ ἱερατικὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ ὀρθοδόξου κλήρου.

Ὅπως ἐξελλίσσεται τώρα, τὸ πρόγραμμα Π.Θ.Ε. ἐπιχειρεῖ ν' ἀνταποκριθῇ εἰς δύο βασικὰς ἀνάγκας: 1) νὰ ἐκθέτῃ τοὺς φοιτητὰς θεολογίας οἱ ὁποῖοι εἶναι ὑποψήφιοι κληρικοὶ εἰς ὄλας τὰς φάσεις τῆς ποιμαντικῆς διακονίας· καὶ 2) νὰ συσχετίσῃ τὴν ἐμπειρίαν τοῦ πεδίου πρὸς τὴν ἐν τῇ αἰθούσῃ διδασκαλίαν. Ἀμφότερα κατορθώνονται διὰ τῆς τοποθετήσεως φοιτητῶν εἰς διάφορα ἐνοριακὰ καὶ μὴ ἐνοριακὰ πλαίσια Π.Θ.Ε. ἐπὶ τοῦ πεδίου. Ἐκεῖ ἐκτελοῦν προκαθορισμένα ποιμαντικὰ ἔργα ὑπὸ τὴν δόκιμον ἐποπτείαν τοῦ τοπικοῦ κλήρου καθὼς καὶ καταλλήλων λαϊκῶν.

Λόγω τῆς σημασίας ἢ ὁποῖα ἀποδίδεται εἰς τὴν πρακτικὴν διάστασιν τῆς θεωρίας ὅπως αὕτη διδάσκεται εἰς τὴν αἴθουσαν, συγκεκριμένα ποιμαντικὰ ἔργα τονίζονται ἰδιαιτέρως εἰς ἕκαστον τῶν τριῶν ἐτῶν σπουδῶν. Αὐτό, ὅμως, δὲν σημαίνει ὅτι συγχρόνως ὁ φοιτητὴς ἀποκλείεται ἀπὸ συμμετοχῆν εἰς ἄλλα ἔργα διακονίας, ἐφ' ὅσον ἡ διακονία πρὸς τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ δὲν δύναται νὰ διαμερισθῇ.

(Συνεχίζεται)

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Μητροπολίτου Πατρῶν

ΝΙΚΟΛΗΜΟΥ ΒΑΛΛΗΝΔΡΑ

Θ Ε Ο Μ Η Τ Ο Ρ Ι Κ Α Μ Η Ν Υ Μ Α Τ Α
Τ Ο Μ Ο Σ Α'

Ἀνάθιστος Ὑμνος Ἡ Ὁδὴ τῆς Θεοτόκου
Θεομητορικὸν Ἐορτολόγιον (Γενέσιον, Εἰσόδια, Εὐαγγελισμὸς, Κοίμησις, Ἀπόδοσις, Σήναξις, Ὑπαπαντή, Ζωοδ. Πηγὴ, Ἁγία Σκέπη, Τιμία Ἐσθῆς, Ἁγία Ζώνη, Ἐορταὶ θαυμάτων καὶ Εἰκόνων Τῆς).

Ἐνας ἀνεκτίμητος «πανδέκτης», πραγματικὸ θεσαυρῖσμα κηρυγμάτων ἐποικοδομητικοῦ περιεχομένου, ποὺ ἀνταποκρίνεται σὲς λειτουργικὰς καὶ εορτολογικὰς ἀπαιτήσεις τῆς Ὄρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Σελίδες 516, δεχ. 800.

Γράψατε: Ἀποστολικὴ Διακονία, Ἰασιῶν 1 — 115 21 Ἀθήνα (τηλ. 722.8008).

Βιβλιοπωλεῖο: Ἀραγαθσανίου 2, Πλατ. Κλαυθμώνος, τηλ. 322.8637.

Η ΣΥΝΕΙΔΗΣΙΣ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ ΚΑΙ Η ΑΙΩΝΙΟΤΗΣ

Τοῦ Ἀρχιμ. κ. ΕΥΘ. ΕΛ. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΗ

Ἐφημερεύοντος Ἱεροκλήρουκος

Ἐκ τῶν μεγαλυτέρων δυσχερειῶν, τὰς ὁποίας δοκιμάζει ἡ στοχαζομένη ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ ἐπίκεντρος αὐτῆς λειτουργία, ἡ Συνείδησις, εἶναι ὁ Χρόνος, μὲ τὸ δυσαρίθμητον παρελθόν του, μὲ τὸ φευγαλέον παρόν του, καὶ μὲ τὸ ἀόρατον, ἄδηλον καὶ ἀτέρμον μέλλον του.

Καὶ συναφῶς δυσχερῆς εἶναι ἡ κατανόησις τῆς Αἰωνιότητος, ἧτις:

Ἐπὶ μὲν τοῦ Θεοῦ εὐκόλως κατανοεῖται, ὡς αὐτὸς ὑπάρκων, τελεία ὑπαρξίς καὶ ὡς ἀμείωτος, ἀγήραστος καὶ ἀτελεύτητος ζωὴ ποῦ εἶναι ὁ Θεός.

Ἄλλ' ἐπὶ τοῦ, ἐν χρόνῳ, δημιουργηθέντος ἀνθρώπου, καί, μετὰ 6-7 γενικῶς δεκάδας ἐτῶν ἀποθνήσκοντος, πολλὰς διανοητικὰς καὶ φιλοσοφικὰς παρουσιάζει δυσχερείας. Καὶ τὸ πρόβλημα παραμένει ἄλυτον, ἂν δὲν συσχετισθῇ ἡ θεοειδὴς ψυχὴ τοῦ πεπερασμένου ἀνθρώπου, μὲ τὸν ἄπειρον, ἄφθαρτον, ἀναρχον καὶ ἀτελεύτητον Θεόν, ἐν τῷ ὁποίῳ καὶ μόνῳ, νοεῖται ἡ ἐπίδωσις, ἡ ἀθανασία καὶ ἡ προσωπικὴ αἰωνιότης τοῦ, κατ' ἄτομον, ἀνθρώπου:

Ἐπιπροφητῶν Δαβὶδ καταλαμβανόμενος ἀπὸ ἱλιγγῶν τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ, μετὰ θάνατον, μέλλοντος τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος, μὲ σπαραγμὸν ψυχῆς καταφεύγει εἰς τὸν Αἰώνιον Θεόν καὶ μονολογεῖ ἐμφιλοσόφως καὶ στοχαστικώτατα: «Ἠκηδίασεν, ἐν ἐμοί, τὸ πνευμά μου. Ἐμνήσθην ἡμερῶν ἀρχαίων. Ἐμελέτησα ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις Σου, ἐν ποιήμασι τῶν χειρῶν Σου ἐμελέτην. Διεπέτασα πρὸς Σε τὰς χεῖράς μου. Ἡ ψυχὴ μου, ὡς γῆ ἀνδρός, ἐνώπιόν Σου» (Ψ. 142, 4-7). Δυστυχῶς καὶ αὐτὸς ὁ, «ἀνδρῶν ἀπάντων σοφώτατος, Σωκράτης» ἐνώπιον αὐτῆς τῆς ἀτομικῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀθανασίας, ἀφήγει ἑαυτὸν καὶ τοὺς, παρ' αὐτοῦ, ἐναγωνίως ἀναμένοντας, κοινούς θνητούς, εἰς τὴν ἀμφιβολίαν καὶ τὴν ἀσάφειαν, τὴν ἀοριστίαν καὶ τὸ μυστήριον.

Τοιοιούτρόπως, περίξ μας, ὁ πανδαμιάτωρ Χρόνος ἐκδηλοῦται πανταχοῦ, ὡς ἡ δύναμις τοῦ θανάτου. Ἀπὸ αὐτὴν τὴν δύναμιν τοῦ θανάτου, τὸν Χρόνον, ἵνα λυτρωθῇ ὁ ταλαίπωρος θνητὸς ἀνθρώπος ἐνστικτωδῶς ρίπτεται εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ ὑπερχρόνου καὶ αἰδίου, τῆς ἀνεξαντλήτου καὶ ἀτελευτήτου ζωῆς καὶ Αἰωνότητος, τοῦ Θεοῦ!!!

Στρέφοντες, ἐντὸς ἡμῶν, τὸν ἐρευνητικὸν καὶ παρατηρητικὸν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νοός μας ὀφθαλμόν, διαπιστώνομεν, ὅτι εἴμεθα λίαν πεπερασμένοι, καὶ τό-

σον περιορισμένοι, ὥστε δὲν δυνάμεθα συγχρόνως νὰ συλλάβωμεν καὶ διατηρήσωμεν δύο στοχασμούς. Ἄν δὲν μᾶς εἶχε δοθῇ, νὰ φυλάττωμεν, ἐν τῇ μνήμῃ, λείψανά τινὰ τοῦ παρελθόντος καί, διὰ τοῦ διορατικοῦ τῆς φαντασίας καὶ τῆς κρίσεώς μας, νὰ ἐπεκτείνωμεν τοὺς προβολεῖς τῆς ψυχῆς μας, ὀλίγον ἔστω, πρὸς τὸ μέλλον! Ἄν περιορίζωμεν τὴν ὑπαρξίαν καὶ τὸν στοχασμὸν μας, εἰς τὴν παρούσαν καὶ μόνον στιγμὴν, δὲν θὰ εἴχομεν κἄν συνείδησιν τοῦ ἑαυτοῦ μας, δὲν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ εἴπωμεν «ἐγώ»!...

Αἱ χαρὰι καὶ αἱ λύπαι μας ἀπορροφῶνται, ἀπὸ τὸν χρόνον. Οὐδὲν δραχυδιώτερον τῶν εὐχαριστήσεων τῆς πτωχῆς καὶ ἀνικανοποίητου καρδίας μας, ἧτις ἐπλήσθη διὰ τὴν ἀγάπην καὶ δὲν εὐχαριστεῖται καὶ δὲν γεμίζει καὶ δὲν κορέννεται καὶ δὲν καθίσταται γαληνιαία καὶ ἀτάραχος εἰμὴ, ὅταν ἐγκλείσῃ, μέσα τῆς, τὸν ἀξιαγάπητον, μόνον πιστὸν φίλον, τὸν Θεόν, καὶ τὴν πλησίον τοῦ Θεοῦ Αἰωνιότητα καὶ μακαριότητα!...

Ἀναζητοῦν τὴν διαμονὴν μας, τὰ σημεῖα ὅπου ἐσυχνάζομεν. Ἀναζητοῦν τὸν τάφον μας καὶ οὐδὲν τῶν ἰχνῶν τῆς διαβάσεώς μας ἀνευρίσκουν! Ἐνθεν ἀκείθεν τῆς διαβάσεώς μας, ὅσα ἀνθρώπινα καὶ κρανία προϋπηρξασῶν γενεῶν, πότε; Καθορίσατε, ἐὰν δύνασθε ἐπακριδῶς! Παρατηρήσατε, παρέκει, μαχαίρας ἐκ πυρολίθου, μετάλλινὰ ὅπλα, εἰκονογραφίας εἰς τὰς παρειὰς φυσικῶν σπηλαίων, ἐπιγραφὰς καὶ ψιθυρίσαστε, μετὰ τοῦ Δαβὶδ, ἐμβριθῶς «Ἐμνήσθην ἡμερῶν ἀρχαίων»!!! Τίς θὰ σταματήσῃ τὸν πανδαμιάτωρα Χρόνον; Τίς θὰ παρεμποδίσῃ τὴν νυχθήμερον ἀέναον φθορὰν τῆς ἀειρροῦ φύσεως; Τί εἶναι, λοιπόν, τὸ Σύμπαν, χωρὶς ἄπειρον, τέλειον, μακάριον Θεόν; Καὶ ποῖος θὰ ἐστοχάζετο καὶ θὰ ὕμνει τὸν ἄπειρον, τέλειον καὶ μακάριον Θεόν, χωρὶς τὴν ὑπαρξίαν, ἐν τῷ Σύμπαντι θεοειδούς ἀνθρώπου, ὅστις μόνος ἐστάθη ἱκανὸς νὰ ἀκούσῃ τὰ δῆματα τοῦ Θεοῦ, ἐν τῷ Παραδείσῳ τῆς Ἐδέμ καὶ τὰ Ὠσαννὰ τῶν Χερουβείμ καὶ τῶν Σεραφεείμ, πρὸς τὸν Σαββαθὸν καὶ τὸν δοξολογικὸν παιᾶνα τῆς χορείας τῶν οὐρανίων Ἀγγέλων εἰς τὰ χιονοσκεπῆ ὑψίπεδα τῆς Βηθλεέμ;

Γιὰ ὅ,τι ἀφορᾷ στὸν «ΕΦΗΜΕΡΙΟ» πρέπει νὰ ἀπευθύνεσθε στὴ Διεύθυνση τοῦ Περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὁδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, 115 21 Ἀθήνα — Τηλ. 72.18.308.

ΔΕΝ ΠΕΡΙΣΣΕΥΕΙ ΥΠΟΜΟΝΗ!

ΤΟΥ κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
'Αναπλ. Καθηγητού του Πανεπιστημίου 'Αθηνών

Τώρα...

Διερωτώμαι συχνά τί συντελεί ώστε ο σύγχρονος άνθρωπος να είναι ο πιο ανυπόμονος άνθρωπος όλων των εποχών. Η υπομονή δεν συγκεντρώνει ασφαλώς τις προτιμήσεις του κοινού όταν καλείται να επιλέξει ανάμεσα σε διάφορες στάσεις ζωής. Μάλλον την αποφεύγουν. Το «αμέσως» είναι το επιτακτικό αίτημα των καιρών, γι' αυτό και το «έδω και τώρα» ως πολιτικό σύνθημα βρήκε ευμενή απήχηση σ' ένα μεγάλο μέρος του εκλογικού σώματος τουλάχιστον όταν πρωτοεμφανίστηκε. Ο άνθρωπος βαριεστημένος από υποσχέσεις μελλοντικών αγαθών προτίμησε τις διαβεβαιώσεις για άμεσες παροχές που εξαργυρώθηκαν σε ψήφους προς δρισμένη κατεύθυνση.

Η τεχνοκρατούμενη εποχή μας υπακούει σε ρυθμούς υπαγορευμένους από χρονοδιακόπτες. Οι χρονοδιακόπτες, όπως είναι γνωστό, παρεκκλίνουν από φυσικούς ρυθμούς και επιβάλλουν τους δικούς τους που καθορίζονται από την ανθρώπινη θέληση για το πότε και το πώς θα λειτουργήσουν. Η παρέμβαση του ανθρώπου αντιστρέφει τους όρους. Οι εποχές θα πρέπει τώρα πια να εμπιστεύονται τις ανθρώπινες ενέργειες αντί ο άνθρωπος να εμπιστεύεται τις εποχές μ' εκείνη την εμπιστοσύνη που έδειχναν παλιότερα οι χωρικοί στους ρυθμούς της γης και της ζωής.

...και πάντα

Αν με τις γραμμές που προηγήθηκαν προσπαθήσαμε να σχηματίσουμε τις αιτίες για την ανυπομονησία του σύγχρονου ανθρώπου δεν θα πρέπει εν τούτοις να διαφεύγει της προσοχής μας ότι ο άνθρωπος γενικά δεν διακρίνεται για την υπομονή του. Από την αύγη της ανθρωπότητας διαπιστώθηκε η έλλειψη υπομονής. Ο 'Αδάμ και η Εύα θέλησαν τη προτροπή και τη υποβολή του όφους να αποκτήσουν άμεσα το όντως έφετόν που ήταν η θέωση, δοκιμάζοντας τον απαγορευμένο καρπό.

Οι τόσες προτροπές για υπομονή που βρίσκονται

στην 'Αγία Γραφή και στα πατερικά και γεροντικά κείμενα μαρτυρούν για το ανυπόμονο του ανθρώπου, αλλά και για την αναγκαιότητα της υπομονής. Μιας υπομονής όπως μας έχει διαβεβαιώσει ο ίδιος ο Κύριος «όποιος υπομένει έως το τέλος, αυτός θα σωθεί» (Ματθαίου ι' 22) και «με την υπομονή σας θα κερδίσετε τη ζωή σας» (Λουκ. κα' 19).

Μια πολύ πρόχειρη αναδρομή σε κοινογνώσιμες, σε πίνακες ονομάτων και πραγμάτων των διαφόρων εκδόσεων πατερικών και άλλων ασκητικών κειμένων, μας πείθει για την έκταση που κατέχουν τα ρηματικά και ουσιαστικά παράγωγα των λέξεων «υπομένειν» και «υπομονή». Το ζήτημα δεν είναι η ύπαρξη ή η έλλειψη επιχειρημάτων, αλλά πώς θα ένστερνωσθούμε και θα μάθουμε την υπομονή. Η επανάληψη είναι μήτηρ της μαθήσεως.

Η μάθηση της υπομονής

Αυτή την παιδαγωγική αρχή μας υποδεικνύει ο άγιος 'Ιωάννης της Κλίμακος όταν μας λέγει ότι χωριστο με την αναπνοή μας πρέπει να έχουμε το ρητό που λέγει «ο υπομείνας εις τέλος, ούτος σωθήσεται». Στην ώραία του γλώσσα ή προτροπή του άντηχει: «άναλαθοσ συν τη πνοή σου άχωρίστωσ τον λόγον τον φάσκοντα...». Γνωρίζει ότι όλα όσα τους υποδεικνύει «και χρόνω και υπομονή, κατά μικρόν... εν ήμιν προσγίνονται και τελειοσνται»¹.

Οι μεγάλοι Γέροντες Βαρσανούφιος και 'Ιωάννης στην συμβουλευτική τους δεν παραλείπουν να παραθέτουν τα κυριακά λόγια που αναφέραμε λίγο πιο πάνω. Η εντύπωσή μου όταν πρωτοδιάβασα την «Ψυχοφελεστάτη Βίβλο» ήταν ότι έπρεπε να έχει ως επίγραμμα το «εν τη υπομονή υμών κήσασθε τας ψυχάς υμών» (με την υπομονή σας θα κερδίσετε τη ζωή σας).

Ασυναίσθητα μοῦρχειται στο νοῦ ένας σφαιρικός στίχος που αποδίδει το κέρδισμα της ζωής μέσα από την υπομονή: «Θεοί! πώς άγωνίζεται η ζωή για να περάσει θα 'λε/γες φουσκωμένο ποτάμι από την τρύ-

πα θελόνας»³. Όλοι γνωρίζουμε τη σταθερότητα του χεριού που απαιτείται για να περάσει μια κλωστή στην τρύπα της θελόνας, πόσο μάλλον ένα φουσκωμένο ποτάμι που είναι η ζωή μας.

Ο μαθητής όμως των δύο μεγάλων Γεροντάδων, Γέροντας κι αυτός διακριτικός ο Άββας Δωρόθεος, μάς συνιστά: «υπόμεινον αταράχως» «υπόμεινον και ευχαρίστει επί τοις συμβαίνουσιν» «πάνυ γάρ ωφελοῦσιν οί πειρασμοί τόν αταράχως υπομένοντα αυτούς». Σε άλλο όμως σημείο διαπιστώνει: «ἀλλ' ἡμεῖς ἔσμεν οί μὴ ἔχοντες υπομονήν»⁴.

Ἐλυσίδα ἀνυπομονησίας

Τό ἴδιο όμως διαπιστώνουμε και μεῖς ἂν κυττάξουμε μέσα μας, γύρω μας. Τό σενάριο τῆς ζωῆς μας θά μπορούσε νά ἐπιγραφῆ «Ἐνυπόμονη καρδιά». Ἡ ἀπάντηση στό ἐρώτημα γιατί δέν υπομένουμε εἶναι στό χεῖλη μας: «Δέν περισσεύει υπομονή!» Υπομένουμε τόσα πολλά στήν καθημερινή μας ζωή: θανάτους, ἀρρώστιες, κακουχίες, ἐμπαιγμούς, κοροϊδίες τοῦ ἐνός και τοῦ ἄλλου, ὑποσχέσεις που δέν τηροῦνται, δυσκολίες, ἐμπόδια, —τί νά πρωτοαναφέρουμε— που κάνουν νά ξεχειλίσει τό ποτήρι και καθιστοῦν τόν ἄνθρωπο ἀλλεργικό πρὸς τήν κατεύθυνση τῆς υπομονῆς. Ἀντίθετα διάζεται νά πάρει αὐτό που θέλει, ἀγανακτεῖ, λυπάται και γογγύζει. Δέν εἶναι μόνο ἀνυπόμονος μέ τοὺς ἄλλους. Τό ἴδιο συμπεριφέρεται και πρὸς τόν ἴδιο του τόν ἑαυτό.

Κυρίως όμως δείχνεται ἀνυπόμονος μέ τοὺς ἄλλους. Ὁ δάσκαλος πρὸς τὸ μαθητή, ὁ μαθητής πρὸς τὸ δάσκαλο· ὁ γονιός πρὸς τὸ παιδί, τὸ παιδί πρὸς τὸ γονιό· ὁ ποιμένας πρὸς τόν ποιμαίνόμενο, ὁ ποιμαίνόμενος πρὸς τόν ποιμένα· τὸ κράτος πρὸς τόν πολίτη, ὁ πολίτης πρὸς τὸ κράτος· ὁ ἔμπορος πρὸς τόν πελάτη, ὁ πελάτης πρὸς τόν ἔμπορο· ὁ ὁδηγός πρὸς τόν ἐπιβάτη, ὁ ἐπιβάτης πρὸς τόν ὁδηγό κ.ο.κ.

Μιά ἔλυσίδα ἀνυπομονησίας μάς δένει ὅλους και μάς ἀπομακρύνει ἀπὸ τήν ὑπομονή που ὀρίζεται ὡς «σταθερά θέλησις ἀγογγύστου ἀναμονῆς»⁵. Ἐμεῖς ὄχι μόνο γι' ἀγόγγυστη ἀναμονή δέν διακρινόμαστε ἀλλὰ μέ τό παραμικρὸ κραυγάζουμε. Ἐγὼ ξέρουμε ὅτι «θροῦς γογγυσιῶν οὐκ ἀποκρύπτεται!» (Σοφία Σολομώντος α' 10) ἔμεψ δάνουμε τῆ φωνή μας στή διαπασῶν λέγοντας: «Δέν υπομένω, δέν υπομένω»!

Στήν πέτρα τῆς υπομονῆς...

Μήπως όμως μ' αὐτόν τόν τρόπο κερδίζουμε τίποτα; Πιὸ πάνω εἶδαμε πῶς θά κερδίσουμε τῆ ζωή μας. «Δι' υπομονῆς». Ἐμεῖς όμως εἴμαστε «οί μὴ ἔχοντες υπομονήν», ἐνῶ ὁ Ἅπ. Παῦλος τονίζει ὅτι «υπομονῆς

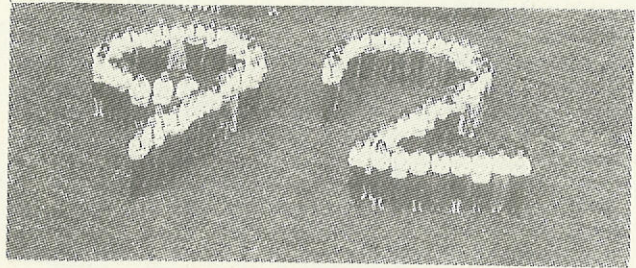
γάρ ἔχετε χρεῖαν» (Ἑβραίους ι' 36) και γνωρίζουμε ὅτι «χρηστός Κύριος τοῖς υπομένουσιν» (Θρηνοί Ἰερემίου γ' 25)⁶. Μολονότι ὅλοι ξέρουμε ὅτι τό κλίμα δέν εἶναι και τόσο κατάλληλο γιὰ ὑπομονή ἀλλὰ μάλλον γιὰ τό ἀντίθετο παρακινούμεθα, ἔμεψ ἄς υπομένουμε ἀγόγγυστα τὰ συμβαίνοντα.

Σ' αὐτή μας τήν προσπάθεια ἄς πάρουμε βοήθη ἔναν πατριάρχη τῆς νεοελληνικῆς ζωῆς, τό νομπελίστα ποιητή μας Γιώργο Σεφέρη. Στῆ «Στροφή» του, που ἐκδόθηκε στά 1931, περιλαμβάνεται ἕνα ποίημα —Ἡ λυπημένη— πάντα ἐπίκαιρο και μετὰ ἐξήντα χρόνια, που μπορεί νά σημαίνει και δική μας στροφή στή θέωση τῶν πραγμάτων και νά δώσει ἕνα καινούργιο νόημα στήν ὑπομονή μας⁷.

Στήν πέτρα τῆς υπομονῆς
κάθισες πρὸς τό θρόαδι
μέ τοῦ ματιοῦ σου τό μαυράδι
δείχοντας πὸς ποιεῖς·

.....
μά τῆς καρδιάς σου ὁ σπαραγμός
δὲ βόγγηξε κι ἐγίνη
τό νόημα που στόν κόσμο δίνει
ἔναστρος οὐρανός.

Ὁ ἀστήρ τῶν Χριστουγέννων ἄς καταυγάσει τήν πορεία μας και ὁ χρηστός Κύριος, τοῦ Ὁποίου ἡ γέννηση ἀνέτειλε στόν κόσμο τό φῶς τῆς γνώσεως, νά κάνει ὥστε τό 1992 νά εἶναι ἕνα ἔτος ὅπου θά περισσέψει ἡ ὑπομονή!

1. Βλ. Λόγο Δ', Περὶ ὑπακοῆς, παρ. 113 και Λόγο Ζ', Περὶ χαροποιῦ πένθους, παρ. 22 στήν ἐκδοση τοῦ Ἁρχιμ. Ἰγνατίου, Ὁρωπὸς Ἀττικῆς 1978, σ. 1098 και 144α.

2. Τὸ Ματθαίου ι' 22 ἀναφέρεται δεκαοκτὼ φορές και τό Λουκᾶ κα' 19 ἐνέξ.

3. Ἀπὸ τό ποίημα Γράμμα τοῦ Μαθιοῦ Πασαλάη. Γιώργου Σεφέρη, Π ο ι ἡ μ α τ α, Ἀθήνα, «Ἰκαρος», 1961, σ. 89.

4. Παρ. 198,6· 195,1· 141,2· 140,9 στίς ἐκδόσεις «Ἐτοιμασία». Ἀββᾶ Δωροθέου, Ἐ ρ γ α ἄ σ κ η τ ι κ ἄ, Ἀθήνα: 1981.

5. Θεολ. Βοσταντζόγλου, Ἀ ν τ ι λ ε ξ ι κ ὸ ν ἡ Ὀνομαστικὸν τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης, Ἀθήνα: 1962, παρ. 980, σ. 442.

6. Πρβλ. Ἀββᾶ Δωροθέου, παρ. 134,14 ὁ.π. σ. 302.

7. Γ. Σεφέρη, ὁ.π. σ. 15.

ΕΞΟΔΙΟΣ ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

εἰς τὸν μακαριστὸν Γέροντα Ἰάκωβον Τσαλίκη

Τοῦ πανοσ. ἀρχιμ. ΠΑΥΛΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ

«Ἦτο νὰ φύγεις σήμερον καὶ ἀφέθης διὰ τὴν αὔριον».

Αὐτὰ τὰ λόγια, αὐτὴ τὴν πληροφορία σὲ εἶχε πληροφορήσει ὄχι ἄνθρωπος ἀλλὰ ὁ ἀγαπημένος σου ἅγιος, ὁ Θεοφόρος Ὁσίος Ἰωάννης ὁ Ρῶσος, ὅταν τὸν εἶχες ἐπικαλεσθεῖ, μαζὶ μὲ τὸν ἐπίσης ἀγαπημένο σου ἅγιο, τὸν Ὁσιο Δαυῖδ, ὅταν πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἡ υἰγεία σου εἶχε διατρέξει κίνδυνο.

Καὶ ἀφέθης τότε διὰ «τὴν αὔριον», πολυφίλητε, πολυσέβαστε σεπτέ, θεοφώτιστε καὶ θεοσκέπαστε Γέροντα.

Ἀφέθης ὄχι διότι τότε δὲν ἦσουν ἕτοιμος, ἀλλὰ διότι σὲ ἐχάρισεν ὁ Θεὸς μὲ τὶς πρεσβεῖες τοῦ Ὁσίου Δαυῖδ δι' ἡμᾶς τοὺς περιλοιπομένους, γιὰ τὸν λαὸ πού τόσο σὲ εἶχε ἀνάγκη, διὰ τὴν Μονὴν σου ἡ ὁποία εὐρίσκετο εἰς τὰ πρῶτα βήματα τῆς κοινοβιακῆς ζωῆς.

Ἄλλ' ἡ «αὔριον» ἦλθε, σεπτέ μας Γέροντα. Ἦλθε μόλις χθὲς ὅταν ἡ μεγάλη καμπάνα τῆς Μονῆς σου, κτύπησε νωρὶς τὸ ἀπόγευμα, μ' ἓνα δυνατὸ ἀλλὰ πονεμένο κτύπο γιὰ νὰ ἀναγγεῖλει τὸ πικρὸ μήνυμα.

Ὁ Γέροντας Ἰάκωβος, ὁ στοργικὸς πατέρας τῆς Μονῆς, ἀλλὰ ταυτοχρόνως καὶ ἀναριθμῶν ἀνθρώπων, ἐκοιμήθη.

Καὶ πῆρε ὁ ἀέρας τὸ κτύπο τῆς καμπάνας, τὸν πῆραν τὰ σύματα, τὸν πῆραν τὰ ἔρτζιανὰ καὶ μέσα σὲ λίγες ὥρες ἡ πικρὴ εἶδηση προκάλεσε πανελλήνια συγκίνηση. Καὶ ἔφθασε ὁ ἀπόηχος μέχρι τὸ ἱστορικὸ Φανάρι, ὅπου τόσον ὁ προσφάτως κοιμηθεῖς, ὅσον καὶ ὁ νέος πατριάρχης σὲ τιμοῦσαν ιδιαίτερα καὶ ὅπου σήμερον τὸ πρωτὶ εἰς τὸ πάνσεπτον πατριαρχικὸν ἐψάλη τρισάγιον διὰ τὴν ἀνάπαυση τῆς ψυχῆς σου.

Σεβασμιώτατε,

Σεβασμία τῶν Ἱεραρχῶν χορεία,

πολυφίλητοι καὶ κατόδννοι τὴν ψυχὴν ἀδελφοὶ καὶ πατέρες τῆς σεβασμίας ταύτης Μονῆς,

πενθηφόρε λαὸ τοῦ Κυρίου,

Ὁ σεπτὸς Καθηγούμενος τῆς Ἱερᾶς ταύτης Μονῆς Ἀρχιμανδρίτης Ἰάκωβος, ὁ ὁποῖος ἐπὶ μίαν τεσσαρακονταετίαν ὑπῆρξε ἡ ψυχὴ αὐτοῦ τοῦ μοναστηριοῦ καὶ ἀπὸ τὸ 1975, ὅτε μὲ τὴν θεοφώτιστη ἀπόφαση τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου μας κ. ΧΡΥΣΟ-

ΣΤΟΜΟΥ, ὁ λύχνος ἐτέθη ἐπὶ τὴν λυχνίαν τῆς ἡγουμενίας καὶ διὰ μίαν συνεχῆ δεκαεξαετίαν ἡγούμενος καὶ πατέρας τῆς Ἱερᾶς Μονῆς, ἀλλὰ καὶ ταυτοχρόνως ἀναριθμῶν πνευματικῶν τέκνων, ἐξέλειπεν ἐκ τῆς γῆς καὶ ἐκ τῆς συγγενείας καὶ τῆς ἐν Χριστῷ ἀδελφότητος αὐτοῦ καὶ ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον.

Ναὶ ὄντως καὶ ἀληθῶς ἐξεδήμησε καὶ δὲν ἀπέθανε, διότι «οὐκ ἔστι τοῖς δούλοις τοῦ Θεοῦ θάνατος» καὶ ὁ Γέροντας ὑπῆρξε δούλος καὶ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ. «Ἐκδημούντων ἡμῶν ἀπὸ τοῦ σώματος καὶ πρὸς σὲ τὸν Θεὸν ἐνδημούντων, ἀλλὰ μετástasis ἀπὸ τῶν λυπηρωτέρων ἐπὶ τὰ χρηστότερα καὶ θυμηδέστερα καὶ ἀνάπαισις καὶ χαρὰ».

Καὶ εἶναι ὄντως δι' αὐτὸν χαρὰ ἡ σημερινὴ μετástasis, τὴν ὁποίαν ἄς σημειωθεῖ προεγγώριζεν καὶ δι' αὐτὸ εἶπε εἰς τὸν διάκονο Γεννάδιο ἀμέσως μετὰ τὴν ἐξομολόγησίν του ὅτι «σήμερον θὰ μὲ ἀλλάξεις».

Αὐτὴν τὴν χαρὰ μαρτυρεῖ ἡ γαλήνη τοῦ προσώπου σου, ἡ ἰλαρότητα τῆς μορφῆς σου, τὸ μυστικὸ φῶς πού ἐκπέμπουν τὰ κλειστὰ μάτια σου, τὸ εὐλαλον τῆς σιωπῆς σου, τὸ εὐκαμπτον τοῦ σκήνους σου.

Ἄν ἐμεῖς κλαῖμε εἶναι διότι κατ' ἄνθρωπον ἀποχωριζόμεθα τοιοῦτου πολυφιλῆτου πνευματικοῦ πατρός, ἀλλὰ καὶ διότι ἐκεῖνος γίνεται σήμερον ἓνας δυνατὸς καθρέπτης μέσα εἰς τὸν ὁποῖον καθεπτρίζεται ἡ δικὴ μας ἀθλιότητα, ὅπως χαρακτηριστικὰ παρατήρησε πρὸ ὀλίγου ἓνας νέος ἄνθρωπος.

Τὴν μεγάλην ἡμέρα τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου ἐδιάλεξε ὁ Ἅγιος Θεὸς διὰ νὰ καλέσει τὸν δούλον Του νὰ πραγματοποιήσῃ τὰ ἰδικὰ του Εἰσόδια εἰς τὴν Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν. Ἀφοῦ λειτούργησε καὶ κοινώθηκε τὸ πρωτὶ, ἀφοῦ στὴν συνέχεια ἐξομολόγησε κάποια πρόσωπα, μὲ γεμάτη τὴν καρδίαν ἀπὸ χαρὰ διὰ τὴν χειροτονία τοῦ νέου διακόνου τῆς Μονῆς π. Ἰλαρίωνος, τὸν ὁποῖον πρὸ ὀλίγων ὡρῶν εἶχε ἀγαθυνθεῖ νὰ χειροτονήσῃ ὁ Σεβασμιώτατος Ποιμενάρχης μας καὶ ἀναμένοντας ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή τὴν ἀφίξή του στὴν Μονή, ἄκουσε κάποια στιγμή τὴν φωνὴν του, σηκώθηκε ἀπὸ τὸ κρεβάτι ὅπου καθόταν καὶ ἐξομολογοῦσε νὰ πάει πρὸς τὴν πόρταν νὰ τὸν ὑποδεχθεῖ, ἀλλὰ ἀντὶ διὰ τὸν διάκονο ὑπεδέχθη τὸν ἴδιο τὸν Κί-

ριο ὁ ὁποῖος τὸν καλοῦσε διὰ τὰ ἰδικὰ του Εἰσόδια εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν, ἐκεῖνον πού χάριτι Θεία εἶχε ὑπάρξει ἡ ἐκπλήρωσις τοῦ σχεδίου τῆς Θείας Οἰκονομίας διὰ τὴν σωτηρία πλήθους ἀνθρώπων.

Καὶ τώρα ὁ σεπτὸς μας Γέροντας ἀντι διὰ τὸν ἡγουμενικὸ θρόνον, στὴν συνηθισμένη θέση μπροστὰ στὴν κολώνα, ἀναπαύεται σὲ κάποιον ἄλλο θρόνον. Γιατὶ ἔτσι μοιάζει τὸ φέρετρό του. Καὶ ἐκεῖνος στὸ κέντρο τῆς ἀγάπης ὅλων μας, κάτω ἀπὸ τὸ θόλο τοῦ οὐρανοῦ, κάτω ἀπὸ τὸ βλέμμα τοῦ Παντοκράτορος, μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα στὴν ἔσχατη ὑπακοή καὶ μὲ ἀγκαλισμένο τὸ πραγματικὸ ραβδί τῆς ζωῆς του, τὸ ἅγιο Εὐαγγέλιο, μοιάζει νὰ λέει στὸν μ ο ν α δ ι κ ὸ ΚΥΡΙΟ τῆς ζωῆς του:

«Κύριε, πρὸς σὲ ἔρχομαι. Λάλει, Κύριε, καὶ ὁ δοῦλος σου ἀκούει». Καὶ ἄκουσε εὐλαβικὰ καὶ ὑπάκουα τὴν πρόσκληση τοῦ καλέσαντος αὐτὸν καὶ τώρα, τὴν ἔσχατη ὥρα, ἔχοντας κύκλω τοῦ φερέτρου του, αὐτοὺς πού μέχρι χθὲς εἶχε κύκλω τῆς τραπέζης του, τὰ πνευματικά του παιδιά, τοὺς πεφιλημένους ἀδελφούς τῆς Μονῆς του, τοὺς προσάγει στὸν Χριστό, σὰν καρποὺς τῶν κόπων του.

Ὁ μακαριστὸς Γέροντας ἐκ τῆς ἁγιοτόκου καὶ πολυτάθου γῆς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας προερχόμενος καὶ ἔχων ὀπισθεν αὐτοῦ ἑπτὰ γενεὰς ἱερομονάχων, γεγονὸς διὰ τὸ ὁποῖον ἰδιαίτερος ἐσεμνύνετο, ἀνατραφείς δὲ παρὰ εὐσεβῶν γονέων ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου, ἔ ν α πρᾶγμα ἐπόθησε εἰς τὴν ζωὴν του καὶ διὰ τὴν ζωὴν του, τὸν Θεόν. Δι' αὐτὸ ἀμέσως μετὰ τὴν στρατιωτικὴν του θητείαν ἔρχεται νὰ ἐγκαταβίωσει εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ὁσίου Δαυὶδ καὶ τίθεται εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ τότε ἡγουμένου. Στόχος του, ἡ κατὰ Θεὸν ζωὴ.

Ἄν ὑπάρχει κάτι τὸ ἀληθινὰ μεγάλο στὸν Γέροντα εἶναι ἡ ἀπλότητά του. Ποτὲ δὲν πίστευε ὅτι ἦταν κάτι σπουδαῖο. Ὅταν κάποτε κάποιοι μοναχοὶ τὸν κάλεσαν νὰ ἐπισκεφθῆ τὸ μοναστήρι τους καὶ νὰ τοὺς εὐλογῆσει, ἀπήντησε: «τί νὰ ἔλθω νὰ κάνω. Ἐγὼ εἶμαι ἓνα ψόφιο σκυλί, νὰ σᾶς μολύνω τὸν ἀέρα;» Ὁσοι τὸν ἤξεραν γνωρίζουν ὅτι αὐτὰ δὲν ἦταν ταπεινολογίες ἀλλὰ τὸ φρόνημα πού εἶχε διὰ τὸν ἑαυτὸν του.

Παρεδόθη εἰς τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας, στὴν ἄσκηση τῶν μοναχικῶν κανόνων καὶ ἀρετῶν καὶ στὴν ὑπακοή. Ἀγωνίστηκε μὲ ἀγῶνες πνευματικὸς ἄγνωστος στοὺς πολλούς, γὰρ νὰ μὴν ἔχει δική του ζωὴ, ἀλλὰ νὰ εἶναι ζωὴ του, ἡ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ. Παροιμιώδης θὰ μείνει ἡ φιλανθρωπία του πρὸς πάντας καὶ ὅταν κάποιος διετύπωσε ἐπιφύλαξη, ἡ ἀπάντησή του ἦταν «πέντε δίνω, παιδί μου, πενήντα μοῦ δίνει ὁ Θεός».

Ἡ Θεία Λειτουργία ἡ ὁποία ἐπὶ δεκαετίες τελεῖται καθημερινῶς εἰς τὴν Ἱερὰ Μονή, ἦταν ἡ μυστικὴ πηγὴ τῆς δυνάμεώς του. Σὲ κάποιον πού εἶχε ἐξομολογηθῆ καὶ εἶχε κοινωνήσει, ἀμέσως μετὰ τὴν Θεία Λειτουργία τοῦ εἶπε: «εἶδες πόσο ἄμορφα εἶσαι σήμερα, ἔτσι εἶμαι ἐγὼ πάντα». Στὸ λειτουργικὸ ἐργαστήρι, στὴν ἄσκηση τὴν κάποτε θαυμαστὴ καὶ στὴν προσευχὴ ἐπέτυχε τὴν καλὴ ἀλλοίωση.

Ἀγάπησε τὸ Μοναστήρι καὶ τὸν Ὁσιο Δαυὶδ, «ὄση αὐτῷ δύναμις». Τὸ ὑπηρετήσε μέχρις ἐξαντλήσεως, ἔκανε τὰ πάντα διὰ τὴν εὐκλεία τῆς Μονῆς καὶ διὰ τὴν δόξαν τοῦ Ὁσίου.

Τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο μᾶς λέγει ὅτι κάθε δένδρο γνωρίζεται ἀπὸ τοὺς καρπούς του καὶ οἱ μὲν πνευματικοὶ του καρποὶ ἔχουν θησαυρισθῆ εἰς τὸ θησαυροφυλάκιο τοῦ οὐρανοῦ. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ οἱ ὄρατοι καρποὶ καὶ εἶναι αὐτοί, ἡ εὐλογημένη ἀδελφότητα τῆς Μονῆς του.

Θὰ τοιμήσω νὰ πῶ ὅτι τὸ Μοναστήρι τοῦ Ὁσίου Δαυὶδ εἶναι τὸ κατ' ἐξοχίαν ὀρθόδοξο μοναστήρι, διότι αὐξήθηκε διὰ φυσικῆς ὁδοῦ. Ἐδῶ δὲν ὑπῆρχε ὀργανωμένη ἀδελφότητα πού ἦλθε ἔτοιμη ἀπ' ἔξω. Ἐδῶ δὲν ὑπῆρξε συγκροτημένη ὁμάδα ἡ ὁποία νὰ προσῆλθε ὁμαδικά. Μέσα σὲ μιὰ πενταετία ἡ ἀδελφότητα τῆς Μονῆς ὑπερτριπλασιάσθηκε. Ἀπάντηση αὐτῆ ἡ αὐξη-νὴ στὶς νυχθήμερες προσευχῆς τοῦ σεπτοῦ καθηγουμένου καὶ στὸν ἀνύστακτο κόπο καὶ τὴν ἀφοσίωση μέχρις ἐξαντλήσεως τῶν δύο ἄλλων πατέρων. Τὸ μοναστήρι παρόλο πού γιὰ πολλὰ χρόνια εἶχε τρεῖς μόνον πατέρες ἦταν πάντα ἀνοικτὸ σὲ ὄλους. Μιὰ ἀνοικτὴ καρδιά γεμάτη ἀγάπη, λιμάνι ἀληθινό. Ὁ ξένος πού γιὰ πρώτη φορὰ ἐρχόταν νόμιζε ὅτι ἐρχόταν σὲ οἰκείους.

Καὶ ὁ ἐν Τριάδι προσκυνητὸς Θεὸς ἐπέβλεψεν μὲ τὶς πρεσβεῖες τοῦ Ὁσίου Δαυὶδ ἐπὶ τὴν ταπείνωση καὶ ἀφοσίωση τῶν δούλων του. Οἱ τρεῖς ἔγιναν δέκα. Ὁ καθένας ἦλθε μόνος του. Μέχρι τὴν παραμονὴ τῆς ἐγκαταβιώσεώς τους ἦταν ξένοι μεταξύ τους, ἀπὸ τὴν ἐπομένῃ ὑπὲρ λίαν ἀδελφοί. Μαγνήτης, καταλύτης, κρῖκος πανίσχυρος ὁ Γέροντας καὶ ἡ ἀγάπη τῶν ἄλλων ἀδελφῶν. Προσευχὴ τοῦ Γέροντα ἀλλὰ καὶ ὅλων μας εἶναι νὰ συνεχίσουν οἱ πατέρες νὰ συγκροτοῦν μιὰ ἀγαπητικὴ κοινωνία κατὰ τὸ πρότυπον τῆς Τριαδικῆς ὅπως εἶναι σήμερα.

Δὲν εἶναι ὅμως μόνον οἱ πατέρες τῆς Μονῆς οἱ μοναδικοὶ πνευματικοὶ καρποὶ τοῦ Γέροντος. Στὸ ταπεινὸ κελλί του καὶ πάνω στὸ τζάκι στίβα τὰ γράμματα. Κυριολεκτικὰ ἀπὸ κάθε γωνιά τῆς γῆς. Καὶ ὁ Γέροντας γεμᾶτος ἀγάπη ἀπαντᾷ ὁ ἴδιος σὲ ὄλους. Τὴν παραμονὴ τῆς κοιμήσεώς του ἔγραψε ὁ ἴδιος ἕξι γράμ-

ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ *

(1826 - 1872)

Ένας διακεκριμένος Μεσαιωνοδίαφης Μοναχός

Τοῦ κ. ΠΑΝ. Θ. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ
Θεολόγου - Δ/ντοῦ Γυμνασίου

Ἡ δεύτερη πραγματεία ἔχει περισσότερο προσωπικό χαρακτήρα. Ὁ Ἀνδρόνικος ὑποστηρίζει, με ὑπερβολή βέβαια, ὅτι ἡ Νεοελληνική Φιλολογία τοῦ Σάθα «οὐδὲν ἔχγος ἀξίας ἐπιστημονικῆς ἔχει»⁸, ἔστω καὶ ἂν βραβεύτηκε ἀπὸ πανεπιστημιακοὺς καθηγητές. Ὁ ἰσχυρισμὸς του στηρίζεται α) στὴν κριτικὴ τῶν ἀνωτέρω καθηγητῶν ποὺ γράφουν: «περὶ τοῦ πονήματος τούτου καθόλου ἀποφαινόμενοι, λέγομεν ὅτι εἶναι ὕλη εἰς συγγραφήν ἱστορίας τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, οὐχὶ ὁμῶς καὶ ἐπιστημονικὴ πραγματεία»⁹ καὶ β) στὸ πλῆθος τῶν σφαλμάτων ποὺ ἔχουν ἐμφιλοχωρήσει στὸ ἔργο καὶ τὰ ὁποῖα ἀναγκάζεται νὰ «ἐπανορθώσει».

Ἡ ἀντίθεση Δημητρακόπουλου - Σάθα πῆρε ἄλλο χαρακτήρα με ἀφορμὴ τὴ στάση καθενὸς ἀπέναντι στὴν προσωπικότητα τοῦ ἐθνομάρτυρα Πατριάρχου Κύ-

ριλλου Λούκαρη. Ὁ Σάθας κατέκρινε τὸ Λούκαρη ὡς Λουθηροκαθιδινίζοντα καὶ ἄρα μὴ ὀρθοφρονούντα. Ἀντίθετα ὁ Δημητρακόπουλος ἔγραψε ὕμνους γιὰ τὸν Πατριάρχη. Ὁ Σάθας τότε ἔδραλε τὸ συμπέρασμα: «Ἄφοῦ ὁ Λούκαρις δὲν ὀρθοφρονεῖ καὶ ὁ Δημητρακόπουλος ἐπαινεῖ τὸν Λούκαριν, ἄρα καὶ ὁ Δημητρακόπουλος δὲν ὀρθοφρονεῖ». Πειραγμένους ἀπὸ τὸν αὐθαίρετο ἰσχυρισμὸ ὁ Ἀνδρόνικος γράφει στὶς «ἐπανορθώσεις σφαλμάτων»: «Ἄν ἐγὼ δὲν ὀρθοφρονῶ, τότε δὲν ὀρθοφρονεῖ καὶ ἡ ἀνωτέρω μνημονευθεῖσα Σύνοδος, ἧς τὰ πρακτικὰ ὑπέγραψαν τρεῖς Πατριάρχαι... εἴκοσι καὶ τέσσαρες ἀρχιερεῖς... καὶ εἴκοσι καὶ πέντε κληρικοί... Ἄν ἐγὼ δὲν ὀρθοφρονῶ ἐλεγκτῆς εἶνε ἡ ἐκκλησία καὶ οἱ αὐτῆς θεολόγοι. Εἶνε θεολόγος ὁ Σάθας; Ἄν ὁ ὑπ' ἐμοῦ συνταχθεὶς βίος τοῦ Λουκάρεως εἶνε ἀνεπιστήμων, εἶνε ἀρμόδιος ἐπικριτῆς ὁ Σάθας;». Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω στὴ δεύτερη πραγματεία του ὁ Ἀνδρόνικος ὑπογραμμίζει πολλές παραλείψεις στὸ ἔργο τοῦ Σάθα, ἐπισημαίνει ἀνακριβείες καὶ ἐπιφέρει ἀρκετὲς διορθώ-

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 358 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 17/1991 τεύχους.

8. Ἐπανορθώσεις σφαλμάτων, σελ. 3.

9. Ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 3 καὶ 4.

ματα καὶ ὑπαγόρευσε ἄλλα ὀκτὼ σὲ ἀδελφὸ τῆς Μονῆς.

Ἀνθρωποι ἐπίσημοι καὶ ἀνεπίσημοι, ἐκ τοῦ καταλόγου τοῦ ἱεροῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ, περνοῦν ἀπὸ τὸ ταπεινὸ κελλὶ του ἢ τὸ παρεκκλήσι τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους. Δύο φορές ὁ σημερινὸς Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, σὺν Μητροπολίτης Φιλαδελφείας ἦλθε νὰ ἐπισκεφθεῖ τὸν Γέροντα, λειτούργησε στὴν Μονή, ἡ δὲ ποιμαντορικὴ του ράβδος τὴν ὁποία ἐχάρισε στὴν Μονή εἶναι σύμβολο ὁρατὸ τῆς βαθυτάτης ἐκτιμῆσεώς του στὸ ταπεινὸ πρόσωπο τοῦ Γέροντα.

Σεπτέ μας Γέροντα,

Σὲ λίγο ὁ ἁγιασμένος τόπος τῆς Μονῆς σου θὰ σὲ δεχθεῖ στὰ σπλάχνα του γιὰ νὰ σὲ κρατήσῃ γιὰ πάντα κοντὰ του μέχρι τῆς κοινῆς ἀναστάσεως. Σπείρεσαι σὺν σπόρος γιὰ νὰ καρπίσεις καρπὸ πολὺ. Λυπόμαστε κατ' ἄνθρωπον ἀλλὰ βιώνουμε τὴν κοίμησή σου ὅπως τὸ μυστήριό τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς ὅπου ἐνῶ προσκνυοῦμε τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ, Τὸν καλοῦμε νὰ μᾶς δεῖξει τὴν ἔνδοξον Ἀνάστασίν Του.

Πορεύου, εὐλογημένε Γέροντα, πολυφίλητε πνευματικὲ πατέρα, τὴν ὁδὸν σου τὴν ὁποία με τόση ἐπιμέλεια εἶχες ἐτοιμάσει. Σὲ συνοδεύουν στὴν θριαμβικὴ σου πορεία ἀπὸ τὸ θάνατο στὴ ζωὴ, ἡ Παναγία Μητέρα τοῦ Χριστοῦ μας, ἡ γλυκεῖά σου Παναγία, Ὁ Ὅσιος Δαυὶδ καὶ ὁ Ὅσιος Ἰωάννης ὁ Ρώσος, οἱ ἀγαπητένοί σου ἅγιοι, ὁ Ἅγιος Ἰάκωβος ὁ ἀδελφὸς. Σὲ συνοδεύουν οἱ δικές μας πτωχὲς προσευχὲς καὶ ἡ ἀγάπη μας. Σὲ ὑποδέχεται ἡ ζωὴ τῆς ζωῆς σου, ὁ Δ ε σ π ὁ τ η ς ΧΡΙΣΤΟΣ.

Εὐλογοῦμε τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ διότι σὲ χάρισε στὶς δύσκολες ἡμέρες μας, ἕνα ἄνθρωπο τοιοῦτου πνευματικοῦ μεγέθους, σὲ μᾶς.

Σὲ εὐγνωμονοῦμε ἀπὸ καρδίας δι' ὅ,τι ὑπῆρχες, δι' ὅ,τι ἦσουν γιὰ μᾶς, δι' ὅ,τι μᾶς προσέφερες, διότι ἐσφράγισες τὴ ζωὴ μας με τὴν σφραγίδα τῆς παρουσίας σου. Δὲν στὸ ζητᾶμε γιατί τὸ ξέρουμε ὅτι θὰ εἶσαι κοντὰ μας καὶ θὰ εὐχέσαι γιὰ ἄλλους μας.

Γέροντα, Χριστὸς Ἀνάστη, Ἀληθῶς Ἀνάστη. Καλὴ Ἀνάσταση.

σεις σφαλμάτων. Είναι αληθές ότι ο Δημητρακόπουλος είναι ακριβέστερος του Σάθα.

Παράλληλα με την «ἐκκλησιαστική βιβλιοθήκη» ο Δημητρακόπουλος ἐτοίμαζε και ἄλλη συγγραφή, ἐξίσου μεγάλη, «περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων τῆς ὀρθόδοξου Ἐκκλησίας ἀπὸ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς παρουσίας (18') ἑκατονταετηρίδος». Τὸ ἔργο εἶναι ἀξιόλογο. Ἀποτελεῖ συνοπτικὴ Γραμματολογία τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας καὶ κλείνει μὲ σύντομη αὐτοβιογραφία (σελ. 331 - 332). Παραμένει ἀνέκδοτο. Μῆρος τῆς συγγραφῆς αὐτῆς ἀποτελεῖ ἡ «Ὀρθόδοξος Ἑλλάς, ἥτοι περὶ τῶν Ἑλλήνων τῶν γραφάντων κατὰ Λατίνων καὶ περὶ τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν» (Λειψία 1872). Τὸ βιβλίον αὐτὸ εἶδε τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος χάρις στὸν ἔμπορον ἀπὸ τῆς Ἀθήμης Ἰωάννη Χ. Παντελίδη, ὁ ὁποῖος «ἀνέλαβε τὴν τοῦ τύπου δαπάνην αὐτοπροαιρέτως». Στὸ βιβλίον τοῦ ὁ Ἀνδρόνικος ἀπαριθμεῖ 5 τοπικὰς Συνόδους καὶ 189 Ἑλληνας συγγραφεῖς ποὺ ἔγραψαν ἐναντίον τῶν Λατίνων ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Μ. Φωτίου († 891) μέχρι τοῦ Στυλιανὸ Βλασόπουλο († 1821). Ὁ Δημητρακόπουλος δὲν ἀρκεῖται μόνον στὴν καταγραφή τῶν τίτλων τῶν συγγραμμάτων τῶν ἀνωτέρω συγγραφέων, ἀλλὰ παραθέτει καὶ τίς παραπομπὰς στὶς βιβλιοθήκας, ὅπου αὐτὰ θρίσκονται, ἐνῶ ταυτοχρόνως προτάσσει κατατοπιστικὸ βιογραφικὸ σημεῖωμα γιὰ τὸν καθένα ἀπ' αὐτούς. Τὸ ἔργο αὐτὸ συνέγραψε ὁ Ἀνδρόνικος, γιὰ νὰ ἀποδείξει ψευδεῖς τοὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ «δραπέτη» Λέοντος Ἀλλατίου «ὅτι μόνον δύο τρεῖς ἀπόκοτοι, ἀμαθεῖς καὶ λωλοὶ σχισματικοὶ ἔγραψαν κατὰ τῆς Λατινικῆς ἐκκλησίας»¹¹. Μὲ σφοδρότητα ἐπιτίθεται ὁ Δημητρακόπουλος στὸ βιβλίον τοῦ κατὰ τοῦ παπισμοῦ, γιὰ τὸν θεωρεῖ ὑπεύθυνον ὄχι μόνον τῶν δεινῶν τῶν Ἑλλήνων ἀλλὰ καὶ τῆς δοκιμασίας τῆς Εὐρώπης κατὰ τὸ μεσαίωνα.

Ἡ «Ὀρθόδοξος Ἑλλάς» εἶναι ἡ τελευταία πραγματεία τοῦ Ἀνδρόνικου. Τὸ 1872, ποὺ αὐτὴ ἐκδόθηκε, ὁ συγγραφέας τῆς ἐπιχείρησε κουραστικὸ ταξίδι στὶς βιβλιοθήκας τῆς Ἀνατολῆς. Ἦλθε στὴν Ἑλλάδα, ἐπισκέφθηκε τὸ μοναστήρι του καὶ στὴ συνέχεια μετέβη στὸ Ἅγιον Ὄρος. Ἀπὸ τίς βιβλιοθήκας τῶν μονῶν τοῦ Ἀθῶνα ὁ Ἀνδρόνικος ἀντέγραψε ἀπὸ χειρόγραφα πολλὰ ἀνέκδοτα κείμενα. Τὸ ταξίδι αὐτὸ ὅμως στάθηκε μοιραῖο. Οἱ στερήσεις, οἱ συνεχεῖς μετακινήσεις καὶ οἱ υπερβολικοὶ κόποι ἀπὸ τὴ μελέτη, τὴν ἀντιγραφή καὶ τὴ συγγραφή ὑπέσκαψαν τὴν υγεία του. Ἐνὰ ἀπλὸ κρυολόγημα ποὺ πῆρε, στάθηκε ἱκανὸ νὰ ἐξασθενήσει τὸν ὄργανισμὸ τοῦ ἀκάματου κληρικοῦ. Ἐπέστρε-

ψε στὴ Λειψία ἀσθενῆς καὶ καταβεβλημένος. Μετὰ ἀπὸ λίγες ἡμέρες, τὴν 21η Ὀκτωβρίου 1872, στὴν ἀκμὴ τῆς ἡλικίας του καὶ τῆς πνευματικῆς του δράσεως, ἀπέθανε! Ὁ πρόωρος θάνατός του ἦταν πλῆγμα γιὰ τὰ νεοελληνικὰ γράμματα. Ἐνα κολοσσιαῖο ἔργο ἔμεινε ἡμιτελές. Ἡ ἔκδοση τῶν λίγων συγγραφῶν ποὺ εἶχε προλάβει, τὸν κατέστησαν γνωστὸν ὄχι μόνον στοὺς δικούς μας, ἀλλὰ καὶ στοὺς ξένους. Μάλιστα τρία ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου του ἡ Σύγκλητος τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Λειψίας ἀπένευσε σ' αὐτὸν τὸν τίτλον τοῦ ἐπιτίμου Διδάκτορα τῆς Φιλοσοφίας. Στὸ δίπλωμα, ποὺ τοῦ χο-

Ὁ Μοναχὸς Ἀνδρόνικος Δημητρακόπουλος.

ρηγήθηκε, γίνεται εἰδικὴ ἀναφορά στὸ ἐπιστημονικὸ του ἔργο (ἔρευνες, συγγραφές) καὶ στὴν ὑποδειγματικὴ του πολιτεία.

Στὴ Σύγκλητο τοῦ Πανεπιστημίου ποὺ τὸν τίμησε ὁ φιλόπονος κληρικὸς ἀφιέρωσε τὴν πραγματεία του γιὰ τὸ Μητροφάνη Κριτόπουλο. Σ' αὐτὴν ὀνομάζει τὸν ἑαυτό του «ἀπλοῦν καὶ ἄμισθον τῶν γραμμάτων ἐργάτην» (σελ. 62). Τὸ θάνατο τοῦ Ἀνδρόνικου θρηγώνοντας ὁ διαπρεπὴς δημοσιογράφος καὶ ἀπαράμιλλος ποιητῆς Ἄλεξ. Βυζάντιος ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων στὴν ἐφημερίδα του: «Δὲν ὑπερβάλλομεν λέγοντες ὅτι ὁ Ἀνδρόνικος Δημητρακόπουλος ἦτο τὸ τέλειον πρότυπον τοῦ χριστιανοῦ, τὸ τέλειον πρότυπον ὀρθόδοξου ἱερέως. Ἐν

10. Βλέπε σελ. 27 τοῦ βιβλίου του.

11. Ἀνδρ. Δημητρακόπουλος, Ὀρθόδοξος Ἑλλάς, σελ. ε'.

τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ συνέβαλλον ἐναμίλλως αἱ σπανιώταται ἀρεταί, ἡ ἀνυπόκριτος εὐσέβεια, ἡ ἀπροσποίητος

Q. D. D. U.
SUNNIS AUSPICIIS
SERENISSIMI POTENTISSIMIQUE PRINCIPIS
AC DOMINI
I O A N N I S
SAXONIAE REGIS
DOMINI NOSTRI CLEMENTISSIMI
IN UNIVERSITATE LITTERARUM LIPSIENSI
EXRECTORE MAGNifico
GUIELMO THEOPHILO HANKEL
DECANO
GEORGIO CURTIO
UIR SUMME VENERABILIS
ANDRONICUS DIMITRACOPULUS
QUI QUUM INGENIO ET DOCTRINA TUM VIRTUTE
PROBitate INTEGRITATE PRAESTANTISSIMUS
QUI NON SOLEM ADSIDUITATE AC DILIGENTIA QUAE ANTIQVORA ECCLESIAE MONVMENTA LITTERARVM ERVIT
ATQVE EDDIT SCRIPTORVMQVE SVORVM SCRIPTVITATE ATQVE ELERANTIA HACQ MEDIOCREM FAVIAM CONSE
CVTUS EST VERVM ETIAM EX QVO LIPSIAE ANTIQVITIS ECCLESIAE GRAEAE MUSEO FVNGITVR POPVLARES
SVOS QUI LITTERARVM DISCENDARVM CAUSA IN HANC VRBEM VNIERSITATEQVE VENERVNT CONSVLIO RV
DENTIA AUCTORITATE SVA EGRESSV ADVIVIT
AB ORDINE PHILOSOPHORVM
PROPTER HAEC DE COMMVNIBVS LITTERIS ET DE ERVNDIENDA IOVENTVTE MERITA
HONORIS CAUSA
PHILOSOPHIAE DOCTOR ET BONARVM ARTIVM MAGISTER
CREATVS
ATQVE HAC TABVLA PVBLICE PROPOSITA DECLARATVS EST

LIPSIAE DNI MENSIS OCTOBRIE XX. MDCCCXCVII.

Ὁ τίτλος τοῦ ἐπιτίμου Διδάκτορος τῆς Φιλοσοφίας ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Λειψίας.

μετριοφροσύνη, ἡ ἀνεξάντλητος ἐλεημοσύνη, ἡ τρυφερὰ πρὸς τοὺς συγγενεῖς καὶ πρὸς τοὺς φίλους στοργή, ἡ χαλκέντερος φιλοπονία, ὁ εὐγενής ὑπὲρ τῶν γραμμάτων ζῆλος, ἡ διάπυρος φιλοπατρία, ἐκδηλωθεῖσα δι' ἀδρῶν ἀναλόγως θυσιῶν ἐν πάσῃ ἐθνικῇ ἀνάγκῃ· πρὸς τὸ ψυχικὸν δὲ τοῦτο κάλλος ἠμιλλᾶτο τὸ ἱεροπρεπὲς κάλλος τῆς μορφῆς, τὸ προσηγὲς καὶ μειλίχιον τοῦ ἤθους, τὸ ἐμβριθὲς τῶν σκέψεων καὶ τῶν λόγων»¹². Τὸ θάνατον τοῦ Ἀνδρόνικου θρήνησε περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον ἢ μονῆ Ταξιαρχῶν. Ἡ ὁδὸν τῶν ἀδελφῶν ἦταν ἀπερίγραπτη. Ὁ Δημητρακόπουλος γὰρ τὸ μοναστήριον ἦταν ἓνα κεφάλαιον, μὴ ἐξέχουσα φυσιογνωμία.

Μετὰ τὶς πρῶτες συγκινήσεις οἱ φιλομαθεῖς καὶ δραστήριοι ταξιαρχίτες μοναχοὶ Παφνούτιος Βασιλειάδης καὶ Νικόδημος Νικολαΐδης ἄρχισαν τὶς προκαταρ-

12. Ἡμέρα Τεργέστης, 28 Νοεμβρίου 1872, φύλ. 896, τὸ ἀπόσπασμα ἐλ. καὶ στή Θεολογία τόμ. Β' 1924, σελ. 281.

κτικὲς ἐνέργειες γιὰ τὴ μεταφορὰ ἀπὸ τῆ Λειψία στὸ μοναστήριον τῶν Ταξιαρχῶν τῆς πλούσιας βιβλιοθήκης τοῦ ἀκάματον ἐκείνου μοναχοῦ.

Ἵστερα ἀπὸ ἐπίπονες καὶ ἐπίμονες προσπάθειες τριῶν ἐτῶν ἡ βιβλιοθήκη ἐφθάσε στὸν προορισμὸ τῆς, τῆ μονῆ Ταξιαρχῶν. Ὅλοι οἱ μορφωμένοι μοναχοί, ἀδελφοὶ τῆς μονῆς, ποὺ ὑπηρετοῦσαν σὲ διάφορες θέσεις ἔσπευσαν στὸ μοναστήριον νὰ θαυμάσουν τὶς σπάνιες ἐκδόσεις, τὰ ἀντίγραφα ἀπὸ χειρόγραφα καὶ τὰ ἄλλα βιβλία τοῦ διακεκριμένου κληρικοῦ. Ἡ ἀνωτέρω βιβλιοθήκη πῆρε τὴ θέση τῆς μέσα στὴ μεγάλη βιβλιοθήκη τοῦ μοναστηριοῦ χωρὶς καμία ταξινόμηση ἢ ἀπαρίθμηση τῶν βιβλίων τῆς καὶ τῶν χειρογράφων τῆς. Οἱ μοναχοὶ ποὺ κατὰ διαστήματα ἀνέλαβαν τὴν ἐπιμέλεια τῆς βιβλιοθήκης περιορίστηκαν μόνον στὴ φύλαξη τῶν βιβλίων.

Τὸ 1937 ὁ ἀείμνηστος Θεόδωρος Παπαγεωργίου, ἱερέας Αἰγίου, γράφοντας τὴν ἱστορία τῆς μονῆς Ταξιαρχῶν βρέθηκε στὴν ἀνάγκη νὰ μελετήσῃ τὰ χειρόγραφα τοῦ μοναστηριοῦ. Μὲ τὴν εὐκαιρία αὕτη ὁ λόγιος κληρικὸς ξεχώρισε τὰ χειρόγραφα τοῦ Ἀνδρόνικου, τὰ συγγράμματά του καὶ τὰ ἀντίγραφα ἀπὸ χειρόγραφα ἢ σπάνια βιβλία διαφόρων συγγραφέων. Ἵστερα ἀπὸ ἐργασία μηνῶν ὁ ταπεινὸς λευίτης συγκέντρωσε τὰ διάφορα ἀντίγραφα, τὰ ταξινόμησε κατὰ θέματα, τὰ σελιδοποίησε καὶ τὰ βιβλιόδεσε σὲ ἐξὶ ὀγκώδεις τόμους. Οἱ τόμοι αὗτοι φυλάσσονται στὴ βιβλιοθήκη τῆς μονῆς καὶ περιέχουν ἀντίγραφα πραγματειῶν, ἀντίγραφα ἐπιστολῶν, καταλόγους βιβλίων καὶ χειρογράφων διαφόρων βιβλιοθηκῶν κ.λπ. Τὰ θέματα, στὰ ὁποῖα ἀναφέρονται τὰ ἀντίγραφα, ξεπερνοῦν τὰ 450.

(Συνεχίζεται)

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Παρακαλοῦνται οἱ συνδρομητὲς τῶν περιοδικῶν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» καὶ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ», κάθε ἀλλαγὴ τῆς διευθύνσεώς τους νὰ τὴ γνωρίζουν ἀμέσως στὰ Γραφεῖα τῶν Περιοδικῶν, Ἰωάννου Γεωργαδίου 14, 115 21 Ἀθήνα, ἀναφέροντας ἀπαραίτητα καὶ τὴν παλαιὰ τους διεύθυνση, γιὰ νὰ γίνετα κανονικὰ ἡ ἀποστολὴ τῶν Περιοδικῶν.

ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΕΚΚΛΗΣΙΟΛΟΓΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΝΗΠΙΟΒΑΠΤΙΣΜΟΥ

Τοῦ κ. ΛΑΜΠΡΟΥ Κ. ΣΚΟΝΤΖΟΥ

θεολόγου - καθηγητοῦ

Τὸ ἅγιο Βάπτισμα ἀποτελεῖ «τὸ πρότιστον καὶ κυριώτατον μυστήριον τῆς Καθολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, διότι τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν ἐπίσημον θύραν δι' ἧς εἰσάγεται τις εἰς τὸ κράτος τῆς χάριτος καὶ τοῦ λυτρωτικοῦ πεδίου τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας, τὴν ἀπαραίτητον δὲ προϋπόθεσιν τῆς κοινωνίας καὶ τῶν ὑπολοίπων μυστηρίων, τῶν ἀποτελούντων τὰ κυριώτατα μέσα τῆς προσωπικῆς οἰκειώσεως τῆς δικαιοσεως, τῆς καταβληθείσης ἐν τῷ ἱερῷ μυστηρίῳ τοῦ Βαπτίσματος» (Ἀν. Θεοδώρου Σημειώσεις εἰς τὴν Συγκριτικὴν Συμβολικὴν, Ἀθήναι 1985, σελ. 280). Ἡ σπουδαιότητα τοῦ Θεοσύστατου αὐτοῦ μυστηρίου στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι πολὺ μεγάλη. Ἀπὸ τὴν ἀποστολικὴν ἐποχὴ καὶ στὸ ἐξῆς, ὅπως ἀναφέρεται στὶς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων καὶ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν μας ἱστορίαν, τὸ ἅγιο Βάπτισμα ἦταν (καὶ εἶναι) ἡ κορυφαία ἐκδήλωση τῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τὴν ὁποία οἱ πιστοὶ ἀρνοῦμενοι τὸν «σκοιῶδη» ἰουδαϊσμὸν ἢ τὸν σκοταδιστικὸν ἐθνισμὸν, προσέρχονταν αὐθόρμητα πρὸς τὸ φῶς. Εἶναι ἐπίσης χαρακτηριστικὸν τὸ γεγονός πὺς ὄχι μόνον ἡ Ἐκκλησία, ἀλλὰ καὶ ὅλες οἱ αἰρετικαὶ ομάδες ὄλων τῶν ἐποχῶν, διατήρησαν τὸ Βάπτισμα ὡς μυστήριον ἢ κύρια τελετὴ.

Στοὺς πρωτοχριστιανικοὺς χρόνους, σύμφωνα μὲ τὶς πηγές, προηγεῖτο τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος ἡ κατήχησις ἀπὸ εἰδικοὺς κατηχητὲς τῆς Ἐκκλησίας, δόκλισης τῆς οἰκογένειας τοῦ μεταστρεφόμενου στὸ χριστιανισμὸν πιστοῦ. Μετὰ ἀπὸ αὐτὴ ἀκολουθοῦσε ἡ ἀδικὴ Βάπτισις ἐνηλίκων, ἀνδρῶν, χωριστὰ καὶ γυναικῶν καὶ ἀνηλίκων παιδιῶν (Πράξ. ια' 14, ιστ' 14, Α' Κορ. α' 16, κ.ά.).

Μέχρι τὸν 5ο μ.Χ. αἰῶνα δὲν ὑπῆρξε σχεδὸν καμιά σοβαρὴ ἀντίρρηση καὶ πολεμικὴ κατὰ τῆς συνήθειας τῆς Ἐκκλησίας νὰ βαπτίζει τὰ νήπια. Μέχρι τὴν ἐποχὴ αὐτὴ βέβαια ὁ νηπιοβαπτισμὸς ἦταν περιορισμένος γιὰ τὸ μεγάλο πλῆθος τῶν βαπτιζομένων ἦταν ἐνηλικίως πρόην εἰδωλολάτρεις. Ἀπὸ τὰ τέλη 8ου, τοῦ 4ου αἰῶνα, μὲ τὴν παρακμὴ τῆς εἰδωλολατρείας καὶ τὸ θρίαμβο τοῦ χριστιανισμοῦ ἐπικράτησε ὁ νηπιοβαπτισμὸς.

Σήμερα, ἰδιαίτερα στὴ χώρα μας, ὑπάρχει ἀπὸ μέρους διαφόρων αἰρετικῶν (Προτεστάντων, Χιλιαστῶν, Μορμόνων, Πεντηκοστιανῶν κ.λπ.) μιὰ φοβερὴ πολεμικὴ κατὰ τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας μας

μὲ τὴν αἰτιολογία ὅτι αὐτὴ «ἀντίθετα μὲ τὴν Ἁγίαν Γραφὴν καὶ τὴν Παράδοση τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων βαπτίζει τὰ ἄβουλα νήπια». Τοὺς προσηλύτους μάλιστα στὶς αἰρετικὰς τοὺς ομάδες τοὺς ἀναβαπτίζουν!

Στὸ σύντομο αὐτὸ πόνημα πιστεύω ὅτι δίνω μιὰ σοβαρὴ καὶ τεκμηριωμένη ἀπάντησις ἀπὸ ἱστορικὴν, θεολογικὴν καὶ ἐκκλησιολογικὴν στοὺς αἰρετικούς κατήγορους.

Α. Ἡ πολεμικὴ κατὰ τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ.

Κατὰ τοὺς τέσσερις πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνες δὲν ἀναφέρεται στὶς πηγές σοβαρὴ πολεμικὴ κατὰ τοῦ θεομοῦ τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ στὴν Ἐκκλησία. Μεμονωμένες, ἄνευ σημασίας καὶ χωρὶς θεολογικὴ θεμελίωσις ἀντιρρήσεις ἀπὸ διάφορους αἰρετικούς, δὲν μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν σημαντικὸς ἀντίλογος κατὰ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς αὐτῆς πράξης.

Ἡ πρώτη μεγάλη ἀντίδρασις κατὰ τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ ἐκδηλώθηκε στὶς ἀρχές τοῦ 5ου αἰῶνα μέσα στὴν Ἐκκλησία καὶ μάλιστα ἀπὸ διακεκριμένο τῆς θεολογίας, τὸν Πελάγιο. Ὁ Βρεταννὸς καὶ ἑλληνομαθὴς αὐτὸς μοναχὸς ἀνέπτυξε ἀκρατεῖς θεολογικὰς θέσεις γιὰ τὸ περὶ ἁμαρτίας καὶ σωτηρίας ζήτημα ὕστερα ἀπὸ ἐπίδρασις σ' αὐτὸν τῆς διδασκαλίας τοῦ καταδικασμένου ἐπὶ αἵρέσει Θεοδώρου Μοψουεστίας (Α. Harnack, Dogmengeschichte, Τόμ. ΙΙΙ, 1910, σελ. 168, σημ. 2).

Ὁ Πελάγιος πολέμησε κυρίως τὶς ἀπόψεις τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου, ὁ ὁποῖος «ἀνεζήτηε εἰς τὸν νηπιοβαπτισμὸν ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τῆς ὑπάρξεως τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος, ἐφ' ὅσον τὸ Βάπτισμα παρέχεται εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν» (Π. Τρεμπέλα, Δογματικὴ, τομ. 3, σελ. 115). Κατὰ συνέπειαν ὁ Πελάγιος καὶ οἱ ὀπαδοί του, οἱ ὁποῖοι ἀρνοῦνταν τὴν κληρονομικότητα αὐτοῦ τοῦ ἁμαρτήματος εἶχαν συμφέρον νὰ ἀρνηθοῦν ὅτι ὁ νηπιοβαπτισμὸς ἀποτελεῖ καθολικὴν καὶ ἀρχαίαν συνήθειαν τῆς Ἐκκλησίας. «Δὲν τὸ ἐπραξαν ὅμως, ἀλλὰ προσέφυγον εἰς τὴν διάκρισιν μεταξὺ αἰωνίας ζωῆς καὶ Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, ἰσχυρισθέντες, ὅτι τὰ νήπια ἐβαπτίζοντο οὐχὶ ἵνα ἀπὸ κακῶν γίνωσι καλά, ἀλλ' ἀπὸ ἀγαθῶν, ὅποια ἦσαν, καταστῶσι κρείττονα, εἰς τρόπον ὥστε ἐὰν ἀπέθνησκον ἀβάπτιστα, δὲν θὰ μετέβαινον εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν, θὰ εἰσή-

γοντο όμως εις την αιωνίαν ζωήν» (Αὐτόθι σελ. 115).

Ὁ Πελάγιος ὑποστήριξε ὅτι οἱ συντέλειες τῆς πώσεως τῶν πρωτοπλάστων περιορίσθηκαν μόνο σ' αὐτούς καὶ «δὲν ἐπέδρασαν ἐπὶ τῶν ἀπογόνων, εἰ μὴ ὡς κακὸν παράδειγμα. Ὁ ἄνθρωπος ἔχει τὰς πρὸς σωτηρίαν δυνάμεις ἡ δὲ θεία χάρις παρέχεται εἰς ὅλους καὶ ἔχει βοηθητικὴν σημασίαν, κυρίως διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τοῦ παραδείγματος τοῦ Χριστοῦ. Μὴ ὑπαρχούσης τῆς λεγομένης προπατορικῆς ἁμαρτίας, ἐδέχεται ὅτι τὸ Βάπτισμα παρέχει ἄφεισιν τῶν ἁμαρτιῶν, ἀλλ' οὕτως ἡ ἀξία τοῦ Βαπτίσματος τῶν νηπίων καθίστατο προβληματικὴ» (Β. Στεφανίδου, Ἑκκλ. Ἱστορία, σελ. 250). Κατὰ συνέπεια σύμφωνα μὲ τὸν Πελάγιο δὲν ὑπάρχει ἀπόλυτος προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου (ἀγουστιανισμὸς) καὶ ἡ σωτηρία του ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐλεύθερης βουλήσεως τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ ἀκραία αὐτὴ περὶ σωτηρίας διδασκαλία τοῦ Πελαγίου, ὁ ὁποῖος ἔμεινε στὴ Ρώμη ἐπὶ δεκαετίας περίου, βρῆκε πολλοὺς ὁπαδούς. Ὁ μαθητὴς του δικηγόρος Καιλέστιος τὴν ἐπεξέτεινε πρὸς τὸ αἰρετικότερο. Δίδασκε πὼς ὁ Ἀδὰμ ἦταν ἐκ φύσεως θνητὸς καὶ κατὰ συνέπεια ὁ θάνατός του (Γεν. γ' κεφ.) δὲν ἦταν ἀποτέλεσμα τῆς ἁμαρτίας, παρὰ τὴν κατηγορηματικὴ διαβεβαίωση τῆς Γραφῆς (Γεν. γ' 4). Ἀρνοῦνταν τὴν προπατορικὴ ἁμαρτία καὶ πολέμησε σφοδρότατα τὸ νηπιобаπτισμό. Ἡ πολεμικὴ, λοιπόν, τοῦ νηπιобаπτισμοῦ ἀπὸ τὸν πελαγιανισμὸ πῆρε θεολογικὸ χαρακτῆρα.

Ἡ Ἐκκλησία ἀντίθετα διὰ τῶν Πατέρων ἔδωσε τὴ δική της ἀπάντηση στὴν πολεμικὴ αὐτή. Γιὰ μὲν τὶς καινοφανεῖς διδασκαλίαις ἀφ' ἑνὸς τοῦ ἱεροῦ Ἀγουστίνου καὶ ἀφ' ἑτέρου τοῦ Πελαγίου καὶ Καιλεστίου, τὶς ἀπέρριψε ὡς ἀντίθετες μὲ τὴ Βιβλικὴ καὶ Πατερικὴ Παράδοση. Γιὰ δὲ τὸ ἔθος τοῦ νηπιобаπτισμοῦ ἀπολογούμενη ἐπικαλέστηκε τὴν συνήθεια τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας καὶ διασαφήνισε θεολογικὰ τὴ θέση της. Ἔτσι παρ' ὅλη τὴν ἐπίδραση ποὺ ἔσχε στὴν Ἐκκλησία ἡ πελαγιανὴ πολεμικὴ κατὰ τοῦ νηπιобаπτισμοῦ ἐλάχιστα ἀνέστειλε προσωρινὰ τὴν πρακτικὴ αὐτὴ τῆς Ἐκκλησίας. Ἀντίθετα λίγα χρόνια μετὰ καὶ μὲ τὴν ἐκπνοὴ τῆς εἰδωλολατρίας ἐπεκράτησε πλήρως ὁ νηπιобаπτισμὸς σ' ὁλόκληρη τὴν Ἐκκλησία.

Ἡ πελαγιανὴ ἀντίθεση κατὰ τοῦ νηπιобаπτισμοῦ ἐπεκράτησε κυρίως στὶς διάφορες αἰρετικὲς ομάδες τῆς ἐποχῆς κυρίως φιλοϊουδαϊκῆς ἀπόκλισης (Καθαροὺς, Παυλικιανούς, Βογομήλους κ.ά.), καὶ διατηρήθηκε καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ Μεσαίωνα.

Ἡ Μεταρρύθμιση τὸ ΙΣΤ' αἰὼνα δέχθηκε κατ' ἀρχὴν τὸ νηπιобаπτισμό. Ὁ ἴδιος ὁ Λουθηρος, ἂν καὶ διετύπωσε δική του ἀντίληψη γιὰ τὴν οὐσία τοῦ Βα-

πτίσματος, κατὰ περιέργου τρόπο δέχθηκε τὸ βάπτισμα τῶν νηπίων, στὸ ὁποῖο δὲν ὑπῆρχε πίστις λόγῳ τοῦ ἄωρου τῆς ἡλικίας. Ἄν ὁ Λουθηρος ἦτο συνεπὴς πρὸς ἑαυτὸν, τονίζει ὁ καθηγητὴς Β. Στεφανίδης, ἔπρεπε νὰ ἀπορρίψη τὸ βάπτισμα τῶν νηπίων. Ἄλλ' ἡ συντηρητικὴ συνείδησις τοῦ Λουθήρου δὲν τοῦ ἐπέτρεψεν τὴν ἀπόρριψιν ἠναγκάσθη λοιπὸν ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ νὰ ἐγκαταλείψη τὴν θεμελιώδη αὐτοῦ ἰδέαν. Ἐδέχθη ὅτι ἐν τῷ Βαπτίσματι τῶν νηπίων ὑπάρχει ἡ θεία χάρις χωρὶς ἐκ μέρους τοῦ βαπτιζομένου νὰ ἀνταποκρίνεται ἡ πίστις (δικαίωσις ἄνευ ἀναγεννήσεως), ὁ ἀντικειμενικὸς παράγων ἄνευ τοῦ ὑποκειμενικοῦ παράγοντος, χειρισμὸς τῶν δύο παραγόντων, ἐνέργεια ἐξ ἔργου εἰργασμένου, ἀπόδοσις σημασίας εἰς τὴν τέλει τῆς ἐξωτερικῆς πράξεως, ἄρα πραγματικὸν μυστήριον, ἀντιφάσκον βεβαίως εἰς τὴν θεωρίαν ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ μόνης τῆς πίστεως (Sola Fide). Ὁ Λουθηρος προϋτίμησε νὰ ἔλθῃ εἰς ἀντίφασιν μᾶλλον ἢ νὰ ἐγκαταλείψη τὸ Βάπτισμα τῶν νηπίων» (Β. Στεφανίδου, Ἑκκλ. Ἱστορία, σελ. 603). Ἐπίσης ὁ καθηγητὴς Ἀ. Θεοδώρου ἔγραψε πὼς «ἐν τοῖς νηπίοις ἡ πίστις ἀπουσιάζει, ἡ αὐτοσυνειδησία καθόλου, τὴν πίστιν δὲ ταύτην δὲν δύναται νὰ ἀναπληρώσῃ ἡ πίστις τῶν γονέων τοῦ νηπίου ἢ τοῦ ἀναδόχου αὐτοῦ καθ' ὅσον, κατὰ τοὺς Διαμαρτυρομένους δὲν δύναται νὰ ἀναπληρώσῃ τὴν πίστιν τοῦ ἄλλου ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Πρὸ δὲ τῆς ἀντιφάσεως ταύτης, καὶ πρὸς οἰκονομίαν τοῦ πράγματος οἱ Διαμαρτυρούμενοι προσέβησαν εἰς περιέργους καὶ ἀλλοκότους θεωρήσεις, ὡς ἡ τοῦ Λουθήρου ὅτι ἐδέχθη πίστιν ἐν τοῖς νηπίοις, ἐμβιβαζομένην αὐτὴν παρὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, θεωρίαν ἣν ἐπανελάβον καὶ οἱ Λουθηριανοὶ θεολόγοι, φέροντες ὡς παράδειγμα τὸν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν, ὅστις ἐν τῇ κοιλίᾳ ἔτι τῆς μητρὸς του ἐπαισθανόμενος τῆς παρουσίας τοῦ ἐνσαρκωθέντος Λόγου τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἐνυπάρχοντος ἐν τῇ νηδίᾳ τῆς Παρθένου, ἐσπίρτα ἅμα τῷ ἀσπασμῷ τῆς Θεομήτορος πρὸς τὴν μητέρα αὐτοῦ Ἐλισάβετ» (Ἀ. Θεοδώρου, ὅπου ἄνωτ. σελ. 284).

Οἱ ἄλλες προτεσταντικὲς ομάδες, οἱ ὁποῖες διαφοροποιήθηκαν τῶν Λουθηρανῶν, ἀκολούθησαν ἐν πολλοῖς τὴν πελαγιανὴ διδασκαλία περὶ σωτηρίας καὶ ἀπέρριψαν τὸ νηπιобаπτισμό. Οἱ Σωκιανοὶ «ἀπορρίπτουν τὸ μυστήριον ὡς τελετὴν πνευματικῆς ἀναγεννήσεως, καθ' ὅσον αὐτὴ εἶναι προῖον τῆς πίστεως καὶ τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἥτις προφανῶς ἐλλείπει ἐκ τῶν νηπίων... Οἱ Ἀρμινιανοὶ ἐκδέχονται τὸ Βάπτισμα ὡς σύμβολον ψιλὸν τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ Θεοῦ, κρατῶν τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν τοῦ ἀνθρώπου, πρὸς ἣν ἰδέαν συμφωνοῦσιν οἱ Ἀναβαπτισταὶ καὶ οἱ Μενωνῖται, καθ' οὓς τὸ Βάπτισμα

ἀποτελεῖ σφραγίδα τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν τῶν πιστευόντων, ἅπαντες ἀπορρίπτοντες τὸν νηριοβαπτισμόν» (Αὐτόθι σελ. 254-285 καὶ Χ. Ἀνδρούτσου, Συμβολικὴ σελ. 315).

Οἱ σύγχρονοι Προτεστάντες, κυρίως οἱ Ἕλληνες, ἀκολουθοῦντες τὴν ἀκραία γραμμὴ τῶν Ἀναβαπτιστῶν ἀρνοῦνται τὸν νηριοβαπτισμό καὶ ἀναβαπτίζουν τοὺς ἤδη ὡς νήπια βαπτισμένους προσηλύτους τῆς αἰρετικῆς ὁμάδος των. Μέσω μάλιστα τῆς προφορικῆς διδασκαλίας των καὶ τῶν διαφορῶν ἐντύπων των ἐξαπολύουν κατὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας μύδρους κατηγοριῶν ἐπειδὴ βαπτίζει τὰ νήπια, τὰ ὁποῖα κατ' αὐτοὺς ἀφ' ἑνὸς μὲν δὲν ἔχουν διαπράξει προσωπικὰ ἁμαρτίες ποὺ πρέπει νὰ συγχωρηθοῦν διὰ τοῦ Βαπτίσματος καὶ ἀφ' ἑτέρου δὲν ἔχουν τὴν κρίση προκειμένου νὰ πιστέψουν καὶ νὰ ὁμολογήσουν πρὶν τὸ Βάπτισμα, σύμφωνα μὲ τὴν κατὰ γράμμα ἐρμηνεία τῶν εὐαγγελικῶν χωρίων Μάρκ. ιστ' 15, Πράξ. η' 13,35-38 κ.λπ.

Β. Ἡ ἀ λ ά θ η τ η π ρ α κ τ ι κ ῆ τ ῆ ς Ἐ κ κ λ η σ ι α ς .

Ἀκλόνητη πίστη τῆς Ἁγίας Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας μας εἶναι ὅτι τὸ ἐν Αὐτῇ ἐπιδημοῦν Ἅγιο Πνεῦμα (Ἰωάν. ιδ' 16) ἔχει καταστήσει Αὐτὴ ἀλάθητη καὶ «ἐδραῖωμα τῆς ἀληθείας» (Α' Τιμ. γ' 15). Εἶναι ἡ ἴδια «διδάσκαλος τῆς ἀληθείας» (Εἰρ. Ἑλεγχ. III, Migne P. G. 7,843. Κλήμ. Ἀλεξ. Παιδ. 3,12, ΒΕΠΕΣ 7,234), καὶ «καθάπερ λιμέσιν εὐόροις, αἱ διδασκαλῖαι τῆς ἀληθείας εἰσὶ πρὸς ἃς καταφεύγουσιν οἱ θέλοντες σώζεσθαι. Ἐκτὸς αὐτῶν εἰσὶν αἱ διδασκαλῖαι τῆς πλάνης καὶ τῶν αἰρέσεων, αἱ ἐξαπολύουσι πρὸς προσιόντας αὐταῖς» (Θεοφ. Ἀντιοχ. Migne P. G. 6,1076). Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἀλάθητος γιατί «ἀδύνατον ὄλως σφαλῆναι, ὡς πλουτοῦσαν ἀδιαλείπτως διδάσκαλον τὸ Πνεῦμα Ἅγιον εἰς τὸν αἰῶνα» (Πρακτ. Συνόδου Ἱεροσολύμων 1672, παρ. 1).

Ἡ ἐν αὐτῇ ποικιλότροπος ἐπεργασία τῆς σωτηρίας τῶν πιστῶν ὄχι μόνον εἶναι σωστή, ἀλλὰ καὶ ὁ πραγματικὸς τελετουργὸς τῶν ἱερῶν μυστηρίων καὶ καθαγιαστικῶν πράξεων εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Παράκλητος, τὸ «Πνεῦμα τῆς ἀληθείας» (Ἰωάν. ιστ' 13). Ἔτσι οὐσιαστικὸς λοιπὸν τελεουργὸς τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος τῶν νηπίων εἶναι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Κατὰ συνέπειαν ἡ προσπάθεια τῶν διαφορῶν αἰρετικῶν νὰ προσδώσουν σπῖλο στὴν Ἐκκλησία, ὅτι δῆθεν ὁ νηριοβαπτισμὸς ἀντίκειται στὴν Ἁγία Γραφή καὶ τὴν Παράδοση τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας εἶναι ματαιοπονία.

Στὴν Καινὴ Διαθήκη ἔχουμε ἔμμεσες πλὴν ὅμως σαφεῖς πληροφορίες γιὰ τὴ βάπτισμα τῶν νηπίων. «Ἐ-

πειδὴ τὸ Βάπτισμα, τονίζει ὁ καθηγητὴς τῆς Δογματικῆς Νικ. Μητσόπουλος, εἶναι ἀπαραίτητον διὰ τὴν εἴσοδον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἐπειδὴ ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας δὲν ὑπάρχει σωτηρία, ὑπὸ τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων ἐβαπτίζοντο καὶ νήπια διὰ νὰ μὴν ἀποθάνουν ἀβάπτιστα» (Ν. Μητσόπουλου, Θέματα Ὁρθοδόξου Δογμ. Θεολογίας, Ἀθῆναι 1984, σελ. 289). Στὶς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων καὶ στὶς Ἐπιστολὰς τῆς Καινῆς Διαθήκης ἀναφέρονται βαπτίσεις ὀλοκλήρων οἴκων. Ἔτσι ὁ Κορνήλιος ἐβαπτίσθη «καὶ πᾶς ὁ οἶκος αὐτοῦ» (Πράξ. ια' 14), ἡ Λυδία «καὶ πᾶς ὁ οἶκος αὐτῆς» (Πράξ. στ' 15), ὁ δεσμοφύλαξ τῶν Φιλιππῶν «καὶ πάντες οἱ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ» (Πράξ. ιστ' 33), ὁ Κρίσπος στὴν Κόρινθο «σὺν ὄλω τῷ οἴκῳ αὐτοῦ» (Πράξ. ιη' 8), καθὼς καὶ «ὁ Στεφανᾶ οἶκος» (Α' Κορ. α' 16). Σύμφωνα, λοιπὸν, ἀφ' ἑνὸς μὲν μὲ τὴν ἀκριβολογία τοῦ ἱεροῦ συγγραφέα τῶν Πράξεων Λουκᾶ καὶ ἀφ' ἑτέρου μὲ τὴν εὐρύτατη ἔννοια τῆς πατριαρχικῆς οἰκογένειας τῶν ἑλληνιστικῶν καὶ ρωμαϊκῶν χρόνων ἀναμφίβολα στοὺς «οἴκους» τῶν βαπτιζομένων θὰ ὑπῆρχαν καὶ πολλὰ νήπια τὰ ὁποῖα καὶ δὲν ἐξαιρέθησαν τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, πρᾶγμα τὸ ὁποῖο ἡ Γραφή θὰ μᾶς τὸ ἀνέφερε.

Ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς Π. Τρεμπέλας ἀναφέρει τὴ σημαντικὴ πληροφορία πὼς τὸ ἅγιο Βάπτισμα εἶχε ἀντικαταστήσει, στοὺς ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανούς, τὴν συνήθεια τῆς περιτομῆς τῶν νηπίων κατὰ τὴν ὀγδόη ἡμέρα ἀπὸ τὴ γέννησή τους. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἀπ. Παῦλος χαρακτηρίζει τὸ Βάπτισμα ὡς «περιτομὴ Χριστοῦ» (Κολ. β' 11), «ἄλλως τε, ὑπογραμμίζει ὁ μέγιστος τῶν συγχρόνων θεολόγων, ὁ Κύριος διεκήρυξε τὴν ἀναγκαιότητα τοῦ βαπτίσματος ἀνεξαιρέτως διὰ πάντας... ἐξεδήλωσε δὲ ἰδιαιτέραν συμπάθειαν καὶ πρὸς τὰ μικρὰ παιδιά, εἰπὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς ἐμποδίζοντας τὰς μητέρας αὐτῶν προσαγαγούσας αὐτὰ εἰς τὸν Κύριον «ἵνα ἐπιθῇ αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ προσάψῃται», «ἄφετε τὰ παιδιά καὶ μὴ καλύπτεται αὐτὰ ἕλθειν πρὸς με». Δὲν στερεῖται δὲ σημασίας ὅτι ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ «ἐπέθεσε τὰς χεῖρας αὐτοῖς» (Ματθ. ιθ' 13-15, Π. Τρεμπέλα, Δογμ. τομ. 2, σελ. 114).

(Συνεχίζεται)

Μιχαὴλ Γαλανοῦ(†)

«ΒΙΟΙ ΑΓΙΩΝ»

Κυκλοφοροῦν καὶ οἱ δώδεκα τόμοι ἀπὸ τὸ μνημειῶδες ἔργο τοῦ μεγάλου συγγραφέως. Ἀληθινὸ θησαύρισμα γιὰ κάθε βιβλιοθήκη. Ἐκδόση τρίτη, Ἀποστολικῆς Διακονίας.

ΝΟΥΘΗΣΙΑΣ ΡΗΜΑΤΑ*

Τοῦ κ. ΑΘΑΝ. Γ. ΜΕΛΙΣΣΑΡΗ
Φοιτητοῦ Θεολογίας

Ἐργατικότητα.

Πρέπει τὰ παιδιά νὰ γίνουν καλοὶ πατεράδες, καλοὶ οικογενειάρχες καὶ καλοὶ δάσκαλοι, ὅσοι θὰ σπουδάσουν. Πρέπει, ὅμως, στὴν ζωὴ τους νὰ μάθουν νὰ κάνουν κάτι, ἂν δὲν σπουδάσουν, νὰ μάθουν μιὰ τέχνη. Νὰ γίνουν ἠλεκτρολόγοι, μηχανολόγοι, ἐργάτες. Ὅτιδήποτε χρήσιμο στὴν κοινωνία, στὸν κόσμο, στοὺς συνανθρώπους τους. Ἀλλά, πρῶτα καὶ πάνω ἀπ' ὅλα πρέπει, ἐσεῖς παιδιά μου, νὰ γίνετε καλοὶ ἄνθρωποι. Καλοὶ ἄνθρωποι, ἐπανελάβε ὁ γέροντας. Αὐτὸ προέχει· νὰ εἶναι κανεὶς καλὸς· νὰ εἶναι ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ. Προσέχτε, παιδιά μου. Ὅταν ἓνας δὲν εἶναι σωστός, τότε αὐτὸς δὲν εἶναι ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, δὲν εἶναι τίποτα. Ἀκόμα καὶ ἐπιστήμονας νὰ εἶναι, νὰ ἔχει σπουδάσει, ἂν δὲν εἶναι ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, θὰ κάνει κακὸ καὶ ὄχι καλὸ. Ὁ γέροντας σιώπησε γιὰ λίγο καὶ συνέχισε.

Ἀναγέννηση.

—Ξέρετε τὸ σημαντικό δὲν εἶναι νὰ κάνει ὁ ἄνθρωπος παιδιά. Τὰ παιδιά εἶναι ἀπὸ τὸν Θεό. Εἶναι δῶρα δικά του. Ὁ Θεὸς τὰ δίνει. Τὸ σημαντικό, λοιπόν, εἶναι ὄχι νὰ ὑπάρχει γέννηση παιδιῶν. Χρειάζεται κι αὐτὸ βέβαια. Ἀλλὰ ἐκεῖνο ποὺ προέχει εἶναι νὰ ὑπάρχει ἀναγέννηση. Ἰδιαίτερα σήμερα, ποὺ ἡ ἐποχὴ μας εἶναι ἀρκετὰ δύσκολη, ἡ ἀναγέννηση προβάλλει ὡς σωτήρια καὶ ἀναγκαῖα. Γιὰ σκεφτεῖτε λίγο, αὐτὸ ποὺ σᾶς λέω. Εἶναι θεμελιώδους καὶ ὑψίστης σημασίας γιὰ τὴν ζωὴ μας. Πολὺ μεγάλο πράγμα. Θὰ σᾶς πῶ κάτι, μιὰ καὶ προηγουμένως εἶπαμε ὅτι ἡ γέννηση παιδιῶν δὲν εἶναι πρωταρχικῆς σημασίας. Ἄς δοῦμε, μαζί, δύο ἄνθρώπους. Ἐναν ποὺ θὰ κάνει, ἔστω καὶ πολλὰ παιδιά κι ἕναν ποὺ εἶναι δάσκαλος. Ἀνάμεσα στοὺς δύο αὐτοὺς ἄνθρώπους, ξέρετε ποιὸς θεωρεῖται πολύτεκνος; Ὁ δεύτερος. Ὁ δάσκαλος θεωρεῖται πολύτεκνος. Ἐνας δάσκαλος ὅταν ἔχει πολλοὺς καὶ καλοὺς μαθητὲς καὶ φροντίζει νὰ δώσει στοὺς μαθητὲς του αὐτοὺς σωστὲς καὶ καλὲς ἀρχές, τὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι θετικό. Τὰ παιδιά αὐτὰ θὰ γίνουν σωστοὶ καὶ καλοὶ ἄνθρωποι. Καὶ τότε θὰ γίνῃ καλλίτερη ἡ κοινωνία...

Δάσκαλος - Μόρφωση.

Εἶναι γεγονός σήμερα, παιδιά μου, ὅτι οἱ δάσκαλοι καὶ γενικὰ οἱ παιδαγωγοὶ δὲν βοηθοῦν ὅσο πρέπει καὶ ὅσο χρειάζεται τὰ παιδιά. Δὲν τὰ μορφώνουν, δὲν τοὺς δίνουν ἀρχές, στὴν οὐσία δὲν τὰ βοηθοῦν καθόλου. Γιὰ νὰ καταλάβετε μόνοι σας αὐτὸ ποὺ σᾶς λέω, θὰ σᾶς ἀναφέρω ἓνα γεγονός πραγματικό. Τὶς προάλλες εἶχε ἔλθει ἐδῶ, σὲ μένα, ἓνας φοιτητής. Ἦταν ἀπὸ τὴν Ἀθήνα καὶ ἡ σχολὴ του ποὺ σπούδαζε ἦταν σὲ ἄλλη πόλη. Στὴν συζήτησή μας ἀπάνω, τὸν ρώτησα νὰ μοῦ πεῖ πόσους κατοίκους ἔχει ἡ πόλη ποτάμι τῆς πατρίδας μας; Ὁ Καλαμᾶς εἶναι τὸ πιὸ εἶναι τὸ μεγαλύτερο βουνὸ τῆς Ἑλλάδας. Δὲν ἤξερε. Ποιὸ εἶναι τὸ μεγαλύτερο ποτάμι. Οὔτε αὐτὸ τὸ γνώριζε. Φανταστεῖτε, τί γίνεται. Δὲν ἤξερε τίποτα. Κι ὅμως ἦταν φοιτητής. Τοῦ εἶπα μερικὰ πράγματα...

Ἀλήθεια, ἐσεῖς ξέρετε, ποιὸ εἶναι τὸ πιὸ μικρὸ ποτάμι τῆς πατρίδας μας; Ὁ Καλαμᾶς εἶναι τὸ πιὸ μικρὸ. Ποιὸς εἶναι, ὅμως, ὁ καλλίτερος ποδοσφαιριστής, ὁ καλλίτερος ἠθοποιός, ὁ καλλίτερος τραγουδιστής, αὐτὰ τὰ ἤξερε ὅλα. Ἦταν καλὰ ἐνημερωμένος σὲ ὅλα αὐτὰ. Τώρα τί φοιτητής ἦταν αὐτός, εἶναι ἄλλη κουβέντα.

Ἀξιοποίηση ὅλων τῶν ἐυκαιριῶν.

Ἀντίθετα, παιδιά ποὺ ἦλθαν ἀπὸ τὴν Ἀλβανία, μέσα ἀπὸ τίς φυλακές, εἶδα νὰ ξέρουν γράμματα. Οἱ φυλακὲς ὑπῆρξαν σχολεῖα καὶ σὰν σχολεῖα λειτουργήσαν γι' αὐτὰ τὰ παιδιά. Ἔτσι, ἂν καὶ ἔζησαν σὲ δύσκολο καθεστῶς, ἔμαθαν, ἀξιοποίησαν τὴν γνώση. Κατὰ παρόμοιο τρόπο πρέπει νὰ πορεύεται ὁ καθένας. Ὅφείλει καὶ πρέπει νὰ προσέχει σὲ κάθε βῆμά του. Στὸ τί κάνει, στὸ τί λέει, πῶς τὸ λέει, σὲ ὅλα καὶ σὲ ὅλους. Νὰ ξέρετε κάτι· τὸ κράτος πολλὰς φορὲς ἀπὸ αὐτὸς, ποὺ πρέπει νὰ εἶναι, γίνεται κόρακας ποὺ κατασπαράσσει τοὺς πολίτες του. Καὶ βέβαια μπορεῖ νὰ κόπτεται μὲ τὰ λόγια του, πῶς φροντίζει τοὺς πολίτες του. Ἀλλὰ μόνον μὲ τὰ καλὰ λόγια δὲν γίνεται τίποτα. Πρῶτα καὶ πάνω ἀπ' ὅλα χρειάζονται ἔργα...

«Ἐἶχε φωτιστεῖ ἀπ' τὸ κερί τὸ σπήλαιο τοῦ Γέροντα, μὰ πιὸ πολὺ θαρῶ ἀπ' τὴν ὕψη καὶ τ' ἄσπρα γένεια του. Μιλοῦσε

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 364 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 17/1991 τεύχους.

και η φωνή του άπόναν άλλο κόσμο σά να έφτανε βρίσκοντας ίσια την καρδιά...»¹⁶.

Καθώς η φωνή του γέροντα διέσκιζε με απάθεια και ήρεμία την άνοιξιάντικη ατμόσφαιρα, θυμήθηκα ότι «άρχη παντός αγαθοῦ, λόγος έμπρακτος και πράξις έλλόγιμος. Διό οὔτε πράξις, λόγου χωρίς, αγαθή· οὔτε λόγος, πράξεως άνευ, ό προερχόμενος»¹⁷.

Γ ε ρ ω σ ύ ν η .

Κάποιος από μᾶς ρώτησε: «Γέροντα, έχετε άπεναντί σας νέα παιδιά που σκέφτονται την ιερωσύνη. Αντιμετωπίζουν πολλές δυσκολίες και πειρασμούς. Τί έχετε να μᾶς πείτε;»¹⁸.

—Η ιερωσύνη είναι κάτι τó μεγάλο και φοβερό. Γι' αυτό οι ιερείς πρέπει να προσέχουν πολύ, να είναι προσεκτικοί και να άποφεύγουν τις άφορμές, να μὴν παρασύρονται. Μιά άπροσεξία μπορεί να τους φέρει μεγάλα και τρομερά έμπόδια, άκόμη και στὸν άγώνα τους.

Η έ ρ γ α σ ί α τ ο ὦ « π ν ε υ μ α τ ι κ ο ὦ » .

—Γέροντα, γιατί η έργασία π.χ. η ψυχοθεραπεία, που κάνει σ' έναν άσθενή ό ψυχίατρος ή ό ψυχολόγος είναι φανερή, ενώ η έργασία του έξομολόγου ή του πνευματικού ανθρώπου δὲν φαίνεται;

—Αχ! παιδί μου, τί τó θέλεις, να φαίνεται η έργασία του πνευματικού; Καλλίτερα που δὲν φαίνεται. Άλλωστε δὲν χρειάζεται να φαίνεται στὸν κόσμο. Και μὴν ξεχνάτε, κάτι πολύ σημαντικό: ότι η έργασία του πνευματικού ανθρώπου είναι έσωτερική θεραπεία, και όχι έξωτερική για να φαίνεται... Όπως ξέρετε υπάρχουν δυό ειδῶν πνεύματα. Τό κ ο σ μ ι κ ὸ και τó π ν ε υ μ α τ ι κ ὸ . Και τó κοσμικό πνεῦμα νικάει τó πνευματικό.

Για να καταλάβετε καλλίτερα αυτό που σᾶς λέγω, θά σᾶς πῶ ένα παράδειγμα:

Ξέρετε τί κάνουν οι κοσμικοί άνθρωποι; Θέλουν έξωτερικά να είναι έντάξει, σύμφωνα με τó σύνολο. Δὲν τους ενδιαφέρει έσωτερικά. Για παράδειγμα, δὲν θέλουν να υπάρχουν στην αὐλή τους σκουπίδια. Έπιθυμοῦν να είναι καθαρή, να μὴν έχει την παραμικρή βρωμιά ή σκουπίδι. Τί κάνουν τότε; σκουπίζουν και σιγουρίζουν την αὐλή τους ὡστε να μὴν υπάρχει τίπο-

τα. Τὰ σκουπίδια που μαζεύουν τὰ βάζουν μέσα στο σπίτι τους. Προτιμοῦν να είναι σκουπίδια μέσα στο σπίτι τους, παρὰ να βρίσκονται έξω στην αὐλή τους. Κατ' αυτούς, οι άλλοι την αὐλή βλέπουν και όχι τó σπίτι έσωτερικά. Έτσι, τó πρώτο πρέπει να είναι καθαρό, τó δεύτερο είναι έπουσιῶδες θέμα, για τούς ανθρώπους που έχουν τó κοσμικό πνεῦμα. «Μέσα μου ἄς υπάρχουν σκουπίδια, ναί' έξωτερικά, όμως, όχι». Κατ' αυτόν τὸν τρόπο σκέφτεται ό κοσμικός άνθρωπος. Και ἐδῶ, άκριβῶς, έγκνεται η διαφορά του πνευματικού ανθρώπου.

Προσέχετε, να καταλάβετε, τί κάνει στην ίδια περίπτωση ό άνθρωπος που έχει τó πνευματικό πνεῦμα. Τὰ σκουπίδια φροντίζει και τὰ πετάει όχι μέσα στο σπίτι του, αλλά έξω στην αὐλή. Απαλλάσσεται ό πνευματικός άνθρωπος από τὰ σκουπίδια, καθαρίζει την ψυχή του, έσωτερικά τὸν ενδιαφέρει τί είναι, όχι έξωτερικά. Σὲ αντιδιαστολή ό κοσμικός άνθρωπος ενδιαφέρεται πῶς είναι έξωτερικά. Αν η αὐλή του είναι καθαρή, είναι ικανοποιημένος, με την σκέψη ότι οι άλλοι την βλέπουν και την καμαρώνουν. Τὸν ενδιαφέρει, τὸν κοσμικό άνθρωπο, να τὸν καμαρώνουν οι άνθρωποι. Δὲν περιμένει να τὸν καμαρώνει ό Θεός.

—Γέροντα, θέλετε να πείτε, ότι έτσι άγίασαν οι μεγάλες μορφές τῆς Έκκλησίας μας; Φρόντιζαν, ὡς πνευματικοί άνθρωποι, να τούς καμαρώνει ό Θεός... θά μπορούσατε να τó εξηγήσετε περισσότερο για μᾶς;

(Συνεχίζεται)

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ ΕΥΣΕΒΕΙΣ

του ψυχοφειλεστάτου και θαυμαστοῦ θιθλίου
δνομαζομένου

ΠΕΡΙ ΜΙΜΗΣΕΩΣ ΧΡΙΣΤΟΥ

με στόχασες πνευματικᾶς και κατάνυξιν
εις κάθε κεφάλαιον

Η «Μίμησις» αὐτῆ του Χριστοῦ διαφέρει θεατικῶς από όλες τις μέχρι τώρα μεταφράσεις εις την έλληνικὴν. Είναι η πληρεστέρα, από ὀρθόδοξου έπόψεως.

Άνατύπωσις καλαισθητος κατὰ τó πρωτότυπον έκδόσεως Ένετίας, έτους 1770. Με έγκρισιν και εύλογίαν τῆς 'Ι. Συνόδου τῆς Έκκλησίας μας.

Σελίδες 532, έξώφυλλον εις τετραχρωμίαν, δρχ. 800 (πλέον ταχυδρομικά).

Κεντρική διάθεσις: Άποστολική Διὰκονία, 'Ιασιού 1, 115 21 Άθήνα, τηλ. 722.8008.

16. Π. Β. Πάσχοϋ, Οδράνιο δένδρο, Άθήνα, έκδ. «Άστέρως», 1985, σελ. 14.

17. Ηλίιας πρεσβύτερος και έκδικος, Φιλοκαλία, Β' 289, γ'.

18. Σχετικά με την ιερωσύνη πρβλ. Άθανασίου Γ. Μελισσιάρη, Νουθεσίες γέροντος, «Ό Έφημέριος» ΕΣΤ' 1989, σ. 221. Από την πρώτη συνάντηση με τὸν γέροντα, Πέμπτη 20 Άπριλίου 1989.

Ε Π Ι Κ Α Ι Ρ Α

Ἴδου ὁ (ἅ) χρόνος, ἴδου καὶ ὁ θάνατος...

Ο ΑΕΙΜΝΗΣΤΟΣ «προτομαίστωρ» Φώτης Κόντογλου εἶχε κάποτε πεῖ — μὲ τὴν εὐκαιρία κάποιας πρωτοχρονιάς — γιὰ τὸ χρόνο: Στεκόμαστε περιφροβὸι μπροστὰ στὸν καινούργιο χρόνο, μπροστὰ σ' ἓνα τεχνητὸ χωρίσιμα ποῦ θάλαμε στὸ πέλαγος τοῦ καιροῦ ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι, σὰν νὰ μὴν εἶναι ἡ κάθε μέρα ἀρχὴ τοῦ καινούργιου χρόνου. Σ' αὐτὸν τὸν ἀτέλειωτον ὠκεανόν, δὲν ὑπάρχει μῆτε ἡσὶ, μῆτε στεριά γιὰ ν' ἀράξεις. Τὰ ρεύματα σέρνουνε τὸ καρᾶδισον μέρα-νύχτα καὶ τὸ πᾶνε πέρα, εἴτε θέλεις, εἴτε δὲν θέλεις, ὡς ποῦ νὰ σὲ πετάξουνε ἀπάνω σὲ μιὰ ξέρα ἢ νὰ σὲ πᾶνε σ' ἓνα λιμάνι.

Ἐκείνη ἡμέρα ἀρχίσει μὲ τὴ δημιουργία τοῦ κόσμου. Ἡ θρησκεία μας, αὐτὸν τὸν κόσμο ποῦ βλέπουμε τὸν λέγει «παρόντα αἰώνω». Σ' αὐτὸν τὸν «αἰώνω» ὑπάρχει ὁ χρόνος, ἐνῶ στὸν «μέλλοντα αἰώνω» δὲν θὰ ὑπάρχει, ἀλλὰ θὰ καταργηθεῖ, ἂν καὶ λέγεται «αἰώνω».

Ἐκείνη ἡμέρα Κάλβος λέει χαρακτηριστικὰ:

Ἐκείνη ἡμέρα φθονερὸς
καὶ τῶν ἔργων ἐχθρὸς
καὶ πάσης μνήμης, ἔρχεται.
Περιτρέχει τὴν θάλασσαν
καὶ τὴν γῆν ὅλην.
Ἀπὸ τὴν στάμναν χύνει
τὰ ρεύματα τῆς λήθης
καὶ τὰ πάντα ἀφανίζει.

Ἐκείνη ἡμέρα δὲν ὑπάρχει, εἶναι ἓνας ἴσκιος τῆς φαντασίας. Ἐπάρχει ὁ θάνατος. Στὸν ἄλλο κόσμο θὰ καταργηθεῖ ὁ θάνατος καὶ οἱ μακάριες ψυχὲς τῶν δικαίων δὲν θὰ νιώθουνε τὸ χρόνο.

Ἴδου λοιπὸν ὁ (ἅ) χρόνος, ἴδου καὶ ὁ θάνατος!
Δύσκολη ἢ ἐπιλογή;

Καλὴ ἐπιτυχία κ. Γκάλι!

ΑΛΛΑΓΗ φρουρᾶς στὴν ἀνωτάτη ἡγεσία τοῦ ΟΗΕ. Ὁ περουσιανὸς διπλωμάτης Χαβιὲ Πέρεζ ντε Κουέγιαρ, ἔπειτα ἀπὸ δεκαετῆ θητεία στὴ θέση τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως τοῦ διεθνoῦς Ὄργανισμοῦ, παραχωρεῖ τὴ θέση του στὸν Αἰγύπτιο Κόπη καὶ μέ-

χει σήμερα ἀντιπρόεδρος στὴν κυβέρνηση τῆς χώρας του Μποῦτρος Γκάλι. Ὁ κ. Γκάλι, διπλωμάτης ψυχραιμὸς καὶ ἔμπειρος, ἀναπερῶνει τὶς ἐλπίδες τῶν μικρῶν χωρῶν γιὰ τὴν ἀναβάθμιση τοῦ ρόλου τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τοῦ ΟΗΕ. Οἱ εὐχὲς γιὰ τὴν ἐπιτυχῆ θητεία τοῦ νέου Γενικοῦ Γραμματέως εἶναι θερμὲς — ἀπὸ ἐλληνικῆς πλευρᾶς — καθὼς τὸ Κυπριακὸ βρῖσκεται σὲ κρίσιμη καμπή. Ὁ κ. Γκάλι — σύμφωνα μὲ δημοσιογραφικὲς πληροφορίες — ἀναμένεται ὅτι θὰ συνεχίσει τὶς προσπάθειες γιὰ τὴν ἐπίλυση τοῦ χρονίζοντος προβλήματος, ἀπὸ τὸ σημεῖο ἀκριβῶς ποῦ τὸς ἄφησε ὁ Χαβιὲ Πέρεζ ντε Κουέγιαρ.

Καλὴ ἐπιτυχία, κ. Γκάλι!

Ἐπὶ τὸ μηδέν. Ὁρα μηδέν. Ἐπὲρ τὸ μηδέν!..

ΣΤΙΣ 25 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ τοῦ 1991, ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων, τὸ ρολοὶ τῆς Ἱστορίας ἐδείξε γιὰ τὴν Ἐνωσὴ Σοβιετικῶν Σοσιαλιστικῶν Δημοκρατιῶν, τὴν ὥρα μηδέν. Μὲ θερμοκρασία ὑπὸ τὸ μηδέν, ἐπεσὶ ἀτμὴ ἢ σοβιετικὴ σημαία ἀπὸ τὸν τροῦλλο τοῦ Κρεμλίνο, ἀνεβάζοντας τὸ θερμομέτρο τῆς καρδιάς ἀναρίθμητων ἀνθρώπων σ' ὀλόκληρο τὸν κόσμο, ἀρκετὰ πάνω ἀπὸ τὸ μηδέν! Ἡ Ἱστορία ἄλλαξε κατεύθυνση καὶ ξαφνικὰ πῆρε ἰλιγγιώδη ἐπιτάχυνση. Δὲν ὑπάρχει ὁ διαχωρισμὸς τοῦ κόσμου σὲ δύο ἀντίπαλα συστήματα καὶ στρατόπεδα χωρῶν, χώρων καὶ στρατῶν. Ἐξαίρεση ἢ Κίνα καὶ ἢ Κούβα. Δὲν ὑπάρχει ὁ «αρχαῖος πόλεμος» ποῦ συχνὰ στὴν περιφέρεια, μετατρέπονταν σὲ «θερμὸ». Δὲν ὑπάρχει καὶ ὁ ἀνταγωνισμὸς τῶν ἐξοπλισμῶν. Τὸ τεράστιο σοβιετικὸ ὀλοσιτάσιο βρῖσκεται στὰ χέρια τοῦ προέδρου τῆς Ρωσίας Μπορίς Γιέλτσιν. Ὁ Μιχαὴλ Σεργκέγιεβιτς Γκορμπατσοφ, ὁ ὄγδοος καὶ τελευταῖος ἡγέτης τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως, μὲ τὴν ἀπόφασή του νὰ δώσει ὁ ἴδιος τέλος στὴν Ε.Σ.Σ.Δ. καὶ στὴ δική του ἡγεμονία, βρῖσκεται ἤδη ἀπέναντι στὴν Ἱστορία — τὴν ὁποία ἔγραψε — περιμένοντας τὴν κρίση της. Καὶ στὴν Ἱστορία, πρέπει νὰ ὁμολογηθεῖ, σπάνια ἄλλο πρόσωπο εἶχε τὸ προνόμιο(;) νὰ πάρει μιὰ τόσο κρίσιμη ἀπόφαση καὶ νὰ κάνει μιὰ τόσο σημαντικὴ κίνηση. Ἐν ἀναμονῇ, λοιπὸν, τῆς ἐπιμετρήσεως τῆς Ἱστορίας...

ΟΙ ΣΕΙΣΜΟΙ, οί λιμοί και οί καταποντισμοί είναι μάστιγες τής ανθρωπότητας για τις όποίες πάντως δέν εϋθύνεται ό άνθρωπος. Χρόνια και αιώνες, αυτά τὰ κακά ταλάνιζαν τήν ανθρωπότητα και ίσως χρόνια και αιώνες τήν ταλανίσουν και στο μέλλον. Ή Έκκλησία συνεχώς εϋχεται για τήν απαλλαγή τών ανθρώπων από τις συμφορές αυτές.

Όμως μαζί μ' αυτές τις φυσικές καταστροφές, τὰ τελευταία χρόνια ή ανθρωπότητα βασανίζεται και από τρείς άλλες πληγές ή μάστιγες: τὸ AIDS, τὰ ναρκωτικά και τήν μόλυνση. Και οί τρείς είναι πληγές πὸν προκάλεσε ό ίδιος ό άνθρωπος στο «σώμα» του και γι' αυτό, ίσως οί πιὸ επώδυνες...

Τὸ AIDS θεωρείται τόσο στή «αφρική» Ἀφρική, ὅσο και στήν «πολιτισμένη» Δύση. Μέσα στα επόμενα χρόνια, ὅπως ὑπολογίζουν οί επιστήμονες, τὸ 20ο τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ τής Ἀφρικής θὰ χαθεῖ ἀπ' αὐτὴ τήν ἀρρώστια. Τὰ θύματα ἀξάνουν μὲ ἀριθμητική πρόοδο. Οί γιατροί, σὶά διάφορα ἐρευνητικά κέντρα, ἀγωνίζονται νὰ καθυστερήσουν τήν ἐξέλιξη τής ἀρρώστιας μὲ διάφορα φάρμακα, ἀλλὰ τὸ ἐμβόλιο πὸν θὰ ἔδινε τήν ὀριστική λύση, μοιάζει νὰ εἶναι ἀκόμη μακριά...

Ή μόλυνση, μ' ὄλες τις μορφές της, ἀποτελεῖ και αὐτὴ μιὰ ἀπὸ τις χειρότερες ἀπειλές τών ἐπερχομένων γενεῶν. Μόλυνση σιὸν ἀέρα (ή τρύπα τοῦ ὄζοντος θρύσκεται και σιὸς δύο πόλους), μόλυνση σιὸ νερὸ (τὰ νεκρὰ ψάρια και ή διατάραξη τής ἰσορροπίας τών ὕδατων ἀπὸ τὰ λύματα, εἶναι οί πιὸ φανερὸς ἐνδείξεις), μόλυνση σιὴν ξηρὰ (ἀπὸ ποικίλα χημικά και τοξικά). Μόνον σιὸ χρόνο πὸν πέρασε, ό Περσικὸς Κόλπος και ή εὐρύτερη περιοχή ταλαιπωρήθηκαν ἀφάνιαστα ἀπὸ τις συνέπειες τοῦ πολέμου, ἀπὸ τις φωτιές τών πετρελαιοπηγῶν και ἀπὸ τοὺς χιλιάδες τόννους πετρελαίου πὸν χύθηκαν σιὴ θάλασσα, προκαλώντας τεράστια οἰκολογική καταστροφή. Σιὴ συνέχεια ή μάστιγα τών ναρκωτικῶν, ή κατανάλωση τών ὀπιοίων —χρόνον μὲ τὸ χρόνο— γνωρίζει ἀλματώδη ἀνάπτυξη. Ὑπολογίζεται ὅτι ό τζιρος τοῦ διεθνoῦς ἐμπορίου ναρκωτικῶν ἀνῆλθε τὸ 1991 σιὰ 300 δισεκατομμύρια δολάρια!

Καλημέρα 1992!...

Τί και πότε...

ΜΙΑ ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ἀναφορά σιὰ σημαντικότερα γεγονότα πὸν σημάδεψαν τὸ 1991, θὰ ἐπιχειρήσουμε σιὴ συνέχεια.

9. Ὁ «θησαυρὸς τής ἑλληνικῆς γλώσσας», ή ἠλεκτρονική καταγραφή ὄλων τών κειμένων τής ἀρχαίας ἑλληνικῆς γραμματείας, δωρίζεται ἀπὸ τήν ἑλληνίστρια Δρ. Μ. Μάκ Ντόναλντ σιὴν Ἑλλάδα και στεγάζεται σιὴν Ἀρχαιολογική Ἐταιρεία.

17. Ή μεγάλη συμμαχική ἀεροπορική ἐπίθεση κατὰ τοῦ Ἰράκ, ἐκδηλώνεται τὰ ξημερώματα.

Φεβρουάριος

6. Συντριβὴ C 130 μὲ 63 θύματα στρατιῶτες και ἀξιωματικούς, σιὴν κορυφή τοῦ ὄρους Ὁθρος.

19. Ὁ πρόεδρος τής Ρωσίας Μπορίς Γιέλτσιν καλεῖ σὲ παραίτηση τὸν Μ. Γκορμπατσόφ.

Μάρτιος

11. Πρώτη μέρα τής πολύχρονης δίκης σιὸ Εἰδικὸ Δικαστήριον.

20. Ὁ Γιούρι Μπασμέι και οί «Σολίστ τής Μόσχας» ἐγκαινιάζουν τὸ Μέγαρο Φίλων Μουσικῆς.

22. Ή χολέρα ἔχει σκοτώσει περισσότερα ἀπὸ 500 ἄτομα σιὸ Περου.

31. Πρώτες οὐσιαστικές ἐκλογές σιὴν Ἀλβανία.

Ἀπρίλιος

1. Ἀπὸ τὰ ξημερώματα δέν ὑπάρχει τὸ Σύμφωνο τής Βαρσοβίας, ὡς πρὸς τὸ στρατιωτικὸ του σκέλος.

10. Κάηκαν 33 Ἑλληνες ἐκδρομεῖς σὲ πούλμαν σιὴν Κωνσταντινούπολη.

11. Ἰταλικὸ ὀχηματωγὸ και πετρελαιοφόρο συγκρούονται σιὸ Λιθόρο, μέσα σὲ πυκνὴ ομίχλη. Νεκροὶ 139.

29. (α) Σεισμὸς 7,2 Ρίχιερ χτυπάει τήν Ἀρμενία και τὴ σοβιετική Γεωργία. Νεκροὶ 100.

(β) Κατάσχεση ἐνὸς τόννου χασίς σὲ βίλα τοῦ Ἑλληνικοῦ.

30. Τρομερὸς κνκλώνας σαρώνει τὸ Μπαγκλαντές. Τὰ θύματα ξεπεροῦν τις 125.000.

Μάιος

2, 8, 17, 31. Ἐπιθέσεις, μὲ ρουκέτες, τής τρομοκρατικῆς οργανώσεως «17 Ν».

3. Ή γῆ ἐξακολουθεῖ νὰ τρέμει σιὴ Γεωργία. Σιὸ Τσερνίσι 80 οί νεκροὶ ἀπὸ 7 Ρίχιερ.

16. Ή Ἐντι Κρεσὸν ὀρκίζεται πρώτη γυναίκα πρωθυπουργός σιὴν Ἱστορία τής Γαλλίας. Πρώτη της δήλωση: «Θὰ γίνουμε Γερμανία!»

21. Δολοφονεῖται ό πρωθυπουργός τής Ἰνδίας Ρατζιβ Γκάντι.

26. Ἀεροσκάφος τής «Λάουνα Αἶαρ» μὲ προο-

ρισμό τῆ Βιέννη συντρίβεται σὲ ζούγκλα τῆς Ταυ-
λάνδης. Νεκροὶ καὶ οἱ 223 ἐπιβαίνοντες.

Ἰ ο ύ ν ι ο ς

13. Νίκη τοῦ Μπορίς Γιέλτσιν στὶς προεδρικές
ἐκλογές τῆς Ρωσίας.

25. Οἱ Δημοκρατίες τῆς Σλοβενίας καὶ Κροα-
τίας ἀνακηρύσσουν τὴν ἀνεξαρτησία τους ἀπὸ τὴ
γιουγκοσλαβικὴ ὁμοσπονδία.

Ἰ ο ύ λ ι ο ς

19. Ἀφιξη τοῦ ἀμερικανοῦ προέδρου Τζώρτζ
Μποὺς στὴν Ἀθήνα.

29. Τὸ αἷμα ρέει στὴ Γιουγκοσλαβία, στὶς συμ-
πλοκὲς μετὰξὺ Κροατῶν καὶ Σέρβων.

Α ὕ γ ο υ σ τ ι ο ς

3. Πεθαίνει στὰ 80 τοῦ ὁ Νικηφόρος Βρετιάνος.

19. Πραξικόπημα στὴ Σοβ. Ἐνωση. «Αἰχμαλω-
τίζεται» ὁ Μ. Γκορμπατσὼφ στὴν Κριμαία. Τελικῶς
ὁ Μπορὶς Γιέλτσιν μὲ τὴ διεθνή συμπαράσταση ἐπι-
θάλει τὴ νομιμότητα.

21. Ἐπιστρέφει ὁ Μ. Γκορμπατσὼφ καὶ «συγκα-
τοικεῖν» μὲ τὸν Γιέλτσιν.

27. Ἡ Ε.Ο.Κ. ἀναγνωρίζει ὁμοφώνως τὴν ἀνε-
ξαρτησία τῶν τριῶν Βαλτικῶν Δημοκρατιῶν.

29. Πεθαίνει στὰ 78 τοῦ ὁ Ἀλέκος Σακελλάριος.

30. Τὸ Ἀξερμαϊτζιζάν κηρύσσει τὴν ἀνεξαρτησία
του. Ἀκολουθοῦν τὴν ἐπομένη Κιργισία καὶ Οὐζμπε-
κιστάν.

Σ ε π τ έ μ β ρ ι ο ς

9. Τὰ Σκόπια ἐπιλέγουν μὲ δημοψήφισμα τὸ δρό-
μο τῆς ἀνεξαρτησίας ἀπὸ τὴν Ὅμοσπονδία.

21. Ἡ Ἀρμενία ψηφίζει ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτητο-
ποιήσεώς της ἀπὸ τὴ Σοβ. Ἐνωση.

ὸ κ τ ῶ β ρ ι ο ς

3. Ἐκδημία εἰς Κύριον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πα-
τριάρχου Δημητρίου.

8. Κηδεύεται ἡ Σορὸς τοῦ Παραγιωτάτου.

23. Νέος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης —παμψη-
φει— ὁ ἀπὸ Χαλκηδόνος Γέρων κ. Βαρθολομαῖος.

30. Ἐκστρατεία κατὰ τῶν ποικίλων αἰρέσεων κη-
ρύσσει ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης
Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ.

Ν ο έ μ β ρ ι ο ς

2. Ἐνθρονίζεται ὁ νέος Οἰκουμενικὸς Πατριάρ-
χης κ. Βαρθολομαῖος ὁ Α΄.

6. Ὁ τυφώνας «Θέλω» σαρώνει τὶς κεντρικὲς

Φιλιππῖνες. Τουλάχιστον 6.000 οἱ νεκροὶ καὶ δεκά-
δες χιλιάδες οἱ ἄστεργοι.

19. Μὲ μιὰ αἰφνιδιαστικὴ κίνηση ὁ Μ. Γκορμπα-
τσὼφ διορίζει καὶ πάλι ὑπουργὸ τῆς Σοβ. Ἐνώσεως
τὸν Ἐντουαρντ Σεβερινάτζε.

Δ ε κ έ μ β ρ ι ο ς

1. Ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης
Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ ἀποκαλύπτει τὸν ἀνδριάντα
τοῦ ἀρχιεπισκόπου - ἀντιβασιλέως κυροῦ Δαμασκηνοῦ
στὸν προαύλιο χῶρο τοῦ Ἱ. Καθηδρικοῦ Ναοῦ Ἀθη-
νῶν.

25. Ὑποστέλλεται ἡ σοβιετικὴ σημαία ἀπὸ τὸ
Κρεμλίνο. Ἀνεθαίνει ἡ τρίχρωμη ρωσικὴ. Ἡ ὑπο-
σιολὴ συμπαράσχει καὶ τὴ σοβιετικὴ ἡγεσία.

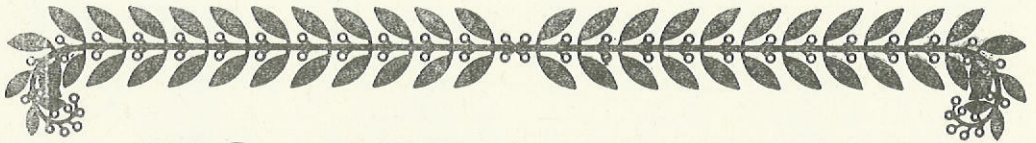
Ὁ Μ ω σ σ ῆ ς τ ῶ ν Ἑ λ λ ῆ ν ῶ ν σ τ ῆ μ ά ύ ρ η θ ά λ α ς σ α τ ῆ ς κ α τ ο χ ῆ ς .

Τῷ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΗΡΙΑ τοῦ ἀειμνήστου Ἀρ-
χιεπισκόπου, Ἀντιβασιλέως καὶ Πρωθυπουργοῦ κυ-
ροῦ Δαμασκηνοῦ, πραγματοποιήθηκαν λίγες ἡμέρες
πρὶν (1.12.91), στὸν πρὸ τοῦ Καθηδρικοῦ Ναοῦ Ἀ-
θηνῶν χῶρο, ἀπὸ τὸν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο
Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ. Παρέστη-
σαν Ἀρχιερεῖς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὁ Ὑ-
πουργὸς Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων κ.
Γεώργιος Σουφλιάς, βουλευτὲς τῆς συμπολιτεύσεως
καὶ ἀντιπολιτεύσεως, ἀκαδημαϊκοί, πανεπιστημιακοί
καθηγητὲς καὶ πλῆθος κόσμου. Προηγουμένως ὁ Μα-
καριώτατος τέλεσε ἐπισημομένη δέηση, ὑπὲρ ἀναπαύ-
σεως τῆς ψυχῆς τοῦ μακαριστοῦ πρωθυπουργοῦ.

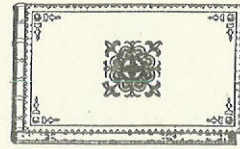
Κατὰ τὴν τελετὴ τῶν ἀποκαλυπτηρίων ὁ Σεπτὸς
Προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας μας, εἶπε μετὰξὺ ἄλ-
λων:

«Ὁ αἰδιδιμος Ἀθηνῶν Δαμασκηρὸς δὲν ὑπῆρξε
μέγας μόνον διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ
ἔθνος καὶ μάλιστα εἰς λίαν δυσκόλους καὶ κρισίμους
στιγμὰς τῆς ἱστορίας του. Μὲ τὴν ἰσχυράν, δραματι-
κὴν του δύναμιν, κατενόησεν ἀμέσως τὸ περιεχόμενον
τῆς κρισίμου κλήσεώς του εἰς τὸν πρωθυπουργικὸν
θρόνον...»

Καίεστι οὕτως ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ
πάσης Ἑλλάδος Δαμασκηρὸς, ὁ νέος Μωσῆς, ὁ ὁ-
ποῖος ὡς πραγματικὸς ἡγέτης — ὑπόδειγμα ὄλων,
ἐπέρασε τὸ ποίμνιον πρὸς τοῦ ἐνεπιστεῦθη ἡ Ἐκκλη-
σία διὰ μέσου φοβερῶν δεινῶν καὶ δοκιμασιῶν τε-
τραχρόνου ζοφερᾶς δουλείας εἰς τὸ μέγα φῶς τῆς
ἐλευθερίας, ἡ ὁποία συνιστᾷ τὴν ἀπὸ Θεοῦ ἐδλογη-
τήν, κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον, κατὰστασιν τοῦ ἀληθοῦς
ἀνθρώπου».

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Ν. Α. Κεφαλληνιάδης
Η ΛΑΤΡΕΙΑ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ
ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΝΗΣΙΑ

Ο Νίκος Κεφαλληνιάδης γεννήθηκε στη Νάξο κι είναι παιδαγωγός και φιλόλογος. Μά πέρα απ' αυτό, το συγγραφικό έργο του στη Λογογραφία, Ιστορία και Λογοτεχνία είναι μεγάλο και αξιόλογο και αναφέρεται στη ζωή, στην ιστορία και στην παρουσία των νησιών του Αιγαίου, για τὰ όποια τὸν κατέχει ἀληθινὸ πάθος.

Πάρα πολλά βιβλία του, κυρίως στις εκδόσεις Φιλιππότη, είναι μελέτες, λογοτεχνικά δοκίμια, έρευνες και ιστορίες από τις πλούσιες πηγές τῶν νησιῶν τοῦ ἀρχιπέλαγους, πού γιά πρώτη φορά παρουσιάζονται.

Εἶναι πρωτότυπες ἐργασίες, ὅπως τὸ «Ταξίδια στο Αἶγαίο, 18ος-20ός αἰῶνας», ἡ «Πειρατεία, Κουρσάροι στο Αἶγαίο», οἱ «Μνήμες ἀπὸ τὴν Ἀνατολή», καὶ ἄλλα, πού σέ κάνουν νά χάνεσαι σέ ἐποχές, γεγονότα καὶ ἀ-

λήθειες μέ νοσταλγία καὶ συγκίνηση.

Τὸ πρόσφατο βιβλίο του «Ἡ λατρεία τῆς Παναγίας στὰ ἑλληνικά νησιά» εἶναι μιὰ ἐπίπονη ἔρευνα ἀπὸ ἕνα ἀνεξάντλητο ὕλικό, πού μέ δέος καὶ θρησκευτικό σεβασμό ξεχώρισε ὁ Ν. Κεφαλληνιάδης, γιά νά μᾶς δώσει. Κι ἀποτελεῖ ποιητική παρουσίαση καὶ ἐκδοχή τῆς Παναγίας στὰ νησιά μας, στὰ ὁποῖα ὁ ἑλληνικός λαὸς ἔχει ξεχωριστὴ ἀγάπη.

Ὅπως μέσα ἀπὸ ὅλα τὰ βιβλία του, ἔτσι καὶ ἀπὸ τὸ πρόσφατο, ζωντανεύεται ἡ βαθιὰ πίστη τοῦ σ. στῆ Ρωμοσύνη καὶ στὴν Ὁρθοδοξία. Καὶ προβάλλεται τὸ ὄραμα, ἡ δύναμη καὶ τὸ θαῦμα τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ.

Ἡ λατρεία καὶ ἡ τιμὴ τῆς Παναγίας εἶναι ἐδραιωμένα στὶς ψυχὲς τῶν πανελλήνων. Καὶ εἶναι φυσικό νά γνωρίζει ὁ Ν. Κεφαλληνιάδης. Γι' αὐτὸ καὶ καταπιάνεται μέ ξεχωριστὴ εὐθύνη καὶ εὐαισθησία, νά μᾶς δώσει ἱστορικά καὶ ποιητικὰ τὸ κάθε σπίτι (ναό), τὴν κάθε γωνία τῆς Παναγίας στὸ Αἶγαίο, ὅπου κυριαρχεῖ καὶ προστατεύει.

Πρόκειται γιά ἕνα κομψὸ καὶ μέ πολλές φωτογραφίες βιβλίο, στὸ ὁποῖο βρίσκεται ἀποθησαυρισμένο ἕνα πλούσια ἐπιλεγμένο καὶ ὠραῖα τοποθετημένο ὕλικό, ἀξιο νά διδάξει, νά οἰκοδομήσει, ἀλλὰ καὶ νά εὐχαριστήσῃ τὸν ἀναγνώστη, ἀφοῦ ἀναφέρεται στὴν Παναγία, στὴν προστατίδα καὶ Κεχαριτωμένη Μαρία τῶν χριστιανῶν.

Γιάννη Π. Γκίκα
ΚΑΣΤΡΑ

Ὁ συγγραφέας Γιάννης Γκίκας εἶναι γνωστός καὶ θραυεμένος καὶ τὸ εὐρύτατο ἀναγνωστικό κοινό του, ἔχει ἐκτιμήσει, ὅπως ἔπρεπε, τὸ ἔργο του, τὴ σεμνότητα καὶ τὸ ἦθος του.

Τὰ κάστρα, μέ τὰ ὁποῖα ἀσχολεῖται καὶ στὸν Δ' τόμο τοῦ πρόσφατου βιβλίου του, δὲν εἶναι ἀπλῶς γιά τὸν Γκίκα «Τα-

ξίδια στὴν Ἑλλάδα τοῦ θρύλου καὶ τῆς πραγματικότητας...»! Ἄλλὰ μιὰ προσωπικὴ περιπέτεια σὲ καθημερινὴ βάση. Ἐνα ἀληθινὸ πάθος, μανιὰ θὰ τὴν ἔλεγα, πού τὸν ὠθεῖ νά θρῖσκειται διαρκῶς μέσα στὶς — ἄλλοτε νεκρὲς καὶ ἄλλοτε ὀλοζώντανες — περιτοχισμένες πολιτείες, καὶ νά ζεῖ ὅλες ἐκεῖνες τὶς ἱστορίες, τὶς μνήμες, τὶς νοσταλγίες καὶ τὶς συγκινήσεις, πού ὕστερα μᾶς καταγράφει, μέ μοναδικό, σπαρταριστὸ τρόπο, μεταφέροντάς μας κοντὰ τοῦ στὰ μοναδικὰ ταξίδια του.

Στὸ εἶδος αὐτὸ ὁ Γιάννης Γκίκας εἶναι μοναδικός. Ὁ τρόπος γραφῆς, τὸ προσωπικὸ ὕφος, ἡ γλαφυρότητα καὶ ἡ λεπτομέρεια στὴ διήγηση σὲ μεταφέρουν στὴν κάθε ἐποχὴ πού ἀναφέρεται. Καὶ σὲ κάνει, στ' ἀλήθεια, νά νομίζεις πὼς ὅλα αὐτὰ συμβαίνουν τούτῃ τὴν ὥρα. Κι ὅτι θρῖσκεισαι κιόλας μέσα στὸ κάστρο πού περιγράφει καὶ περιδιαβάζει.

Τὰ κάστρα στὸν ἑλλαδικὸ χῶρο ἀποτελοῦν τὴν ἴδια τὴν ἱστορία καὶ τὴ ζωὴ τοῦ Γένους, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει πόλη, μυχός, κορφή, πέρασμα, λόφος, ἢ γαιλός, πού νά μὴ προστατεύεται ἀπὸ τείχια, πύργους, καστρόπορτες καὶ πολεμίστρες.

Κι ἔτσι, μιλώντας γιά τὰ κάστρα, πού θρῖσκονται σκορπισμένα σὲ κάθε σημεῖο τῆς ἱστορημένης αὐτῆς γῆς, ὁ Γιάννης Γκίκας μιλάει ἐμπνευσμένα καὶ ἀναλυτικά, γιά ὀλόκληρη τὴν ἑλληνικὴ ἱστορία! Γιά τὴν προστασία καὶ ὑπεράσπιση τῆς ἴδιας τῆς Ρωμοσύνης, πού τὰ φρούριά της τὴν κράτησαν, γιά αἰῶνες, ζωντανή, δοξαμένη καὶ ἀγρυπνη μπροστὰ σ' ἔχθρους, ξένους καὶ βαρβάρους.

Περνώντας ἔτσι μέσα ἀπὸ τὰ κάστρα τοῦ Γιάννη Γκίκα, πού ἔχει τὸ χάρισμα νά ζωντανεύει καὶ μέ τὰ σκίτσα του, ζεῖς, πραγματικά, ἕνα χῶρο πλούσιο, μοναδικό πού διδάσκει, τρέπει κι ὀμορφαίνει τὶς ὄρες σου.

Φ ς

ΤΟ ΥΨΟΣ ΤΟΥ ΕΦΑΠΑΞ ΒΟΗΘΗΜΑΤΟΣ

πού χορηγεί ο Κλάδος Ἀρωγῆς τοῦ TAKE, τροποποιήθηκε πρόσφατα μὲ τὴν ὑπ' ἀρ. Φ 60/9/1688/12.11.91 ἀπόφαση τοῦ Ὑφυπουργοῦ Ὑγείας, Πρόνοιας καὶ Κοιν. Ἀσφαλίσεων κ. Δημ. Σιούφα (ΦΕΚ 976/Β'/27.11.91, σελ. 8451-2). Ἔτσι, στὸν ἔχοντα χρόνο ἀσφάλισης 420 μηνῶν (= 35 ἔτων) ἀσφαλισμένο ἢ τὴν οἰκογένειά του σὲ περίπτωση θανάτου του, τὸ καταβλητέο θώθημα «ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ ἄθροισμα τῶν γινομένων πού προκύπτουν ἀπὸ τὸν πολλαπλασιασμό τοῦ... μέσου ὄρου τῶν ἀποδοχῶν, ἐπὶ συντελεστή:

- 50 τοῦ τμήμ. ἀποδοχῶν μέχρι 10.000 δρχ.
- 48 τοῦ τμήμ. ἀποδοχῶν ἀπὸ 10.001 - 13.000 δρχ.
- 46 τοῦ τμήμ. ἀποδοχῶν ἀπὸ 13.001 - 16.000 δρχ.
- 44 τοῦ τμήμ. ἀποδοχῶν ἀπὸ 16.001 - 19.000 δρχ.
- 42 τοῦ τμήμ. ἀποδοχῶν ἀπὸ 19.001 - 22.000 δρχ.
- 40 τοῦ τμήμ. ἀποδοχῶν ἀπὸ 22.001 - 25.000 δρχ.
- 38 τοῦ τμήμ. ἀποδοχῶν ἀπὸ 25.001 - 28.000 δρχ.
- 36 τοῦ τμήμ. ἀποδοχῶν ἀπὸ 28.001 - 31.000 δρχ.
- 34 τοῦ τμήμ. ἀποδοχῶν ἀπὸ 31.001 - 34.000 δρχ.
- 32 τοῦ τμήμ. ἀποδοχῶν ἀπὸ 34.001 - 37.000 δρχ.
- 30 τοῦ τμήμ. ἀποδοχῶν ἀπὸ 37.001 - 40.000 δρχ.
- 28 τοῦ τμήμ. ἀποδοχῶν ἀπὸ 40.001 - 43.000 δρχ.
- 26 τοῦ τμήμ. ἀποδοχῶν ἀπὸ 43.001 - 46.000 δρχ.
- 24 τοῦ τμήμ. ἀποδοχῶν ἀπὸ 46.001 - 49.000 δρχ.
- 22 τοῦ τμήμ. ἀποδοχῶν ἀπὸ 49.001 - 52.000 δρχ.
- 20 τοῦ τμήμ. ἀποδοχῶν ἀπὸ 52.001 καὶ ἄνω

Οἱ ἔχοντες χρόνο ἀσφάλισης κάτω τῶν 420 μηνῶν ἀσφαλισμένοι ἢ σὲ περίπτωση θανάτου οἱ οἰκογένειές τους, δικαιοῦνται ποσοῦ ἀντίστοιχου πρὸς τοὺς μῆνες τῆς ἀσφάλισης. Χρόνος πέραν τῶν 420 μηνῶν δὲν λαμβάνεται ὑπόψη γιὰ τὸν παραπάνω καθορισμό.

Η ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΘΥΑΤΕΙΡΩΝ

καὶ Μεγάλῃς Βρετανίας πραγματοποιήσε στὸ Λονδίνο τὸ 10ο Ἐκπαιδευτικὸ Συνέδριο τοῦ Κεντρικοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου τῆς, ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου κ. Γρηγορίου (3.12.91). Παρέστησαν πολλοὶ ἐπίσημοι, ἐκπρόσωποι τῶν Διπλωματικῶν Ὑπηρεσιῶν Ἑλλάδος καὶ Κύπρου, τῆς Ἑνώσεως Ἐφοπλιστῶν, τῆς Παγκοσμίου Ὄργανώσεως Κυπρίων Ἀποδήμων, τοῦ Συνδέσμου Ἑλληνορθόδοξων Κοινοτήτων Μ. Βρετανίας, τῆς Ὁμοσπονδίας Ἐκπαιδευτικῶν Συλλόγων Ἑλλήνων Κυπρίων Ἀγγλίας καὶ τῶν Ἀνεξαρτήτων Ἑλληνικῶν Σχολείων Ἀγγλίας, ἐνῶ χαιρετιστήρια μηνύματα ἀπέστειλαν ἢ Α. Θ. Παναγιώτης ὁ Οἰκομ. Πα-

Τοῦ κ. Εὐαγγέλου Π. Λέκκου

τριάρχῃς κ. Βαρθολομαίος καὶ οἱ ὑπουργοὶ Παίδεας Ἑλλάδος κ. Γ. Σουφλιάς καὶ Κύπρου Δρ Χριστ. Χριστοφίδης.

Τὸ Συνέδριο παρακολούθησαν περίπου 150 ἐκπρόσωποι τῶν Κοινοτικῶν Συμβουλίων, Σχολικῶν Ἐφορειῶν, Δασκάλων καὶ Βοηθητικῶν Ἀδελφοτήτων τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, τὰ Μέλη τοῦ Κ.Ε.Σ., καθὼς καὶ οἱ Θεοφ. Ἐπίσκοποι, πολλοὶ Ἱερεῖς καὶ ἄλλοι Ὀμογενεῖς. Οἱ ἐργασίες τοῦ Συνεδρίου ἔλαβαν χώρα στὴν αἴθουσα τελετῶν τῆς Κοινότητος Ἀπ. Βαρνάβα Β. Λονδίνου καὶ τοὺς συνέδρους καλωσόρισε ὁ ἱερατ. προϊστάμενος ἀρχιμ. κ. Ἀθαν. Θεοχάρους. Ὁμιλητὲς ἦταν ὁ Σεβ. Θυατείρων κ. Γρηγόριος, ὁ κ. Κύρος Ἀκρίτας, ἢ κ. Μαρία Φαφαλιοῦ, ὁ κ. Ἄνδρ. Ἀρτεμίου, ὁ Δρ. Νικ. Βολιώτης, ἢ Δρ Ἑλλη Παπαφώτη, ὁ κ. Σάββας Καραγιάννης, ὁ κ. Χάρης Μεττής, ὁ ἀρχιμ. κ. Γ. Παπαχρυσόστου καὶ ἢ κ. Μάγδα Σόφτη.

ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΕΡΓΟ

τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Δημητριάδος γνωστοποιήθηκε εὐρύτερα μὲ καλαίσθητο φυλλάδιο πού ἐκδόθηκε ἀπὸ τὴ «Χριστ. Ἀλληλεγγύη» τῆς, καθὼς καὶ μὲ σχετικὸ «δελτίο τύπου» πού ἀπεστάλη καὶ στὸν «Ἐφημέριο». Πληροφορηθήκαμε, λοιπὸν, ὅτι οἱ οἰκονομικὲς παροχές τῆς Ἱ. Μητροπόλεως στὸ φιλανθρωπικὸ, κοινωνικὸ καὶ ἱεραποστολικὸ τομέα ἀνήλθαν στὸ ποσὸ τῶν 76.685.000 δρχ. κατὰ τὸ 1991. Ἐνδεικτικὰ ἀναφέρεται ὅτι ὁ φιλανθρωπικὸς τομέας περιλαμβάνει ἀποστολὲς ἀσθενῶν στὸ ἐξωτερικὸ, λειτουργία τῆς Σχολῆς Κωφασφάλων, φάρμακα σὲ ἀπόρους ἀσθενεῖς, ἐνίσχυση οἰκογενειῶν ἀνέργων, μέρμινα φυλακισμένων, μηνιαία θοηθήματα, λειτουργία πέντε «σπιτιῶν γαλήνης τοῦ Χριστοῦ», σίτιση 250 ἀτόμων καθημερινῶς. Στὸν κοινωνικὸ τομέα ὑπάγονται τὸ Κέντρο Συμπαράστασεως Οἰκογενείας, ἢ παροχὴ ὑποτροφιῶν, ἢ λειτουργία Κατασκηνώσεων, ἢ ἔκδοση φυλλαδίων γιὰ ναρκωτικὰ καὶ AIDS καὶ τῆς ἡμερησίου «Πληροφόρηση» καὶ ἢ συμμετοχὴ σὲ 5 κοινωνικὰ προγράμματα μὲ χρηματοδότηση τῆς Ε.Ο.Κ. Στὸν ἱεραποστολικό, τέλος, τομέα περιλαμβάνονται ἢ λειτουργία τοῦ Πνευματικοῦ Κέντρου, ὁ Συμβουλευτικὸς Σταθμὸς Προβλημάτων Ἐφηβείας, ἢ Σχολὴ Γονέων, ἢ ποιμαντικὴ προετοιμασία μελλονόμενων, οἱ Σχολὲς Βυζαντινῆς Μουσικῆς, ὁ ἀντιαιρετικὸς ἀγὼνας κ.ἄ.